

1

00:00:14,040 --> 00:00:18,960

Ik ben vandaag bij mevrouw Zeehandelaar, het is dertien mei 2011. Goedemiddag.

2

00:00:18,960 --> 00:00:20,390

Goedemiddag mevrouw.

3

00:00:20,390 --> 00:00:21,530

Wanneer bent u geboren?

4

00:00:21,530 --> 00:00:26,110

Ik ben geboren in Amsterdam op negentien april 1922.

5

00:00:26,110 --> 00:00:26,110

Waar?

6

00:00:26,110 --> 00:00:28,370

In Amsterdam.

7

00:00:28,450 --> 00:00:28,800

Ja, maar waar woonden uw ouders?

8

00:00:28,800 --> 00:00:28,800

Oh!

9

00:00:28,800 --> 00:00:28,800

Wie waren ze, wat was uw achtergrond?

10

00:00:28,800 --> 00:00:28,800

Oké.

11

00:00:28,800 --> 00:00:28,800

Ja? Dat verhaal.

12

00:00:28,800 --> 00:00:35,030

Mijn vader was natuurlijk in het leger in World War I, alhoewel Holland niet in de oorlog

13

00:00:35,030 --> 00:00:41,680

was, maar Holland was toch natuurlijk steeds bedreigd door de Duitsers die vlak daarbij zitten,

14

00:00:41,680 --> 00:00:48,050

vlak daarnaast zaten. En [schraapt keel] eh, die loopgraven waar ze in zaten, en Holland is

15

00:00:48,050 --> 00:00:53,300

natuurlijk alles water, water en hij kwam eruit met een chronic bronchitis.

16

00:00:53,300 --> 00:00:54,370

Vreselijk!

17

00:00:54,370 --> 00:00:58,910

Ja en dat vertel ik u omdat-ie uiteindelijk gestorven is aan longontsteking, maar dat

18

00:00:58,910 --> 00:01:00,560

Daar komen we nog aan toe.

19

00:01:00,560 --> 00:01:08,880

ik, daar komen we nog aan toe. Ja. Eh dus m'n ouders zijn getrouwd in 1919, in Amsterdam en

20

00:01:08,880 --> 00:01:17,289

mijn broer is geboren in 1920, m'n, m'n oudere broer is geboren in 1920 [schraapt keel] en

21

00:01:17,289 --> 00:01:25,520

zoals altijd na iedere oorlog, [schraapt keel], na iedere oorlog was er een housing shortage

22

00:01:25,520 --> 00:01:34,735

en het was heel moeilijk om iets te vinden en eindelijk vonden ze een benedenhuis in de Van Eeghenlaan,

23

00:01:34,735 --> 00:01:43,055

niet de Van Eeghenstraat, dat was de chique straat, de Van Eeghenlaan, die liep vlak langs het

24

00:01:43,055 --> 00:01:51,285

Vondelpark. En het had twee verdiepingen en beneden, en dat was min of meer onder de straat,

25

00:01:51,285 --> 00:01:57,280

als je uit het raam keek, dan zag je alleen de voeten van de mensen

26

00:01:57,280 --> 00:01:58,020

Het souterrain, ja.

27

00:01:58,020 --> 00:02:07,120

een soort souterrain, ik kon, het woord kon ik niet vinden. En dan daarboven waren slaapkamers

28

00:02:07,120 --> 00:02:16,127

en de keuken was ook in het souterrain. En daar hebben we enige jaren gewoond. En dat souterrain

29

00:02:16,127 --> 00:02:24,571

zat vol met muizen, en zelfs ratten, en dat vertel ik omdat het betekende dat mijn moeder,

30

00:02:24,571 --> 00:02:33,202

die doodsbang voor katten was, we moesten een kat hebben vanwege al die muizen en dus ben ik

31

00:02:33,202 --> 00:02:39,770

opgegroeid onder de keukentafel in de eerste jaren van m'n leven. En

32

00:02:41,220 --> 00:02:42,880

Wat bedoelt u daarmee?

33

00:02:43,140 --> 00:02:47,230

Ik, ik bedoel dat ik dus niet veel tijd boven was

34

00:02:47,230 --> 00:02:47,790

Oké.

35

00:02:47,790 --> 00:02:51,410

maar de meeste tijd in de keuken was onder de tafel want daar was de poes.

36

00:02:51,410 --> 00:02:53,870

Oké, oké, goed [lacht], ja.

37

00:02:54,510 --> 00:03:00,884

Eh het was een, een, geen erg bijzonder goede [...] want er was geen

38

00:03:00,884 --> 00:03:06,790

badkamer, er was een kamer met een kom met water en een, en een

39

00:03:06,790 --> 00:03:06,990

Lampetkan.

40

00:03:06,990 --> 00:03:15,356

ja. Eh en toen zijn we verhuisd naar de Van Breestraat in het oude Zuid, Van Breestraat loopt achter

41

00:03:15,356 --> 00:03:23,640

het Concertgebouw, maar wij woonden helemaal aan de andere kant, aan het einde. Van Breestraat 171.

42

00:03:23,640 --> 00:03:23,640

Ik weet ongeveer op welke hoogte dat is.

43

00:03:23,640 --> 00:03:23,738

Eh, ik, ik moet even mezelf in de rede vallen, ik heb een poliep op m'n

44

00:03:23,738 --> 00:03:23,837

stembanden en daardoor praat ik vrij slecht, hees en af en toe verlies ik

45

00:03:23,837 --> 00:03:23,930

m'n stem helemaal. Had ik u tevoren moeten vertellen, maar anyway.

46

00:03:23,930 --> 00:03:23,930

Ik vind dat u goed te verstaan bent hoor.

47

00:03:23,930 --> 00:03:23,930

Oh, ook dat wou ik u vragen. Oké.

48

00:03:23,930 --> 00:03:23,930

Prima, prima!

49

00:03:23,930 --> 00:03:23,930

Oké.

50

00:03:23,930 --> 00:03:25,440

Daar zat ik even te horen.

51

00:03:25,440 --> 00:03:32,328

Oké. En daar hadden we dus een, een kelder en een benedenverdieping en een bovenverdieping

52

00:03:32,328 --> 00:03:36,870

en boven ons was natuurlijk een, een bovenhuis met een trap.

53

00:03:36,870 --> 00:03:38,720

Tuurlijk.

54

00:03:39,880 --> 00:03:45,495

En ik herinner me niet erg veel van het oude huis, maar van de Van Breestraat

55

00:03:45,495 --> 00:03:50,820

hebben we heel lang gewoond, totdat ik wegging in de Tweede Wereldoorlog.

56

00:03:52,330 --> 00:03:59,650

Maar als ik goed begrijp, aan de buurt die u beschrijft, komt u uit een upper middle class gezin?

57

00:04:00,180 --> 00:04:10,383

Ja. Ja, dat klopt. Het huis, toebehoorde aan m'n grootvader niet, eh, deze grootvader en m'n andere

58

00:04:10,383 --> 00:04:19,300

grootvader, deze grootvader was van moeders zijde waren allebei diamantkoopma, kooplieden.

59

00:04:19,730 --> 00:04:20,690

Diamantkooplieden?

60

00:04:20,690 --> 00:04:24,850

Ja. Well, in Amsterdam waren de Joden of diamant of textiel.

61

00:04:24,850 --> 00:04:25,680

Ja.

62

00:04:25,680 --> 00:04:30,850

In die dagen.

63

00:04:30,850 --> 00:04:31,110

Ja.

64

00:04:31,110 --> 00:04:31,110

Of [lacht]

65

00:04:31,110 --> 00:04:31,700

Of sigaren.

66

00:04:31,700 --> 00:04:39,380

Ja, sigaren ook, ja. Maar sigaren, voor zover me bekend, werden alleen maar gerookt door

67

00:04:39,380 --> 00:04:47,060

de familie, niet gemaakt. En, dus m'n vader was in de firma van Elias Bevy, zijn vader

68

00:04:47,060 --> 00:04:54,652

en mijn moeder in, in die tijd, zoals u natuurlijk weet werkten de moeders niet, moeder

69

00:04:54,652 --> 00:05:02,594

was een huisvrouw. Ze was ook heel artistiek, speelde heel mooi piano en ik wil niet zeggen

70

00:05:02,594 --> 00:05:08,180

dat m'n grootvader rijk was, maar hij was zeer zeker niet arm.

71

00:05:09,540 --> 00:05:12,370

Uw naam was Zeehandelaar bij uw geboorte of?

72

00:05:12,370 --> 00:05:13,740

No, no, no, no! Dat is m'n trouwmaan, dat is

73

00:05:13,740 --> 00:05:15,010

Precies, dat begrijp ik plotseling.

74

00:05:15,010 --> 00:05:20,440

m'n man z'n naam. Mijn, mijn meisjesnaam was Bevy.

75

00:05:21,130 --> 00:05:22,430

Gertruida Bevy?

76

00:05:22,430 --> 00:05:30,959

Ja. Gertruida is, ik ben genoemd naar m'n moeders moeder, grootmoeder, die Geertruida

77

00:05:30,959 --> 00:05:38,901

heette en die overleden is één jaar voordat ik geboren ben. Zij is overleden in

78

00:05:38,901 --> 00:05:46,941

'21, ik ben geboren in 1922. En mijn moeder was een hele intelligente vrouw, ook

79

00:05:46,941 --> 00:05:53,020

een hele mooie vrouw, als u wil kan ik wel een foto laten zien

80

00:05:53,020 --> 00:05:54,050

Laat, zo meteen maken we er een foto van.

81

00:05:54,050 --> 00:06:00,399

ja. Eh en ze was ook erg modern in haar ideeën. En een van haar moderne

82

00:06:00,399 --> 00:06:06,660

ideeën was om mij naar een Montessoristool, school, te sturen, dat was

83

00:06:06,660 --> 00:06:07,260

Werkelijk!

84

00:06:07,260 --> 00:06:07,670

toentertijd heel

85

00:06:07,670 --> 00:06:09,080

Dat was héél wat!

86

00:06:09,080 --> 00:06:15,770

Dus ja. En Maria Montessori was toentertijd in Amsterdam

87

00:06:15,770 --> 00:06:16,150

Ja.

88

00:06:17,200 --> 00:06:25,925

maar heeft het eh, komt uit, uit Italië natuurlijk en [schraapt keel, slikt] eh, dat was toentertijd

89

00:06:25,925 --> 00:06:34,478

iets heel bijzonders, maar ik was een vrij lastig kind een stout kind. Eh toen ik begon te spreken,

90

00:06:34,478 --> 00:06:42,599

een van m'n eerste woorden waren: zelf. Ik moest alles zelf doen. En daarna kwamen moeder en

91

00:06:42,599 --> 00:06:50,979

vader. Eh en natuurlijk af en toe kon ik het niet en dan maakte er een rommeltje van en dan moest

92

00:06:50,979 --> 00:06:58,928

dat weer opgeruimd worden en dan kreeg ik natuurlijk op m'n kop. Dus het was maar een goed

93

00:06:58,928 --> 00:07:06,876

idee van m'n moeder om, om mij naar die school te sturen. En toen ik daar een paar maanden

94

00:07:06,876 --> 00:07:12,060

[grinnikt] was, bent u, bent u interesseerd in een anekdote?

95

00:07:12,060 --> 00:07:14,210

Ik ben geïnteresseerd in uw jeugd en in uw

96

00:07:14,210 --> 00:07:16,010

Ja, oké. Toen, en toen

97

00:07:16,010 --> 00:07:19,450

Het, het is geen anekdote, het is een deel van uw leven.

98

00:07:19,450 --> 00:07:20,010

Oké.

99

00:07:20,010 --> 00:07:21,360

[lacht]

100

00:07:21,850 --> 00:07:30,960

Oké. Eh toen na een paar maanden was het dus de dag dat de ouders kwamen praten met de lerares

101

00:07:30,960 --> 00:07:31,330

Ouderdag, ja.

102

00:07:31,330 --> 00:07:36,589

ja, en toen zei m'n moeder, well wat, wat doet ze nou zo'n hele, zo'n hele dag?

103

00:07:36,589 --> 00:07:41,663

En die juffrouw zei: ze poetst schoenen. En m'n moeder zegt: ze poetst schoenen?

104

00:07:41,663 --> 00:07:46,922

De hele dag? Ja, mevrouw, ze vindt het heerlijk. Nou, zegt m'n moeder, dat verbaast

105

00:07:46,922 --> 00:07:52,182

me heel erg want thuis hebben we een meisje die de schoenen poetst. En de lerares zei

106

00:07:52,182 --> 00:07:56,390

natuurlijk: oh daarom vindt ze het leuk om het hier te doen. [lacht]

107

00:07:56,390 --> 00:07:56,730

[lacht]

108

00:07:56,730 --> 00:08:02,330

Dat waren dingen die, die toentertijd, dat, daar werd niet over nagedacht.

109

00:08:02,330 --> 00:08:02,330

Nee.

110

00:08:02,330 --> 00:08:08,328

Tuurlijk niet. Maar anyway, m'n moeder was erg onthutst want ik, ik heb geen idee

111

00:08:08,328 --> 00:08:14,110

wat die school gekost heeft, maar ze zei, na, in latere jaren, dat het duur was.

112

00:08:14,110 --> 00:08:15,790

Voor schoenen poetsen ja! [lacht]

113

00:08:15,790 --> 00:08:24,320

Voor schoenen poetsen, precies. Maar eh, na een tijdje neem ik aan dat ik ermee opgehoud ben. Ik was

114

00:08:24,850 --> 00:08:30,760

Waar zat de Montessorischool toen? Was dat al in de Albrecht Tuurstraat of ?

115

00:08:31,140 --> 00:08:34,670

Nee, in, wat toen de Euterpestraat was.

116

00:08:34,670 --> 00:08:36,410

Ja precies, daarachter ja. Ja.

117

00:08:36,410 --> 00:08:42,007

Ja. En het grappige is, daar hebben ze dus eerst dat, dat kleine schooltje gebouwd

118

00:08:42,007 --> 00:08:47,196

en jaren later hebben ze daar een grote school gebouwd en dat was de meisjes

119

00:08:47,196 --> 00:08:51,770

HBS waar ik naartoe ging. Dus ik ging naar een hele bekende straat.

120

00:08:51,770 --> 00:08:53,020

In de Euterpestraat?

121

00:08:53,020 --> 00:08:56,266

Ja. Maar zover, ja, het heet tegenwoordig, heeft het een andere

122

00:08:56,266 --> 00:08:59,100

naam, dat herinner ik me niet meer. Jan, Jan something.

123

00:08:59,100 --> 00:09:00,810

Gerrit van der Veen.

124

00:09:00,810 --> 00:09:02,480

Gerrit van der Veen. Woont u in Amsterdam?

125

00:09:02,480 --> 00:09:02,480

Jaha, ik ben een echte Amsterdamse.

126

00:09:02,480 --> 00:09:02,480

Oké. Is het, is het goed dat ik er tussendoor praat? Of gaat u dat eruit editen?

127

00:09:02,480 --> 00:09:02,570

Nee, dit, dit bent u. Het is uw verhaal.

128

00:09:02,570 --> 00:09:02,570

Oké.

129

00:09:02,570 --> 00:09:02,570

[lacht]

130

00:09:02,570 --> 00:09:02,570

Eh

131

00:09:02,570 --> 00:09:02,570

Het is prima.

132

00:09:02,570 --> 00:09:02,570

Oké.

133

00:09:02,570 --> 00:09:02,570

Samen maak je zo'n levensgeschiedenis.

134

00:09:02,570 --> 00:09:02,570

Ja.

135

00:09:02,570 --> 00:09:04,160

Ik kan toch hier niet een potje gaan zitten zwijgen en zeggen 'mens praat maar'

136

00:09:04,160 --> 00:09:04,160

Ja.

137

00:09:04,160 --> 00:09:05,460

ik bedoel, ik ben ook een mens dat reageert.

138

00:09:05,460 --> 00:09:07,240

Ja. Eh dus

139

00:09:07,240 --> 00:09:07,290

U had een broer.

140

00:09:07,290 --> 00:09:08,910

Ik had een oudere broer.

141

00:09:08,910 --> 00:09:09,820

Ook een oudere broer?

142

00:09:09,820 --> 00:09:11,340

Ik had alleen maar een oudere broer.

143

00:09:11,340 --> 00:09:11,340

Sorry.

144

00:09:11,340 --> 00:09:17,160

Heinz was ouder dan ik, hij was geboren in '20 en ik ben geboren in '22.

145

00:09:17,160 --> 00:09:18,890

Uhuh.

146

00:09:18,890 --> 00:09:32,570

Eh, hele lieve jongen, een beetje verlegen, een beetje niet, niet een brutaaltje zoals ik.

147

00:09:32,570 --> 00:09:35,490

Ging-ie ook naar het Montessori?

148

00:09:37,840 --> 00:09:42,023

Nee. Nee, dat was alleen maar omdat ik zo lastig was. Dat m'n, m'n moeder werd

149

00:09:42,023 --> 00:09:45,900

gek van me en dus heel blij om een paar uur per dag vrede te hebben [lacht].

150

00:09:45,900 --> 00:09:48,960

Was het zó erg?

151

00:09:48,960 --> 00:09:56,267

Oh ja, ik ben een lastig kind, ik wou niet eten, ik zat met het ontbijt zat ik met het eten van

152

00:09:56,267 --> 00:10:03,960

dat ontbijt in m'n wang, met lunchtijd zat ik er nog met het eten in m'n wang. En als resultaten

153

00:10:03,960 --> 00:10:11,345

dat ik niet wilde eten was ik broodmager en dan ging m'n moeder naar een dokter en dit was ook

154

00:10:11,345 --> 00:10:19,114

een van haar moderne ideeën, het was heel in het begin dat, dat ze kinderartsen hadden, dat bestond,

155

00:10:19,114 --> 00:10:26,422

vroeger had je een huisdokter, punt. Daarvoor, maar zij ging heel modern naar een kinderarts en

156

00:10:26,422 --> 00:10:34,037

die kinderarts zei: ze is kerngezond maar ze is veel te mager, dat ze niet eet, ik had bloedarmoede

157

00:10:34,037 --> 00:10:41,345

natuurlijk, al dat soort onzinnen, so ik was gauw moe. Maar zoals gezegd, ik was een brutaaltje

158

00:10:41,345 --> 00:10:48,730

en ik moest alles zelf doen en natuurlijk altijd argumenteren met m'n broer, zoals alle zusjes

159

00:10:48,730 --> 00:10:53,500

en broertjes dat doen op die leeftijd. Of misschien later ook.

160

00:10:53,500 --> 00:10:53,500

Vindt u het erg om dat iets meer open te trekken, dat gordijn?

161

00:10:53,500 --> 00:10:53,500

Oh nee.

162

00:10:53,500 --> 00:10:53,500

Dan heb ik u veel mooier.

163

00:10:53,500 --> 00:10:53,500

Oké.

164

00:10:53,500 --> 00:10:53,680

Nee, ik wil het ook wel doen! Pas op he, u zit vast.

165

00:10:53,680 --> 00:10:53,680

[gerommel]

166

00:10:53,680 --> 00:10:53,680

Geweldig, het is precies het verschil! Geweldig.

167

00:10:53,680 --> 00:10:53,680

Eh, het, het koordje gaat niet verder.

168

00:10:53,680 --> 00:10:53,680

Nee, nee, het is prima! Het is prima!

169

00:10:53,680 --> 00:10:53,680

Dit is, dit is zover

170

00:10:53,680 --> 00:10:53,680

Het is precies goed!

171

00:10:53,680 --> 00:10:53,680

Zal ik een beetje deze kant opgaan?

172

00:10:53,680 --> 00:10:53,680

Nee, het is helemaal goed.

173

00:10:53,680 --> 00:10:53,680

Oké.

174

00:10:53,680 --> 00:10:53,680

Rustig blijven zitten, maar alleen is het nu net, net iets beter, het licht.

175

00:10:53,680 --> 00:10:53,680

Oké.

176

00:10:53,680 --> 00:10:53,680

Het licht draait.

177

00:10:53,680 --> 00:10:53,680

Oké. Eh

178

00:10:53,680 --> 00:10:55,890

Uw broer had u het over, die was een zachte jongen.

179

00:10:55,890 --> 00:10:57,210

Een zachte jongen, ja.

180

00:10:57,210 --> 00:10:57,930

Was het een gezellig gezin?

181

00:10:58,900 --> 00:10:59,400

Pardon?

182

00:10:59,400 --> 00:11:01,060

Was het een gezellig gezin?

183

00:11:05,220 --> 00:11:12,794

Was het een gezellig gezin? Nee. Nee. Het was geen gezellig gezin in de zin dat ik, het gezin van

184

00:11:12,794 --> 00:11:20,213

m'n zoon en kleinkinderen heb meegemaakt hier en dat was een heel gezellig gezin, is, was, is

185

00:11:20,213 --> 00:11:28,022

een heel gezellig gezin. De kinderen zijn natuurlijk opgegroeid, maar nu zijn volwassen, maar anyway

186

00:11:28,022 --> 00:11:35,519

zoals gezegd, m'n moeder speelde piano, m'n vader ging naar de diamantbeurs en kwam thuis en

187

00:11:35,519 --> 00:11:43,874

zat in z'n stoel en las de krant en dan moesten we naar het nieuws horen, naar het algemene
nieuwsbureau.

188

00:11:43,874 --> 00:11:51,605

Eh en dan mocht je geen woord zeggen en natuurlijk, kletskep dat ik was, moest ik natuurlijk altijd

189

00:11:51,605 --> 00:11:59,024

er doorheen praten en dan kreeg ik ook weer op m'n kop. Ik kreeg altijd op m'n kop. [lacht]

190

00:11:59,024 --> 00:12:06,677

En of dat goed was of slecht was weet ik niet, dat daar zijn de meningen over, het niet over eens.

191

00:12:06,677 --> 00:12:10,660

Maar anyway, ik werd dus een heel zelfstandig kind.

192

00:12:10,660 --> 00:12:11,580

Ja.

193

00:12:11,900 --> 00:12:12,640

Daar, daardoor.

194

00:12:12,860 --> 00:12:13,380

Ja.

195

00:12:13,380 --> 00:12:17,942

En we gingen naar school in de Roemer Visscherstraat, no, excuse

196

00:12:17,942 --> 00:12:21,650

me, Roemer Visscherschool in de Nicolaas Maasstraat.

197

00:12:21,650 --> 00:12:22,110

Oké.

198

00:12:22,110 --> 00:12:30,636

En daar liepen we natuurlijk heen en dan moest ik met m'n broer lo, lopen. Eh, ik neem aan dat in

199

00:12:30,636 --> 00:12:39,336

het begin m'n, m'n ouders me daarheen brachten, dat herinner ik me niet. En ik vond het heel leuk

200

00:12:39,336 --> 00:12:47,260

op school en de lerares zei natuurlijk dat ik een vrij brutaal kind was. Best mogelijk hoor.

201

00:12:47,260 --> 00:12:50,170

Mag ik even wat vragen? Want ik

202

00:12:50,170 --> 00:12:50,840

Alsjeblieft.

203

00:12:51,020 --> 00:12:51,840

weet dat u naar Montessori ging.

204

00:12:51,840 --> 00:12:54,920

Ik ging, nee, de Montessori was een kindergarten, preschool.

205

00:12:54,920 --> 00:12:55,300

Oh! Oké.

206

00:12:55,550 --> 00:13:00,220

Een speelschool, ik weet niet hoe dat heet.

207

00:13:00,220 --> 00:13:01,030

Een creche.

208

00:13:01,400 --> 00:13:01,650

Pardon?

209

00:13:01,650 --> 00:13:02,060

Een peuterspeelzaal?

210

00:13:02,060 --> 00:13:02,640

Een wat?

211

00:13:02,640 --> 00:13:03,240

Een peuterspeelzaal.

212

00:13:03,240 --> 00:13:05,570

Nooit gehoord, dat woord. Interessant.

213

00:13:05,570 --> 00:13:06,030

Oké.

214

00:13:06,030 --> 00:13:06,380

Peuterspeelzaal.

215

00:13:06,380 --> 00:13:07,120

Kleuterschool.

216

00:13:07,390 --> 00:13:12,280

Kleuterschool, ja, kleuterschool heb ik gehoord. Nee, nee, het, dus, ik ben niet naar

217

00:13:12,280 --> 00:13:17,000

de Montessorischool gegaan die, we, van de eerste, tweede en derde klas enzovoorts.

218

00:13:17,000 --> 00:13:17,800

Oké. Sorry.

219

00:13:17,800 --> 00:13:24,622

Dat was de Roemer Visscherschool. En het was een, dat was een gezellige school. Eh [schraapt

220

00:13:24,622 --> 00:13:31,519

keel] en daar deed ik alles goed en in Holland toentertijd, ik weet niet hoe het nu is, moest

221

00:13:31,519 --> 00:13:37,600

je natuurlijk een examen doen om naar de middelbare school te gaan. Is dat nog zo?

222

00:13:37,790 --> 00:13:39,190

Nee, maar dat is

223

00:13:39,190 --> 00:13:39,280

Ja.

224

00:13:39,280 --> 00:13:41,600

heel erg een groot systeem geworden.

225

00:13:41,600 --> 00:13:49,040

Ja, ja. Oké, nou, zoals gezegd een hele tijd geleden is het, twee, dus in 1928 was ik zes jaar,

226

00:13:49,040 --> 00:13:57,101

ging ik naar de school. En toen de, de, die, eh, het hoofd van die school was een vreselijke antisemiet,

227

00:13:57,101 --> 00:14:04,775

wat ik pas naderhand natuurlijk gehoord heb, en die zei tegen m'n moeder, eh, ze hoeft dat examen

228

00:14:04,775 --> 00:14:12,603

niet te doen want ze is zo stom dat ze kan die school niet mee. Eh en toen heeft m'n moeder gezegd,

229

00:14:12,603 --> 00:14:20,354

nou ze neemt aan het, eh, het examen toch maar, oh nee, ik ben helemaal in de war. Sorry, dat stukje

230

00:14:20,354 --> 00:14:24,849

klopt niet. Het, het examenverhaal is aan het einde van de

231

00:14:24,850 --> 00:14:25,990

Lagere school, ja?

232

00:14:25,990 --> 00:14:28,820

van de la, tussen lagere school en de middelbare school.

233

00:14:28,820 --> 00:14:28,980

Ja, is niet erg. Dat had ik wel begrepen.

234

00:14:28,980 --> 00:14:31,250

Neem me niet, neem me niet kwalijk.

235

00:14:31,250 --> 00:14:32,880

Had ik al begrepen.

236

00:14:32,880 --> 00:14:37,982

Ja, oké, neem me niet kwalijk, maar, dus ik had, dus ik ging natuurlijk naar de,

237

00:14:37,982 --> 00:14:43,273

naar de, van, tussen de lagere school en, dus dat was het hoofd van de lagere school

238

00:14:43,273 --> 00:14:47,620

die, die me niet het examen wou laten doen naar de middelbare school.

239

00:14:48,490 --> 00:14:50,000

Want u hebt het wel gehaald.

240

00:14:50,290 --> 00:14:58,565

En mijn moeder, die heel koppig was, net als ik, ik ben hier bekend als een stubborn Dutchman,

241

00:14:58,565 --> 00:15:07,016

zei, nou, het kan me niet schelen, ik ga, ik stuur d'r er toch heen. En toen ben ik natuurlijk

242

00:15:07,016 --> 00:15:15,291

gesch, wel er doorheen gerold met goede cijfers en naar school gegaan. En ik weet niet wat het

243

00:15:15,291 --> 00:15:24,007

nu is, maar in die, in die tijd had, gingen alle, hier hebben we de high, ho, de highschools hebben

244

00:15:24,007 --> 00:15:32,986

een verschillend programma en de kinderen die zoeken dan uit wat ze gaan leren. In Holland toentertijd

245

00:15:32,986 --> 00:15:41,349

had iedere school een bepaald programma en dan zocht je uit de school die het programma had wat

246

00:15:41,349 --> 00:15:50,505

jou, en mijn moeder had besloten, want ik was heel slecht in rekenen, dat ik moest naar een talenschool,

247

00:15:50,505 --> 00:15:59,044

dus ben ik naar de meisjes HBS gegaan en nou, in de [...]straat in Amsterdam. Dat is ook, dat was

248

00:15:59,044 --> 00:16:07,495

ook een heerlijke school, school, we hadden een buitengewoon lieve directrice en ik heb daar dus

249

00:16:07,495 --> 00:16:15,859

vanaf de derde klas in de, de, van de derde klas begonnen ze met Frans en eh, de derde klas van

250

00:16:15,859 --> 00:16:24,134

de lagere school begonnen ze met Frans en toen ik dus op de HBS kwam, toen ging ik, kwam Duits

251

00:16:24,134 --> 00:16:28,359

en Engels erbij en natuurlijk ook Nederlands. En

252

00:16:29,940 --> 00:16:33,780

Deed u HBS-A? Om geen wiskunde te hebben?

253

00:16:33,780 --> 00:16:42,496

Nee, dat bestond toen niet. Dat bestond toen niet. We hadden een beetje wiskunde, what ik vreselijk

254

00:16:42,496 --> 00:16:50,861

slecht in was. Als u me vertelt over sinaasappelen en bananen dan kan ik het volgen, maar zodra

255

00:16:50,861 --> 00:16:58,961

ze beginnen met X en Y en A en B dan, then I'm lost. En dat ben ik nog. Ik kan, ik kon er,

256

00:16:58,961 --> 00:17:07,062

maar op de lagere school hadden we een hele goede cursus in hoofdrekenen. Moest je zitten in

257

00:17:07,062 --> 00:17:15,250

je, aan je desk en, met je armen over elkaar, en de lerares gooide een paar nummers erheen en

258

00:17:15,250 --> 00:17:23,791

dan moest je direct antwoorden. Als zij zei acht en vijf, moest je direct terugkomen met dertien.

259

00:17:23,791 --> 00:17:31,892

En verderop waren er grotere en dan was [grinnikt] en, dus, vorige week kocht ik iets, tien,

260

00:17:31,892 --> 00:17:40,344

oh tien postzegels van 44 cent en toen nam de juffrouw een papiertje en een potloodje omdat zegt

261

00:17:40,344 --> 00:17:45,980

ze, I have to figure it out. En zonder meer zei ik vier veertig.

262

00:17:45,980 --> 00:17:46,570

Nou ja!

263

00:17:46,570 --> 00:17:46,570

Toen keek ze

264

00:17:46,570 --> 00:17:48,380

Dat spreekt toch vanzelf!

265

00:17:48,380 --> 00:17:50,690

Voor u en voor mij!

266

00:17:52,670 --> 00:17:53,190

[lacht] ja.

267

00:17:53,190 --> 00:18:00,660

In, zelfs in de winkels, als ik iets koop en dan zeg ik [...] 43,75. How did you do that? Zijn

268

00:18:00,660 --> 00:18:07,972

ze er met de calculator, knopjes drukken en dat duurde minstens vijf minuten voordat zij tot

269

00:18:07,972 --> 00:18:15,284

43,75 kwam, [...] I told you this five minutes ago. Dat begrijpt niemand hoe ik dat kan. Dat

270

00:18:15,284 --> 00:18:22,596

kan ik vandaag de dag nog steeds. Maar verder ben ik niet erg bevriend met numbers en ik ben

271

00:18:22,596 --> 00:18:30,146

zeker niet bevriend met algebra en meetkunde en ik ben niet bevriend met scheikunde. Scheikunde

272

00:18:30,146 --> 00:18:37,379

kon ik doen als het erom ging van hoe je zeep maakt for instance. Maar zodra het iets vaags

273

00:18:37,379 --> 00:18:43,339

was, ik, ik kan niet vaag denken. Ik ben hier heet het vreselijk realistic.

274

00:18:43,340 --> 00:18:43,990

Ja.

275

00:18:43,990 --> 00:18:47,680

Eh, ik sta op de grond met twee voeten.

276

00:18:47,680 --> 00:18:47,680

Nou.

277

00:18:48,160 --> 00:18:49,170

He,dat

278

00:18:49,170 --> 00:18:50,430

Maar u houdt van talen?

279

00:18:50,430 --> 00:18:58,150

Precies, ik hou van talen, ja. En langzamerhand [? 20:48] Spaans toe. Eh

280

00:18:59,090 --> 00:19:07,960

U had dus een, echt een leventje van een kind uit de goeie burgerij

281

00:19:07,960 --> 00:19:08,570

Yes.

282

00:19:08,570 --> 00:19:09,490

Amsterdam Zuid.

283

00:19:09,490 --> 00:19:12,250

Precies. Precies. En dan

284

00:19:12,250 --> 00:19:13,950

U ging naar dansles?

285

00:19:14,660 --> 00:19:16,830

Jaha. Natuurlijk!

286

00:19:18,280 --> 00:19:18,640

Wat?

287

00:19:18,640 --> 00:19:20,590

Bijvoorbeeld, ging u naar dansles.

288

00:19:20,590 --> 00:19:21,880

Oh ja, want je

289

00:19:21,880 --> 00:19:23,240

Sportte u?

290

00:19:23,240 --> 00:19:30,959

Oh mens! Sport was ik een absolute disaster! Ik heb korte benen en korte armen

291

00:19:30,959 --> 00:19:37,590

en ik ben geboren met eh, hoe heet die ziekte, die kromme benen. Eh

292

00:19:37,590 --> 00:19:39,350

Ik weet niet hoe het heet, maar ik begrijp het.

293

00:19:39,350 --> 00:19:40,540

Eh, eh,

294

00:19:40,840 --> 00:19:41,970

Becherov?

295

00:19:43,410 --> 00:19:44,270

Rickets.

296

00:19:44,270 --> 00:19:45,020

Rickets, oké.

297

00:19:45,020 --> 00:19:52,775

Hollands weet ik niet, Rickets. En als resultaat moest ik een, een stang dragen tussen, van mijn

298

00:19:52,775 --> 00:20:00,368

knie tot mijn voet en dat heeft het min of meer recht gekregen, want ik, het is nog steeds een

299

00:20:00,368 --> 00:20:08,123

klein beetje gebogen en ik kon niet erg goed hardlopen. Alhoewel ik een mager kind was en bleef.

300

00:20:08,123 --> 00:20:16,040

Niet broodmager, maar mager. En als er dus gekozen moest worden, als er twee, twee groepen gekozen

301

00:20:16,040 --> 00:20:22,180

moesten worden, dan wie stond het laatste? Ik, want niemand wilde me hebben.

302

00:20:22,180 --> 00:20:22,180

Ah God.

303

00:20:23,400 --> 00:20:29,961

En in gymnastiek, daar hadden ze een, een of andere oefening van een, een twee palen met spijkers

304

00:20:29,961 --> 00:20:36,793

en daar ging dan een touwtje op en daar moest je overheen springen en dan iedere keer ging natuurlijk

305

00:20:36,793 --> 00:20:43,152

dat touwtje naar boven. En toen waren we opgesteld eh, we waren alfabetisch opgesteld en omdat

306

00:20:43,152 --> 00:20:49,578

ik zo klein was, was ik altijd de laatste. En dan stonden de andere kinderen al helemaal aan de

307

00:20:49,578 --> 00:20:56,004

andere kant en die begonnen al bij voorbaat te lachen, want although the, als het touwtje op de

308

00:20:56,004 --> 00:21:01,010

laat, laatste spijker was dan viel het er nog af. Ik kon er niet overheen.

309

00:21:01,010 --> 00:21:03,590

Ja, maar dat kan niet met bepaalde benen.

310

00:21:03,870 --> 00:21:06,700

Natuurlijk niet! Maar dat wist men toen toch niet!

311

00:21:06,700 --> 00:21:07,900

Nee.

312

00:21:08,010 --> 00:21:12,799

Vergeet niet, dat was een hele tijd geleden. En als gevolg daarvan heb

313

00:21:12,799 --> 00:21:17,110

ik nog steeds een vreselijke hekel aan alles wat gymnastiek is.

314

00:21:17,110 --> 00:21:17,110

Uhuh.

315

00:21:17,110 --> 00:21:21,741

En hoewel ik hier natuurlijk van de artritis gymnastiek

316

00:21:21,741 --> 00:21:26,120

moet doen, maar ik duik er vaak, vaak van onderdoor.

317

00:21:26,120 --> 00:21:30,260

Maar eh, had u iets anders wat u wel graag deed?

318

00:21:32,200 --> 00:21:32,550

Lezen.

319

00:21:32,550 --> 00:21:32,680

Lezen?

320

00:21:32,680 --> 00:21:40,600

Ja. Ik was eh, waarschijnlijk omdat het niet zo'n gezellige familie was, eh, iedereen was

321

00:21:40,600 --> 00:21:48,608

min of meer op zichzelf. Eh we leef, men, men, leefde ik in mijn boeken. En m'n moeder zei

322

00:21:48,608 --> 00:21:56,616

altijd tegen me: kind, zeg toch eens iets! Je zit altijd met je hoofd in een boek! Klopt. En

323

00:21:56,616 --> 00:22:03,580

dan zei ik: wat moet ik zeggen? En dat was het einde van het gesprek natuurlijk.

324

00:22:03,580 --> 00:22:06,000

Speelde u ook niet buiten?

325

00:22:06,650 --> 00:22:11,640

Ja, natuurlijk speelde ik buiten. Ik was een echte tomboy, hoe heet dat in het Hollands?

326

00:22:11,640 --> 00:22:12,080

Tomboy.

327

00:22:12,080 --> 00:22:14,520

Oh, nou, een goed Hollands woord dan?

328

00:22:14,520 --> 00:22:14,810

Ja [lacht].

329

00:22:14,810 --> 00:22:21,788

En dat betekende dat ik, ik had natuurlijk een fiets en dan viel ik van de fiets en ik klom

330

00:22:21,788 --> 00:22:28,996

in de boom en dan viel ik uit de boom, ik was eeuwig ook bij dokter, want m'n knieën waren,

331

00:22:28,996 --> 00:22:36,281

bloedige knieën of armen of, of, of m'n kin of en m'n broer daarentegen was helemaal geen,

332

00:22:36,281 --> 00:22:43,259

geen wilde jongen, was een hele rustige jongen [grinnikt] las ook veel. We hielden allemaal

333

00:22:43,259 --> 00:22:50,237

veel van muziek. Op zondagmiddag speelde het Concertgebouworkest op de radio en dan mochten

334

00:22:50,237 --> 00:22:57,522

we in de zitkamer zitten, maar je mocht geen woord zeggen en je mocht ook niet lezen, want dan,

335

00:22:57,522 --> 00:23:03,119

als je het blaadje omsloeg dan maakt, dan ritselde dat en dat mocht niet.

336

00:23:03,120 --> 00:23:03,120

Alsof die radio's in die tijd niet ritselden! [lacht]

337

00:23:03,120 --> 00:23:03,120

Mevrouw, don't ask.

338

00:23:03,120 --> 00:23:04,080

Ja. [lacht]

339

00:23:04,080 --> 00:23:12,846

Dat was de regel. Maar we mochten, als we niet wilden luisteren, je hoefde er niet

340

00:23:12,846 --> 00:23:21,400

te zitten, je kon naar boven gaan, naar je kamer en in je kamer doen wat je wou.

341

00:23:22,180 --> 00:23:24,100

Had u een eigen kamer?

342

00:23:24,100 --> 00:23:31,169

In de Van Breestraat, ja. In de Eeghenstraat was maar één slaapkamer, dus dat was m'n, m'n

343

00:23:31,169 --> 00:23:38,091

moeder en vader en er was natuurlijk een schoorsteen in het midden en dan is er zo'n opening

344

00:23:38,091 --> 00:23:45,014

en daar stonden dus twee kinderbedjes in, één voor mij en één voor m'n broer. Dat is een

345

00:23:45,014 --> 00:23:51,199

van de redenen dat we moesten verhuizen, is natuurlijk we werden daar te groot voor.

346

00:23:51,200 --> 00:23:51,200

Hmhm.

347

00:23:51,200 --> 00:24:00,440

In de Van Breestraat had ik m'n eigen kamer, ja. Aan de voorkant, met een erker. En een boekenkastje.

348

00:24:00,440 --> 00:24:09,231

Natuurlijk. En m'n broer had z'n eigen k, kamer en m'n moeder, die zoals gezegd veel moderne

349

00:24:09,231 --> 00:24:16,050

ideeën had, had een badkamer laten bouwen op het balkon van hun slaapkamer.

350

00:24:16,050 --> 00:24:16,740

In de erker.

351

00:24:16,740 --> 00:24:28,065

Eh, natuurlijk een kleine badkamer, maar het had een badkuip en een, en een wastafel, wastafel? En

352

00:24:28,065 --> 00:24:39,160

natuurlijk een wc en dan hadden we een heel, heel klein help me out, om het water heet te maken.

353

00:24:39,160 --> 00:24:39,850

Geiser.

354

00:24:39,850 --> 00:24:47,191

Dank je. Eh een geiser en dan een keer per week mocht je een bad nemen. En als dat geisertje

355

00:24:47,191 --> 00:24:54,771

leeg was en dat was maybe zo'n, zo'n klein beetje water, maar dat vonden we heerlijk en het

356

00:24:54,771 --> 00:25:02,192

was heel bijzonder. Dat waren vrij oude huizen daar en geen van allen hadden badkamers. Eh ik

357

00:25:02,192 --> 00:25:09,772

speelde heel veel buiten. En we hadden een tuintje, natuurlijk een stadstuin, een rechthoekige,

358

00:25:09,772 --> 00:25:17,193

zo klein, niet een klein vierkantje maar een rechthoekigje en op een goede dag deed, deden we

359

00:25:17,193 --> 00:25:24,614

de deur open om de tuin in te gaan en daar zat een katje. Een klein gestreept katje. En m'n

360

00:25:24,614 --> 00:25:32,354

broer en ik waren heel opgewonden, oh mogen we een beetje melk geven? En toen heeft m'n moeder,

361

00:25:32,354 --> 00:25:37,940

heel dom van haar standpunt, gezegd: ja geef het maar een beetje melk.

362

00:25:37,940 --> 00:25:39,970

[Lacht]

363

00:25:39,970 --> 00:25:47,470

En wat we nu vandaag weten is dat zodra je een katje een beetje eten geeft, dan bedenkt dat

364

00:25:47,470 --> 00:25:55,301

katje dat ze een tehuis gevonden heeft. Maar mijn moeder dacht oh, morgenochtend als ze opstaan

365

00:25:55,301 --> 00:26:02,554

is dat katje weg. Dat katje zat er heel trouw nog de volgende ochtend. En dat was dus de

366

00:26:02,554 --> 00:26:09,808

eerste kat die we hadden. En, waar ik stapelgek op was, maar in die tijd bestond het nog

367

00:26:09,808 --> 00:26:17,720

niet dat je een kat kon laten opereren dat ze geen ki, kittens kreeg dus die kat die produceerde

368

00:26:17,720 --> 00:26:25,386

trouw kleintjes en dat was dus in de thirties, de dertiger jaren en mijn grootvader had z'n

369

00:26:25,386 --> 00:26:29,919

zaak verloren, dus m'n vader had z'n werk verloren.

370

00:26:29,920 --> 00:26:32,750

Uw grootvader ging failliet in de diamant?

371

00:26:32,750 --> 00:26:33,390

Ging failliet, ja.

372

00:26:33,390 --> 00:26:34,280

Ja.

373

00:26:34,280 --> 00:26:39,180

Ik bedoel, ik spreek nog Hollands, maar ik ben een hoop uitdrukkingen vergeten.

374

00:26:39,180 --> 00:26:40,670

En uw vader ging ook failliet?

375

00:26:41,120 --> 00:26:42,620

Nou, die werkte voor die zaak.

376

00:26:42,620 --> 00:26:43,090

Oké.

377

00:26:43,090 --> 00:26:46,740

Dus toen die zaak failliet ging, toen was hij z'n baantje kwijt.

378

00:26:46,740 --> 00:26:47,160

Ja.

379

00:26:47,400 --> 00:26:55,249

So to speak. En die kleine katjes die klommen in de gordijnen en dan klon, klo, klommen ze

380

00:26:55,249 --> 00:27:02,750

in het tafelkleed en trokken de hele zaak eraf en broken eh, borden, bro, bor, bo, sch

381

00:27:02,750 --> 00:27:03,950

Servies, ja.

382

00:27:03,950 --> 00:27:12,813

ja en mijn oom en tante, dat was m'n vader z'n jongere zuster, was getrouwd met een bankdirecteur

383

00:27:12,813 --> 00:27:21,677

en die waren voor die tijd rijk en die hadden een klein huisje in Zandvoort en 's ochtends, zomers,

384

00:27:21,677 --> 00:27:29,049

niet 's ochtends, zomers, werd ik uitgenodigd om een week naar Zandvoort te komen.

385

00:27:29,050 --> 00:27:29,340

Hmhm.

386

00:27:29,340 --> 00:27:37,302

Voor, als visite. En dat, daar ben ik dus heengegaan en toen ik terugkwam, dat was met de trein,

387

00:27:37,302 --> 00:27:45,430

en mijn broer kwam naar het Centraal Station om me af te halen, en ik keek naar hem en ik zeg: ben

388

00:27:45,430 --> 00:27:53,475

je niet lekker? Nee, ik ben best. En, ja, er is iets in je gezicht, het was, eh, nee, nee, ik ben

389

00:27:53,475 --> 00:28:01,438

best. Oké, we namen de tram, lijn twee, naar huis en toen mijn moeder deur opendeed, het eerste

390

00:28:01,438 --> 00:28:08,819

wat ze tegen hem zei: heb je het d'r verteld? En m'n broer zei: nee, ik kon het niet.

391

00:28:08,820 --> 00:28:16,433

En ik zeg: wat verteld? En waar is Lulu? Lulu was de kat. En toen begon moeder te huilen.

392

00:28:16,433 --> 00:28:23,789

En toen zegt ze: de kat is er niet meer. Ik zeg: wat is er dan gebeurd? Ik moest d'r

393

00:28:23,789 --> 00:28:31,317

wegbrengen met de kittens want ze deed, ze maakte alles kapot en we hebben het geld niet

394

00:28:31,317 --> 00:28:39,272

om iets nieuws te kopen. In die tijd droeg ik de kleren waar m'n ouwere nichtje uitgroeid

395

00:28:39,272 --> 00:28:47,056

was en al dat soort voorbeelden. En daar was ik natuurlijk dood, dood, doodongelukkig over.

396

00:28:47,056 --> 00:28:52,360

En ik heb drie maanden lang niet tegen m'n moeder gesproken.

397

00:28:53,050 --> 00:28:53,540

Och!

398

00:28:53,540 --> 00:28:59,274

Ik was een stijfkop. Nou, dat, dat was het, het ergste wat ze me had kunnen aandoen.

399

00:28:59,274 --> 00:29:05,077

Per slot van rekening, ik was een jaar of acht, negen, dus ze had het tegen me kunnen

400

00:29:05,077 --> 00:29:10,675

zeggen, ik weet me geen raad, we hebben het geld er niet voor en dan scheurde die

401

00:29:10,675 --> 00:29:15,250

katten, je weet wel, die dunne gordijntjes die voor de ramen hangen

402

00:29:15,250 --> 00:29:16,250

Vitrage.

403

00:29:16,250 --> 00:29:24,548

vitrage, eh, dat kan ik niet nieuw kopen of ze breekt die borden of kopjes of en in een,

404

00:29:24,548 --> 00:29:32,564

in een opwelling heb ik d'r weggebracht en hebben ze d'r afgemaakt. Nou, dat vond

405

00:29:32,564 --> 00:29:40,485

ik zoiets vreselijks. En m'n moeder smeekte me iedere dag: spreek tegen me, spreek

406

00:29:40,485 --> 00:29:48,595

tegen me. Ik weigerde, drie maanden niet gesproken. Dat was zoiets vreselijks, maar ik

407

00:29:48,595 --> 00:29:55,479

was zo gek met die kat, ook al omdat ik min of meer een eenzaam kind was.

408

00:29:55,480 --> 00:29:56,090

Ja.

409

00:29:56,090 --> 00:30:01,372

En dat was iets, iets warmes, iets, iets om niet alleen om,

410

00:30:01,372 --> 00:30:06,290

om mee te spelen zozeer, maar dat was mijn, mijn kind.

411

00:30:06,290 --> 00:30:06,290

Ik ga u even onderbreken.

412

00:30:06,290 --> 00:30:06,290

Ja, natuurlijk.

413

00:30:06,290 --> 00:30:06,840

Er is iets met het licht aan de hand. Ik wil u even verplaatsen.

414

00:30:06,840 --> 00:30:06,840

[...]

415

00:30:06,840 --> 00:30:12,680

U zei net, er, er was toch een zekere armoede ingetreden, begrijp ik want uw vader

416

00:30:12,680 --> 00:30:13,120

O, zeer zeker!

417

00:30:13,120 --> 00:30:15,190

had zijn baan verloren en

418

00:30:15,190 --> 00:30:15,190

Zeer zeker.

419

00:30:15,190 --> 00:30:15,190

uw grootvader.

420

00:30:15,190 --> 00:30:15,610

En hij

421

00:30:15,610 --> 00:30:19,520

Maar bent u wel blijven wonen in dat huis?

422

00:30:19,550 --> 00:30:26,179

we, we konden blijven wonen in dat huis omdat mijn vader, mijn moeders vader, mijn grootvader

423

00:30:26,179 --> 00:30:32,523

dus, was de huiseigenaar en had dat huis gekocht om een beetje geld te, te krijgen iedere

424

00:30:32,523 --> 00:30:38,867

maand. Er was natuurlijk een huurder boven op het bovenhuis en in het begin betaalden wij

425

00:30:38,867 --> 00:30:45,283

dus ook huur, maar toen die zaak failliet ging, toen hebben we nooit meer ho, huur betaald

426

00:30:45,283 --> 00:30:52,054

en het was natuurlijk een slag voor m'n grootvader ook. Want die moest het geld voor zichzelf

427

00:30:52,054 --> 00:30:58,898

gebruiken. Die was, die werkte niet meer, die had, had met z'n broer samen een diamantfabriek,

428

00:30:58,898 --> 00:31:02,889

ze waren allemaal in diamant op de een of andere manier.

429

00:31:03,100 --> 00:31:07,320

Hmhm. Waar kwam dan het geld vandaan om te leven?

430

00:31:07,520 --> 00:31:13,620

Nou, m'n vader, vader, m'n vader werd een diamantmakelaar en als zodanig verdiende,

431

00:31:13,620 --> 00:31:19,650

maar natuurlijk geen kwestie van dat-ie zoveel verdiende als koopman, dan als koopman.

432

00:31:19,650 --> 00:31:19,650

Hmhm.

433

00:31:22,940 --> 00:31:31,870

Eh [kat miauwt] Quiet! Dus ja, er was zeer zeker een zekere armoede, o ja. Ik bedoel, we hadden, we hadden

434

00:31:31,870 --> 00:31:40,296

genoeg te eten, geen kwestie dat we niet eten, maar zoals gezegd, ik kreeg nooit een nieuw jurkje of

435

00:31:40,296 --> 00:31:48,974

een, of nieuw jasje of zoiets. Altijd van m'n oudere nichtje. Wat op zichzelf de, dat was dus van die

436

00:31:48,974 --> 00:31:56,220

rijke tante en dat waren allemaal kleren van Hirsch en de Bonneterie. Bestaan die nog?

437

00:31:56,220 --> 00:31:57,340

De Bonneterie bestaat nog, Hirsch niet meer.

438

00:31:57,340 --> 00:32:02,810

O. Maar anyway, dat waren de dure winkels.

439

00:32:02,810 --> 00:32:03,390

Absoluut.

440

00:32:03,390 --> 00:32:08,405

Waar we, waar we, zelfs toen m'n vader goed verdiende nooit gekocht

441

00:32:08,405 --> 00:32:13,130

hadden. We was, we waren meer van het Van Gerzon en de Bijenkorf.

442

00:32:13,130 --> 00:32:14,160

Hmhm.

443

00:32:14,160 --> 00:32:15,820

Bestaan die allebei nog?

444

00:32:15,820 --> 00:32:17,610

Gerzon niet meer, de Bijenkorf wel.

445

00:32:17,610 --> 00:32:18,380

O. Ja.

446

00:32:18,380 --> 00:32:21,010

Maar is andere klasse, tuurlijk.

447

00:32:21,010 --> 00:32:24,990

Ja. Tuurlijk, ja, alles verandert. Begrijp ik heel goed.

448

00:32:24,990 --> 00:32:31,130

Nee, maar ik bedoel, de, kopen bij Hirsch de Bonneterie was echt heel duur

449

00:32:31,130 --> 00:32:31,460

O, vreselijk.

450

00:32:31,460 --> 00:32:34,510

Gerzon en de Bijenkorf was middenklasse.

451

00:32:34,510 --> 00:32:34,820

Ja.

452

00:32:34,820 --> 00:32:38,170

Was gewoon, goede kleren.

453

00:32:38,170 --> 00:32:42,490

Behoorlijk, hele nette kleren, maar ne, maar niet de chique kleren van Hirsch en Bonneterie.

454

00:32:42,490 --> 00:32:42,890

Nee.

455

00:32:42,890 --> 00:32:48,256

Dus ik v, en de kleren die ik kreeg van m'n nichtje waren allemaal even mooi.

456

00:32:48,256 --> 00:32:53,080

Maar ze waren niet nieuw en ze waren niet, eh ik had ze niet uitgekozen

457

00:32:53,080 --> 00:32:53,340

Precies!

458

00:32:53,340 --> 00:32:59,479

of uitgezocht en m'n moeder had ze niet uitgezocht en tot en met vandaag, als iemand me iets

459

00:32:59,479 --> 00:33:05,683

geven wil, o, ik heb zo'n mooie kanten blouse en die kan ik niet aan vanwege whatever, eh wil

460

00:33:05,683 --> 00:33:11,953

jij hem soms hebben? Ik moet niets hebben van iemand wat ook maar niet nieuw is. Als ik het niet

461

00:33:11,953 --> 00:33:18,026

kopen kan, dan koop ik het niet, als ik het wel kopen kan, koop ik het wel, maar als u me een

462

00:33:18,026 --> 00:33:24,427

hele mooie bontjas aanbiedt of ik weet niet wat u me maar aanbiedt, no! Dat is nog, zit nog steeds

463

00:33:24,427 --> 00:33:29,259

in m'n hoofd. Als kind heb je dat soort dingen en dat, dat gaat zo diep.

464

00:33:31,060 --> 00:33:31,760

Tuurlijk.

465

00:33:31,940 --> 00:33:36,410

Is het oké als ik zo af en toe even afdwaal van het onderwerp?

466

00:33:36,410 --> 00:33:36,650

Ja natuurlijk!

467

00:33:36,650 --> 00:33:36,650

O, oké. Oké. Oké.

468

00:33:36,650 --> 00:33:43,290

En is die armoede gebleven tot de oorlog?

469

00:33:43,290 --> 00:33:49,177

Tot de oorlog ja. Tijdens de oorlog nee. Zolang als ze er nog waren. Maar zover zijn we ook niet.

470

00:33:49,177 --> 00:33:54,943

Bijvoorbeeld, om u een voorbeeld te geven, mijn grootste wens was altijd om advocaat te worden.

471

00:33:54,943 --> 00:34:01,012

Maar er was absoluut geen kwestie van dat ik naar de universiteit kon gaan, daar was geen geld voor.

472

00:34:01,012 --> 00:34:06,839

Dat was, ik heb geen idee hoe duur het was, maar het, je moest betalen voor de, je betaalde niet

473

00:34:06,839 --> 00:34:12,726

voor school, maar je betaalde hie, hier hebben ze schooltax, ik weet niet, ik herinner me niet of

474

00:34:12,726 --> 00:34:18,492

je dat in Holland ook was of, of niet. [Tegen de kat: knoempelie?] I'm not eating. She thinks

475

00:34:18,492 --> 00:34:24,258

that when I sit at this table I'm eating, m'n, m'n eettafeltje. Dus dat kon niet en toen

476

00:34:24,258 --> 00:34:28,810

besloot m'n moeder dat ik zou naar Schoevers gaan. Bestaat Schoevers nog?

477

00:34:28,810 --> 00:34:29,860

Ja.

478

00:34:30,030 --> 00:34:39,060

dat is heel oud. En dat was een cursus, een tweejarige cursus die je kon nemen in één jaar,

479

00:34:39,060 --> 00:34:48,090

dan zat je op school van acht uur 's ochtends tot vier uur 's middags met een half uurtje

480

00:34:48,090 --> 00:34:55,470

om een boterhammetje te eten en dat kostte tweehonderd gulden voor het jaar.

481

00:34:55,470 --> 00:34:59,530

En dat was natuurlijk een enorm bedrag.

482

00:34:59,650 --> 00:35:01,860

Hmhm.

483

00:35:01,950 --> 00:35:10,684

En er waren andere leden van de familie die om de een of andere reden ook door de depression in geldnood

484

00:35:10,684 --> 00:35:19,586

zaten, dus af en toe kwam er eentje bij die oom en tante om geld vragen. En uiteindelijk gaf-ie natuurlijk

485

00:35:19,586 --> 00:35:28,068

wel, tante had geen geld, dat was alleen die oom, die was een onderdirecteur van wat toen Rotterdamse

486

00:35:28,068 --> 00:35:36,466

bank was. En die was vreselijk gierig, niet voor zichzelf en zijn familie, maar voor, die hield niet

487

00:35:36,466 --> 00:35:45,033

van geld weggeven. Anyway, en dan moest je naar de bank komen en dan moest je met hem spreken op z'n

488

00:35:45,033 --> 00:35:53,431

kantoor en dan gaf-ie een telefoontje naar beneden en dan moest je naar beneden naar de kassier gaan

489

00:35:53,431 --> 00:36:01,745

en, en, en daar in het hokje staan en zeggen: meneer, meneer zo en zo, ik krijg graag zoveel gulden

490

00:36:01,745 --> 00:36:10,143

en dan had hij dus opgebeld van dat dat goed was. Maar dat was een vreselijke vernederende ervaring.

491

00:36:10,143 --> 00:36:18,290

Maar ik kreeg dus de tweehonderd gulden en daar heb ik dus die één, die two years in one cursus

492

00:36:18,290 --> 00:36:26,604

gehad. En als je dan thuiskwam dan zat ik huiswerk te maken tot middernacht. En dan rolde ik in bed

493

00:36:26,604 --> 00:36:35,002

en de volgende ochtend weer vroeg op, ik moest om acht uur op school zijn. Het was een hele niet een

494

00:36:35,002 --> 00:36:38,110

hele moeilijke, maar het was een hele

495

00:36:38,110 --> 00:36:38,930

Zware

496

00:36:38,930 --> 00:36:40,880

zware cursus.

497

00:36:40,880 --> 00:36:43,960

Hielp u nog mee met het huishoudelijk werk of?

498

00:36:43,960 --> 00:36:44,830

O ja!

499

00:36:44,830 --> 00:36:47,760

Want ik neem aan dat het dienstpersoneel verdween.

500

00:36:47,760 --> 00:36:53,547

O, natuurlijk! Het verdien, verdiende, we, we ha, het enige wat we hadden, we hadden één

501

00:36:53,547 --> 00:36:59,335

keer per week een werkster op vrijdag en dan verdiende de grote som van één rijksdaalder

502

00:36:59,335 --> 00:37:05,059

voor de hele dag op d'r knieën te liggen. Maar zo was het toen. De tram was tien cent.

503

00:37:05,059 --> 00:37:10,654

En als we naar grootvader gingen dan moe, gaf moeder, gaf ons tien cent voor de tram en

504

00:37:10,654 --> 00:37:16,377

natuurlijk gingen we niet met de tram, de tien cent stopte je in je zak en je ging met je

505

00:37:16,377 --> 00:37:22,101

fiets en aangezien het zaterdag was had je, ging je een straatje verder en zette je fiets

506

00:37:22,101 --> 00:37:26,410

daar neer, want opa mocht niet zien dat je op je fiets gereden had.

507

00:37:26,410 --> 00:37:28,350

Was opa orthodox?

508

00:37:28,350 --> 00:37:35,353

Mijn moeders familie was orthodox. Zeer orthodox. Niet, niet met de peies en alles, ze waren geen

509

00:37:35,353 --> 00:37:42,285

chassidim, maar ze waren, zo zeer; ze hadden een koosjere huishouding en als klein kind moest ik

510

00:37:42,285 --> 00:37:49,505

dan bijvoorbeeld het zilver wegbergen en dan moest ze precies weten, dit was eh voor de boterkorsten

511

00:37:49,505 --> 00:37:56,509

en dit was voor de vleeskorsten, zilver en de borden en a, afwassen, we hadden alles dubbel. Hier

512

00:37:56,509 --> 00:38:03,369

tegenwoordig hebben ze twee ijskasten en twee vriezers en twee, Joost mag weten wat. Dat hadden

513

00:38:03,369 --> 00:38:10,300

we dan, we hadden helemaal geen bestond niet, een ijskast. Mijn moeder had een grote kast acht,

514

00:38:10,300 --> 00:38:17,376

bij de, achter de, buiten achterdoor was een kleine veranda en daar liet een grote kast bouwen met

515

00:38:17,376 --> 00:38:22,719

een gaas erdoor en dan, dat was dan de zogenaamde, niet de ijskast maar de

516

00:38:22,850 --> 00:38:23,510

Koelkast.

517

00:38:23,510 --> 00:38:32,260

de soep te bewaren, de koelkast. Ja. Ja, m'n Hollands is een beetje slecht he?

518

00:38:32,260 --> 00:38:32,900

Nee.

519

00:38:32,900 --> 00:38:39,654

Anyway. Terugkomende op het voedselverhaal, uiteindelijk ging ik natuurlijk weer praten en

520

00:38:39,654 --> 00:38:46,333

toen zei m'n moeder, ja, ze besepte dat ze een fout had gemaakt, dat ze het maar moeten

521

00:38:46,333 --> 00:38:53,163

bespreken, dat had ze dan moeten doen als ik er was, maar wat gebeurd is is gebeurd. En als

522

00:38:53,163 --> 00:38:59,842

ik weer een poes wou hebben dan kon ik een poes krijgen, maar het moest een mannetjespoes

523

00:38:59,842 --> 00:39:06,746

zijn. En het kon mij absoluut niet schelen of het een mannetjes was of een vrouwtje of Joost

524

00:39:06,746 --> 00:39:11,849

mag weten wat. Dus we gingen naar de Amsterdamse eh die, die, dieren

525

00:39:12,210 --> 00:39:12,740

Asiel.

526

00:39:12,740 --> 00:39:19,184

asiel en daar liepen we rond en eerst liet die mevrouw, die eerst met een hond rondliep, liet

527

00:39:19,184 --> 00:39:25,629

ons alle kleine kittens zien en hoe ik dan eentje keek zei ik nee, nee, die wil ik niet, nee,

528

00:39:25,629 --> 00:39:32,004

nee. En toen op een gegeven ogenblik zegt die mevrouw tegen mijn moeder: ik weet niet wat ze

529

00:39:32,004 --> 00:39:38,379

wil want ik heb haar alle kittens laten zien die we hebben. Nou, zei m'n moeder, laat haar

530

00:39:38,379 --> 00:39:44,824

dan een beetje grotere katten zien. Dus we liepen rond waar de grotere katten waren, toen was

531

00:39:44,824 --> 00:39:51,337

er één kat, het waren vrij diepe kooien, en helemaal achterin lag een kat, eh, een tijgertje

532

00:39:51,337 --> 00:39:56,049

met wit, net, net zoals Snuggelstein, het kleine katje wat hier was.

533

00:39:56,050 --> 00:39:56,050

Ja.

534

00:39:56,050 --> 00:40:03,223

Ze is klein, maar ze is vijftien jaar. En die lag te slapen achterin en ik stond voor het hekje

535

00:40:03,223 --> 00:40:10,321

en ik zee, zei niets en ik deed niets. Geen pspops en niet met m'n vinger of iets en die kat

536

00:40:10,321 --> 00:40:17,796

werd wakker en keek op en wandelde naar voren. En die mevrouw zei: dat is heel bijzonder, we hebben

537

00:40:17,796 --> 00:40:24,818

deze kat voor drie weken al en hij ligt alsmaar achterin, het, het is mannetje, maar hij ligt

538

00:40:24,818 --> 00:40:31,916

alsmaar achterin te slapen, hij komt naar niemand toe. Ze zegt tegen mij: heb je hem geroepen?

539

00:40:31,916 --> 00:40:39,618

Ik zeg nee, ik heb, stond hier alleen maar. En toen heb ik natuurlijk wel m'n vingers erin gestoken,

540

00:40:39,618 --> 00:40:46,640

die kat hebben we mee naar huis genomen. En toen moest m'n moeder, hij moest een paar dagen

541

00:40:46,640 --> 00:40:51,699

blijven want hij moest toen, dat heette toen 'behandeld worden'

542

00:40:51,700 --> 00:40:52,020

Ja.

543

00:40:52,020 --> 00:41:01,378

ik weet niet of ik toen wist wat de behandeling was of niet, maar dat interesseerde

544

00:41:01,378 --> 00:41:09,948

me verder niet, moeder zei hij moest naar de dokter en en dat was de kat die

545

00:41:09,948 --> 00:41:18,743

ik dus had in de Van Breestraat. En toen was ik een jaar of dertien misschien.

546

00:41:18,743 --> 00:41:25,959

En dat is de kat die ik heb moeten achterlaten. Toen ik wegging.

547

00:41:25,960 --> 00:41:29,610

Voordat we aan de oorlog beginnen: zag u vluchtelingen in die tijd?

548

00:41:29,610 --> 00:41:31,420

O ja!

549

00:41:31,420 --> 00:41:32,790

Had u er iets mee te maken?

550

00:41:32,790 --> 00:41:33,910

O ja! Alle r

551

00:41:33,910 --> 00:41:34,330

Vertel eens?

552

00:41:34,330 --> 00:41:39,636

alle Joodse instellingen, en dus de diamantbeurs was helemaal Joods en ik weet

553

00:41:39,636 --> 00:41:45,079

niet wat er veranderde. De Joodse invaliden enzovoorts, iedereen deed z'n best

554

00:41:45,079 --> 00:41:50,589

om een beetje geld te geven of op de een of andere manier te helpen. En we konden

555

00:41:50,589 --> 00:41:55,080

het niet uitstaan. Want alles was 'bei uns in Deutschland'. Al

556

00:41:55,080 --> 00:41:56,730

Die vluchtelingen?

557

00:41:56,730 --> 00:41:58,930

de vluchtelingen, de Duits.

558

00:41:58,930 --> 00:41:59,810

Ja, natuurlijk.

559

00:41:59,810 --> 00:42:07,268

Ja. Bei uns in Deutschland was alles veel beter. En dan soms uit werd er iemand kwaad en die zei

560

00:42:07,268 --> 00:42:14,572

dan godverdomme, ga dan maar terug. In, in plaats van blij te zijn dat we allemaal zo ons best

561

00:42:14,572 --> 00:42:22,031

deden om het ze zo aangenaam mogelijk te maken, maar ja, het was natuurlijk voor die mensen heel

562

00:42:22,031 --> 00:42:29,722

moeilijk. Ze moesten alles achterlaten. In, inclusief geld, huizen, zaken, alles. Toen ik dus klaar

563

00:42:29,722 --> 00:42:37,570

was met die cursus, geslaagd ben, met hele goede cijfers, ik kwam trouwens ook met hele goede cijfers

564

00:42:37,570 --> 00:42:45,262

van de HBS, behalve algebra en meetkunde en scheikunde. Heb ik het laatste jaar, had ik een student

565

00:42:45,262 --> 00:42:52,565

die me er nog doorheen sleepte en ben ik met grote moeite uitgekomen met een zes. Alles, al de

566

00:42:52,565 --> 00:42:59,869

rest waren acht's en negen. Oké, en toen kreeg ik een baantje, het was heel moeilijk om een

567

00:42:59,869 --> 00:43:07,250

baantje te krijgen, en dat waren twee Duitse vluchtelingen die in textiel deden [slikt] en toen

568

00:43:07,250 --> 00:43:14,631

zei ik tegen ze, het waren hele aardige mensen, en ik moest dan af en toe een briefje tijpen en

569

00:43:14,631 --> 00:43:19,059

een beetje de papiertjes op, op zorgen, op, weg, weg, weg

570

00:43:19,060 --> 00:43:19,510

stoppen.

571

00:43:19,510 --> 00:43:26,834

stoppen en een beetje afstoffen en whatever en dan zei ik tegen die twee: ik zei altijd maar

572

00:43:26,834 --> 00:43:34,556

waarom ben je in godsnaam hier in Holland gebleven, ga verder, ga naar Engeland, ga naar Amerika.

573

00:43:34,556 --> 00:43:42,438

Je bent, o, nee, we zijn veilig hier. M'n vader zei altijd, ze doen ons niets. Wij zijn Hollandse

574

00:43:42,438 --> 00:43:49,682

Joden. Ze doen alleen hun eigen Duitse Joden. We wisten niets van kampen af, we wisten niet

575

00:43:49,682 --> 00:43:57,166

dat er kampen bestonden of dat er mensen naar kamp ge, gestuurd werden. Dat, dat was eenvoudig

576

00:43:57,166 --> 00:44:04,490

niet bekend. Misschien dat die Duitse vluchtelingen dat wel wisten, dat weet ik niet. Ik heb

577

00:44:04,490 --> 00:44:11,735

ze nooit gekend als, als kennissen of vriendinnen. Maar zoals gezegd, ze bleven dus. En die

578

00:44:11,735 --> 00:44:18,980

twee Duitse mensen, heb ik na de oorlog gehoord, zijn ook omgekomen. Dus hadden ze nou maar

579

00:44:18,980 --> 00:44:23,119

naar mij geluisterd, dan waren ze nog levend. Ook op

580

00:44:23,120 --> 00:44:28,250

Hadden ze genoeg geld om u te betalen?

581

00:44:30,480 --> 00:44:32,010

O ja, ze hadden een zaakje.

582

00:44:32,010 --> 00:44:33,200

In wat?

583

00:44:33,200 --> 00:44:33,200

Te, textiel.

584

00:44:33,200 --> 00:44:33,200

Textiel.

585

00:44:33,200 --> 00:44:35,020

La, lapjes.

586

00:44:35,020 --> 00:44:35,110

Oké.

587

00:44:36,050 --> 00:44:41,160

Lapjeskoopman, geen voddenkoopman, lappen, die, gewoon

588

00:44:41,160 --> 00:44:45,320

stof, precies. Lapjes was meer de voddenkoopman.

589

00:44:45,320 --> 00:44:48,090

Ja, precies. Vandaar de verwarring.

590

00:44:48,090 --> 00:44:48,960

Ja.

591

00:44:53,860 --> 00:44:55,880

Ik geloof dat we langzamerhand aan de oorlog toe zijn.

592

00:44:55,880 --> 00:44:58,470

Ja, nou, de vluchtelingen zijn we nog

593

00:44:58,470 --> 00:44:58,470

Ja.

594

00:44:58,470 --> 00:44:58,840

even

595

00:44:58,840 --> 00:45:10,503

Ja. Ja. Op tien mei '40 kwamen de Duitsers dus Holland binnen en voor jarenlang hadden de Frans,

596

00:45:10,503 --> 00:45:22,050

Fransen, die ook zwaar antisemitisch zijn by the way, erover ge, opgescheept, over hun Maginauxlijn

597

00:45:22,050 --> 00:45:22,320

Ja.

598

00:45:22,320 --> 00:45:29,192

die was ondoordringbaar, dat was zo iets moois, daar kon geen enkel, geen Duits leger, geen Russisch

599

00:45:29,192 --> 00:45:36,202

leger, niemand kon er doorheen. Natuurlijk niet, wat hebben de Duitsers gedaan, er overheen gevlogen!

600

00:45:36,202 --> 00:45:43,630

De Luftwaffe kwam fijn aan. En de Duitsers zijn, hebben dus omge, omgelopen, want met hun stomme ingebeelde

601

00:45:43,630 --> 00:45:49,600

hoofden hebben ze geen Magineauxlijn gebouwd van de grens tussen België en Frankrijk.

602

00:45:50,130 --> 00:45:50,430

Ik weet 't.

603

00:45:50,430 --> 00:45:57,679

Ja, natuurlijk, natuurlijk weet u dat! Dus daarom hebben ze Holland en België geïnvadeerd en zijn

604

00:45:57,679 --> 00:46:05,149

zo omgegaan. En die eerste winter gebeurde er eigenlijk niet veel. Je mocht niet verhuizen en je mocht

605

00:46:05,149 --> 00:46:12,252

geen lid zijn van een club. Wij waren lid van Poseidon en omdat m'n vader jarenlang bestuurslid

606

00:46:12,252 --> 00:46:19,356

was geweest waren we nu hoefden we niet te betalen vanwege de, dat er geen geld voor was. Maar de

607

00:46:19,356 --> 00:46:26,532

boot was oud en we he, we deden niet veel roeien meer. Ik vertelde u geloof ik niet van m'n roei

608

00:46:26,532 --> 00:46:34,148

en m'n vader was een hele toegewijde roeier en heel goed en die heeft ook ka, kampioenschappen geroeid

609

00:46:34,148 --> 00:46:41,764

en zo. En dan heel vaak op zondags dan gingen we met de boot en m'n moeder was de, de be, de stuurman,

610

00:46:41,764 --> 00:46:48,868

die zat op de bank met die twee grote koorden en m'n nichtje, m'n oudste nichtje, kwam mee om

611

00:46:48,868 --> 00:46:56,044

als tweede te roeien. Er waren twee roeibankjes en er waren natuurlijk twee punten en een was voor

612

00:46:56,044 --> 00:47:03,221

m'n broer en een was voor mij en daar kon ik dan in slapen of niet slapen of spelen. En daar ben

613

00:47:03,221 --> 00:47:10,398

ik een paar keer overboord gevallen omdat ik, alsnog, weer een stout kind was. En toen heeft m'n

614

00:47:10,398 --> 00:47:17,501

vader een klein bankje laten maken en dat had-ie tussen z'n knieën terwijl hij roeide. En daar

615

00:47:17,501 --> 00:47:24,824

zat ik dan heel trots en kon ik niet overboord vallen want ik kon niet uit z'n knieën weg. O, een

616

00:47:24,824 --> 00:47:32,001

andere anekdote over boei, groe, roeien wat misschien interessant is, is hoe m'n moeder en vader

617

00:47:32,001 --> 00:47:39,177

elkaar ontmoet hebben. M'n vader had een hele mooie zangstem, geen operastem maar een, een goede

618

00:47:39,177 --> 00:47:46,574

zangstem. En die zou dan een, een keer een concert geven in die roeiclub op een zaterdagavond en toen

619

00:47:46,574 --> 00:47:53,897

is de dame die hem begeleidde op de piano, is ziek geworden en toen had-ie geen begeleidster en toen

620

00:47:53,897 --> 00:48:01,586

heeft iemand tegen hem gezegd: o zie je die vrouw daar, die mevrouw die speelt heel goed piano, misschien

621

00:48:01,586 --> 00:48:09,275

kan zij je helpen. En dat is toen gebeurd en ze hebben dus dat concert gegeven samen enzovoort
enzovoorts

622

00:48:09,275 --> 00:48:10,960

enzovoorts, enzovoorts.

623

00:48:10,960 --> 00:48:10,960

Ja.

624

00:48:10,960 --> 00:48:18,183

Oké. Tien mei en ik ik kan nog heel helder zien: m'n moeder stond aan de tafel

625

00:48:18,183 --> 00:48:25,139

brood te snijden voor het ontbijt terwijl de tranen langs d'r wangen liepen.

626

00:48:25,139 --> 00:48:32,540

En, waarom huil je dan zo? O, dit is vreselijk, dit is vreselijk, dit is vreselijk,

627

00:48:32,540 --> 00:48:38,070

met de oorlog en ze gaan ons allemaal doodschieten enzovoorts.

628

00:48:38,070 --> 00:48:38,890

Dat dacht ze toen al?

629

00:48:39,140 --> 00:48:39,670

Pardon?

630

00:48:39,670 --> 00:48:40,450

Dat dacht ze toen?

631

00:48:40,450 --> 00:48:48,495

Dat wa, ze was erg bang. En m'n vader zei: o nee, ze doen niets aan de Hollandse Joden,

632

00:48:48,495 --> 00:48:56,270

alleen aan hun Duitse Joden. Dat is wat hij dacht. Dat is niet gebleken juist te zijn.

633

00:48:57,850 --> 00:49:01,020

En u was toen achttien?

634

00:49:01,020 --> 00:49:02,360

Ik was toen achttien.

635

00:49:02,360 --> 00:49:02,840

Ja.

636

00:49:02,840 --> 00:49:10,908

En m'n broer was dus twintig. En in het voorjaar daarna, dus in het v, voorjaar februari,

637

00:49:10,908 --> 00:49:19,509

maart '41 zijn ze begonnen met de jonge, de jonge mannen te pakken te krijgen en naar Duitsland

638

00:49:19,509 --> 00:49:27,489

te sturen. En de eerste keer kon m'n vader op de een of andere manier, ik weet niet hoe,

639

00:49:27,489 --> 00:49:36,179

uitvinden waar, waar mijn broer, want z'n naam was Eddie, Eduard, waar, waar ze hem vasthielden.

640

00:49:36,179 --> 00:49:44,159

Dus hij was nog, nog net niet naar Duitsland gestuurd. En toen is-ie naar dat hotel gegaan

641

00:49:44,159 --> 00:49:52,405

en heeft op de een of andere manier gezien een paar diamanten bij elkaar te scharrelen en aan

642

00:49:52,405 --> 00:49:58,080

die man te geven en bracht nu z'n, m'n broer weer naar huis.

643

00:49:58,080 --> 00:50:04,387

En die was erg ziek, ze hadden bovenop, op het dak moeten staan met alleen maar een

644

00:50:04,387 --> 00:50:11,151

onderbroekje en die moesten de Joodse liedjes zingen. Nou, hij kende helemaal geen Joodse

645

00:50:11,151 --> 00:50:17,762

liedjes, dat was, er bestond geen Hebrew School zoals hier eh toen het de tijd was voor

646

00:50:17,762 --> 00:50:24,450

Bar Mitswa, dan kreeg je, dan student kwam naar het huis en leerde hem een beetje lezen

647

00:50:24,450 --> 00:50:29,009

en een beetje Joodse geschiedenis en natuurlijk de blessings

648

00:50:29,010 --> 00:50:29,760

Ja.

649

00:50:29,760 --> 00:50:37,109

die die moest zeggen. Er was geen kwestie van de Thora lezen zoals ze dat hier doen. En

650

00:50:37,109 --> 00:50:44,712

dan zat ik daarbij, ik had gevraagd of ik mocht zitten, stil zitten want ik vond de Joodse

651

00:50:44,712 --> 00:50:52,315

geschiedenis zo interessant en ik hield van alle geschiedenis. [zucht] Dus toen die eerste

652

00:50:52,315 --> 00:50:59,833

keer kwam-ie thuis en ging naar de dokter en is-ie weer beter geworden en een maand of zo

653

00:50:59,833 --> 00:51:07,351

later hebben ze hem weer te pakken gekregen en dit keer, we hebben hem nooit meer gezien.

654

00:51:07,351 --> 00:51:14,785

En wat we van hem weten, we hebben het allemaal van na de oorlog. De Duitsers hadden een

655

00:51:14,785 --> 00:51:20,530

kamp geb, gebouwd in Westerbork, in Drenthe, een soort overgangskamp

656

00:51:20,530 --> 00:51:21,060

Ja.

657

00:51:21,060 --> 00:51:27,030

waarin ze de Joodse mensen verzamelden en dan als er een groep was, gingen ze naar Duitsland,

658

00:51:27,030 --> 00:51:32,937

naar diverse kampen. En mijn vader had, mijn moeder hadden natuurlijk een ster, een goe, een

659

00:51:32,937 --> 00:51:39,036

Joodse ster, maar ze hadden een, een klein tekenetje erop, want in het begin dachten de Duitsers

660

00:51:39,036 --> 00:51:43,980

dat als ze de oorlog gewonnen hadden, wilden ze de diamanthandel voortzetten.

661

00:51:43,980 --> 00:51:47,480

Uw, uw ouders waren diamant Joden natuurlijk en

662

00:51:47,480 --> 00:51:47,850

Ja.

663

00:51:47,850 --> 00:51:49,070

tijdelijk vrijgesteld.

664

00:51:49,070 --> 00:51:51,790

Nee, nou, ze mochten blijven rondlopen.

665

00:51:51,790 --> 00:51:52,180

Ja.

666

00:51:52,180 --> 00:51:57,350

Weliswaar moesten ze verhuizen van de Van Breestraat naar de Sarphatistraat,

667

00:51:57,350 --> 00:52:02,385

ze werden allemaal verzameld in het Joodse gedeelte van Amsterdam, de, het

668

00:52:02,385 --> 00:52:06,740

oudere gedeelte. En zij kwamen dus terecht in de Sarphatistraat.

669

00:52:06,740 --> 00:52:10,250

Maar uw broer had geen diamant Sperr?

670

00:52:10,820 --> 00:52:16,190

Nee! Tuurlijk niet. Was een jonge jongen. Hij werkte in, voor een textielfirma.

671

00:52:16,190 --> 00:52:16,840

Oké.

672

00:52:17,060 --> 00:52:23,211

En verdiende de grandioze som van vijftwintig gulden per maand en daarvoor moest-ie

673

00:52:23,211 --> 00:52:29,725

iedere dag die grote rollen met stof ronddragen. Maar ja, het was het enige baantje wat-ie

674

00:52:29,725 --> 00:52:35,877

krijgen kon. Hij, hij ging naar de Handelsschool en kwam dus van de Handelsschool af,

675

00:52:35,877 --> 00:52:42,102

maar geen kwestie van dat-ie die kunde kon gebruiken. De, de Christelijken wouden geen

676

00:52:42,102 --> 00:52:48,471

Joden aannemen en de Joden wouden geen nieuwe mensen aannemen en ze wisten niet hoe, hoe

677

00:52:48,471 --> 00:52:53,609

lang ze nog zaken konden doen en een hoop hadden al hun zaken verloren.

678

00:52:54,110 --> 00:52:54,640

Ja.

679

00:52:54,640 --> 00:52:59,810

Want er waren, kwamen steeds meer nieuwe regelingen van dit mocht niet en dat mocht niet en je

680

00:52:59,810 --> 00:53:04,760

mocht niet naar het Concertgebouw en je mocht niet naar het, Joost mag weten wat allemaal.

681

00:53:04,760 --> 00:53:09,460

Waarheen is uw broer doorgestuurd? Weet u dat?

682

00:53:09,460 --> 00:53:10,520

Wat zegt u?

683

00:53:10,520 --> 00:53:12,920

Waarheen is uw broer doorgestuurd, weet u dat?

684

00:53:12,920 --> 00:53:19,342

Nee. Ik weet alleen dat-ie overleden is in Sobibor toen hij 23 was, maar dat heb ik

685

00:53:19,342 --> 00:53:25,610

pas na de oorlog gehoord. En dus ik was een van de aanklagers tegen Demjanjuk ja.

686

00:53:25,610 --> 00:53:29,850

O ik dacht dat het over uw ouders ging. Dat die in

687

00:53:29,850 --> 00:53:35,152

M'n, m'n ouders zijn ver, we waren dus verhuisd naar de Sarphatistraat

688

00:53:35,152 --> 00:53:38,900

en van de Sarphatistraat naar Westerbork, Westerbork.

689

00:53:38,900 --> 00:53:40,050

Ja. En toen?

690

00:53:40,050 --> 00:53:43,030

En daarna naar Bergen Belsen.

691

00:53:43,030 --> 00:53:45,520

O ja. Dus het is uw broer waarom u Nebenkläger bent?

692

00:53:45,520 --> 00:53:45,780

Ja.

693

00:53:45,780 --> 00:53:46,420

Oké. Sorry.

694

00:53:46,420 --> 00:53:53,570

En Bergen Belsen had natuurlijk geen

695

00:53:53,570 --> 00:53:54,680

Gaskamer.

696

00:53:54,680 --> 00:53:58,460

geen gaskamer, maar hadden diverse andere grapjes om ze dood te maken. Mei ene

697

00:53:58,460 --> 00:53:58,460

Ja?

698

00:53:58,460 --> 00:54:01,490

hoe laat moet u weg?

699

00:54:03,710 --> 00:54:04,730

Half vier.

700

00:54:04,730 --> 00:54:07,130

O. Oké.

701

00:54:07,130 --> 00:54:08,670

Uw broer is

702

00:54:08,670 --> 00:54:08,970

En op

703

00:54:08,970 --> 00:54:11,060

is gestuurd naar Sobibor?

704

00:54:11,270 --> 00:54:17,634

Of-ie, waar-ie tussenin was, weet ik niet. Ik geloof, voor zover ik het, het gerucht was

705

00:54:17,634 --> 00:54:23,927

dat-ie oorspronkelijk naar Auschwitz ging en toen doorgestuurd is. Maar dat kan ik niet

706

00:54:23,927 --> 00:54:30,147

zeggen met zekerheid, want ik weet het niet. Ik weet het niet. Tot Pearl Harbor kon je

707

00:54:30,147 --> 00:54:36,584

via de Red Cross corresponderen met Holland, alhoewel het bezet was, maar toen natuurlijk

708

00:54:36,584 --> 00:54:41,720

Pearl Harbor gebeurde, op zeven december '41, toen was dat afgelopen.

709

00:54:41,720 --> 00:54:46,390

Want toen was Amerika in de oorlog en dan kon je niet, geen verder contact hebben.

710

00:54:46,390 --> 00:54:46,390

Was u dan toen al in Amerika?

711

00:54:46,390 --> 00:54:46,730

O ja.

712

00:54:46,730 --> 00:54:51,230

Dat, dat heb ik helemaal gemist. Dat moet u gaan vertellen.

713

00:54:51,230 --> 00:54:55,900

O, ja, dat heb ik ook gemist, sorry. Ik ben een beetje in de war.

714

00:54:55,900 --> 00:54:57,840

Sorry.

715

00:54:59,050 --> 00:55:04,571

dus toen m'n broer voor de tweede keer weggestuurd is en m'n vader kon hem

716

00:55:04,571 --> 00:55:10,447

niet meer vinden en kon, kon er verder niets aan doen, hebben m'n ouders besloten

717

00:55:10,447 --> 00:55:15,120

om te proberen hun andere kind, dat was ik, te proberen te redden.

718

00:55:15,450 --> 00:55:16,630

Ja.

719

00:55:16,630 --> 00:55:21,242

En ik weet daar ook geen details van. Behalve m'n, m'n vader kende

720

00:55:21,242 --> 00:55:25,790

iemand, vriend, en de vriend had een vriend in de Dutch Underground.

721

00:55:25,790 --> 00:55:26,250

Hmhm.

722

00:55:26,250 --> 00:55:32,710

En u hebt natuurlijk gehoord van de kindertransporten

723

00:55:32,710 --> 00:55:33,250

Jazeker.

724

00:55:33,250 --> 00:55:34,970

ja, dat was voor de oorlog.

725

00:55:34,970 --> 00:55:35,260

Ja.

726

00:55:35,260 --> 00:55:38,580

En dat was Henrietta Szold, oprichtster van Hadassa.

727

00:55:38,580 --> 00:55:39,140

Ja.

728

00:55:39,140 --> 00:55:46,848

Een van de grote. Maar dat waren een hoop, dat waren duizenden kinderen. En in

729

00:55:46,848 --> 00:55:54,556

de vier dagen dat er dus gevochten werd, dat deed, het Nederlandse leger heeft

730

00:55:54,556 --> 00:56:01,770

hard gevochten, heel hard gevochten, maar ja, David en Goliath, ik bedoel

731

00:56:01,770 --> 00:56:02,160

Tuurlijk.

732

00:56:02,160 --> 00:56:06,412

geen kwestie van dat ze iets konden doen en toen, na de tweede dag waren

733

00:56:06,412 --> 00:56:11,019

de Duitsers fed up en zijn toen eventjes komen overvliegen en hebben Rotterdam

734

00:56:11,019 --> 00:56:14,150

tot stukjes gebombardeerd. Was u toen ook in Holland?

735

00:56:14,150 --> 00:56:14,150

Ik ben van na de oorlog.

736

00:56:14,150 --> 00:56:14,150

Aha! Waar was u

737

00:56:14,150 --> 00:56:14,150

Ik was nog niet geboren!

738

00:56:14,150 --> 00:56:14,150

O, well, neem me niet kwalijk.

739

00:56:14,150 --> 00:56:14,150

[lacht] Sorry.

740

00:56:14,150 --> 00:56:14,150

Neem me niet kwalijk. Ik begin moe te worden en dan kan u merken. In de war

741

00:56:14,150 --> 00:56:14,150

Ja, is niet erg.

742

00:56:14,150 --> 00:56:16,400

[grinnikt] waar was ik? Rotterdam in stukjes gebombardeerd.

743

00:56:16,400 --> 00:56:18,760

Ik heb het over uw vertrek naar Amerika.

744

00:56:18,940 --> 00:56:19,310

Ja.

745

00:56:19,310 --> 00:56:21,070

Ze z, ze zochten een uitweg voor u.

746

00:56:21,070 --> 00:56:28,897

Ze zo, ja, precies. Nou, als ik me niet vergis heeft Betty Keesing u een artikeltje

747

00:56:28,897 --> 00:56:36,252

gestuurd. Ze zegt ze heeft het u gestuurd, het verhaal. Whatever. Doet er niet

748

00:56:36,252 --> 00:56:43,797

toe. En tijdens de vier dagen vechten zijn een hoop Joden gevlucht door België,

749

00:56:43,797 --> 00:56:50,210

Frankrijk, Spanje en moesten natuurlijk kleine kinderen achterlaten.

750

00:56:50,850 --> 00:56:52,010

Hmhm.

751

00:56:52,010 --> 00:56:55,010

Je kon niet 's nachts over de grens lopen als een baby ging huilen.

752

00:56:55,010 --> 00:56:55,230

Nee.

753

00:56:55,230 --> 00:57:03,264

Dus dat was heel erg. En toen wouden de Duitsers in het begin laten zien hoe buitengewoon

754

00:57:03,264 --> 00:57:11,388

menselijk of ze toch wel waren. Menselijk! En toen hebben ze besloten dat ze een stelletje

755

00:57:11,388 --> 00:57:19,422

mensen bij elkaar zouden krijgen en een trein sturen naar Spanje, eigenlijk twee treinen,

756

00:57:19,422 --> 00:57:27,727

twee weken achter mekaar, op drie augustus en tien augustus '41 voor hele kleine kinderen,

757

00:57:27,727 --> 00:57:35,670

kinderen van twee tot zes geloof ik en daar moesten ze jonge meisjes voor hebben om, als

758

00:57:35,670 --> 00:57:42,080

begeleidster om voor een stelletje kinderen te zorgen tijdens die reis.

759

00:57:43,070 --> 00:57:44,730

Hmhm.

760

00:57:44,730 --> 00:57:53,273

En dat was, again, dat was door voordat Amerika in de oorlog was, of iemand in de oorlog was behalve

761

00:57:53,273 --> 00:58:01,475

in Europa en Spanje dat was Franco toen en die was de ene week pro Duits en de volgende week pro

762

00:58:01,475 --> 00:58:09,592

Engels, dus je wist nooit waar je aan toe was met hem. Maar toen heeft m'n vader kans gezien,

763

00:58:09,592 --> 00:58:17,794

ook met diamanten, ben ik van overtuigd, want in de oorlog heeft-ie heel goed verdiend, dus toen

764

00:58:17,794 --> 00:58:26,423

had-ie geld en toen had-ie voorraad om, ondanks het feit dat ik toen dus achttien of bijna negentien

765

00:58:26,423 --> 00:58:34,796

was, heeft-ie kans gezien mij daarbij te krijgen als begeleidster. En de meesten waren een beetje,

766

00:58:34,796 --> 00:58:43,340

klein beetje jonger, ze zochten eigenlijk zestien, zeventien jarig meisje, zo moest het. Het moesten

767

00:58:43,340 --> 00:58:51,457

Joodse meisjes zijn. Want, die waren zo lief voor de Joden. En dat is toen gelukt en toen heeft

768

00:58:51,457 --> 00:58:59,830

meneer Batista, die heel dol was op geld, dat is voor Castro, heeft besloten dat voor 2500 dollar,

769

00:58:59,830 --> 00:59:08,459

niet peseta's, niet dollars, wel dollars, 2500 dollars in '41, daar moet je tegenwoordig minstens

770

00:59:08,459 --> 00:59:11,449

een nul achter zetten, zo niet meer

771

00:59:11,450 --> 00:59:11,450

Ja.

772

00:59:11,600 --> 00:59:17,189

kon je een zes maand, zes maanden visitors visum krijgen voor Cuba, je

773

00:59:17,189 --> 00:59:22,380

mocht niet werken in Cuba, maar je mocht vakantie hebben in Cuba.

774

00:59:22,380 --> 00:59:29,439

Oké. En daarvan ging vijfhonderd dollar in Bista, Batista z'n zak en tweeduizend werd op de bank

775

00:59:29,439 --> 00:59:36,780

gezet om te betalen voor waar je dan woonde en te eten en al dat. En als je wegging voor de zes maanden,

776

00:59:36,780 --> 00:59:43,627

dan mocht je niet dat geld meenemen, dat bleef daar en dat verdween dan ook in Batista z'n zak.

777

00:59:43,627 --> 00:59:50,827

Dus m'n vader heeft kans gezien om daar, dat ik daarbij kwam en m'n moeder was er vreselijk tegen.

778

00:59:50,827 --> 00:59:57,816

O, ik weet niet of ze, it's zo'n lange reis en dan gaan ze met een boot van Spanje naar Amerika

779

00:59:57,816 --> 01:00:04,592

en dat, zo'n lange reis en met alle mijnen in, in de Atlantische oceaan en, ze was er heel erg

780

01:00:04,592 --> 01:00:11,440

tegen en m'n vader was er heel erg voor. En ik was er heel erg voor, omdat ik, zoals alle domme

781

01:00:11,440 --> 01:00:18,357

teenagers, o, ik ga Harry James zien, you know, alle Jazz, Tommy Dorsey en Benny Goodman en o, dat

782

01:00:18,357 --> 01:00:25,134

was zoiets leuks, zoiets moois. En na de oorlog zou ik dan wel weer terugkomen. Had ik een fijne

783

01:00:25,134 --> 01:00:29,370

reis gehad. Ik wist geen idee hoe lang die oorlog zou duren.

784

01:00:29,370 --> 01:00:32,460

Nee, maar goed, je bent gewoon tiener.

785

01:00:32,460 --> 01:00:33,470

Wat zegt u?

786

01:00:33,470 --> 01:00:34,010

Je bent gewoon jong.

787

01:00:34,010 --> 01:00:35,510

Ik was gewoon jong, tuurlijk!

788

01:00:35,510 --> 01:00:36,790

Tuurlijk.

789

01:00:36,790 --> 01:00:44,320

Vanzelfsprekende feit dat, ik bedoel, ik was erg dol op m'n broer, toen we, als kleine kinderen

790

01:00:44,320 --> 01:00:51,851

gevochten hebben, maar daarna zijn we dikke vrienden geworden en ik was heel erg dol op hem en ik

791

01:00:51,851 --> 01:00:59,538

heb vroeger ook gehoord, na de oorlog, dat-ie verloofd was met een heel aardig meisje, die ik kende

792

01:00:59,538 --> 01:01:07,069

van de meisjes HBS. Maar dat was allemaal in het verleden. Dus ik ging, uiteindelijk heeft m'n

793

01:01:07,069 --> 01:01:14,755

vader gezegd, zo tegen z'n vrouw, het, het spijt me, maar ze gaat. Ik bedoel, dat, ik ben zo bang

794

01:01:14,755 --> 01:01:22,131

dat ze dat er, met haar ooit iets gebeurt, ze, ze gaat. En dus die rijke oom en tante waren in

795

01:01:22,131 --> 01:01:30,283

New York. Want hij was arbitrageur op de bank en hij deed heel veel zaken in Parijs. Bleek ook naderhand,

796

01:01:30,283 --> 01:01:37,659

dat niets met mij te maken heeft, dat-ie een heel gezellige familie in Parijs ook nog had. Maar

797

01:01:37,659 --> 01:01:45,345

dat ging mij niet aan. En meestal ging-ie alleen natuurlijk, want z'n vrouw mocht dat niet weten,

798

01:01:45,345 --> 01:01:52,798

maar dit keer heeft-ie het tegen z'n vrouw gezegd en het was voor de invasie, je gaat mee naar

799

01:01:52,798 --> 01:02:00,640

Parijs, we gaan samen naar Parijs en ik wil dat je al je juwelen mee neemt. En ze zegt zo v, waarvoor

800

01:02:00,640 --> 01:02:08,171

moet ik al m'n juwelen mee nemen? Ze heeft niet geweten dat hij had gehoord dat tien mei zouden

801

01:02:08,171 --> 01:02:15,702

de Duitsers binnenkomen, maar hij mocht dat natuurlijk, er niet over spreken. Hoe die het gehoord

802

01:02:15,702 --> 01:02:23,310

had, weet ik niet, nooit uitgevonden. Doet er ook niet toe. Dus zij zijn weggegaan met die juwelen

803

01:02:23,310 --> 01:02:30,997

en hebben nog de laatste boot uit Le Havre gehad, van Le Havre naar New York en waren dus inmiddels

804

01:02:30,997 --> 01:02:38,683

in New York. En toen heeft m'n vader, hoe die het bij elkaar gekregen heeft weet ik niet, ik neem

805

01:02:38,683 --> 01:02:46,291

aan alle, alle diamanten verkocht of iets, heeft kans gezien die 2500 dollar bij elkaar te krijgen

806

01:02:46,291 --> 01:02:47,999

en naar het Cubaanse c

807

01:02:49,320 --> 01:02:51,060

Consulaat.

808

01:02:52,230 --> 01:02:59,641

consulaat Jammer genoeg, het Amerikaanse consulaat was niet in, in, in Den Haag, of Amsterdam, het was

809

01:02:59,641 --> 01:03:07,125

in Rotterdam en dat bestond dus niet meer want dat was ook in puin, puin geslagen en de Amerikanen zijn

810

01:03:07,125 --> 01:03:14,609

toen weggegaan, hebben geen nieuw consulaat gemaakt. Dus ik kon geen Amerikaanse papieren krijgen. Maar

811

01:03:14,609 --> 01:03:21,948

alleen, aan, eenmaal aan de goede kant zat, dus zeg maar eenmaal aan de westkust za, aan de, western

812

01:03:21,948 --> 01:03:29,432

hemisfeer zat, dan was je veilig. En dat hebben we dus gedaan. En op tien, ik ben met de groep van tien

813

01:03:29,432 --> 01:03:36,625

augustus gegaan en zo vreemd als het ook klinkt, en ik denk er altijd over na, jaren later, het was

814

01:03:36,625 --> 01:03:43,819

tien augustus, m'n vrou, m'n trouwdag. Heel merkwaardig. Niet zeggen dat het toeval is, want ik

815

01:03:43,819 --> 01:03:48,760

geloof niet in toeval. Alles is beshered, kent u het woord beshered?

816

01:03:48,760 --> 01:03:50,330

Ja.

817

01:03:50,330 --> 01:03:57,407

Oké. Anyway. Dus we gingen naar de trein en ik, je mocht maar één kleine koffer meenemen en die

818

01:03:57,407 --> 01:04:04,630

koffer die had ik, had gekocht, een goedkope, zo'n zwaar kartonnen koffer, ja, geen leren want dat

819

01:04:04,630 --> 01:04:11,707

was te zwaar om te kra, dragen. Mocht je een beetje kleren in doen en m'n moeder zei: geef d'r

820

01:04:11,707 --> 01:04:18,857

nou diamanten, geef d'r nou diamant mee, ze moet toch geld hebben. En het was heel bekend dat als

821

01:04:18,857 --> 01:04:24,780

een vrouw iets verstopte, verstopte dat often in Kotex of in lichamelijke opening.

822

01:04:24,780 --> 01:04:24,780

Ja.

823

01:04:24,780 --> 01:04:29,879

En dat wisten de Duitsers. Het eerste wat ze deden was ze nemen de Kotex weg en

824

01:04:29,879 --> 01:04:35,108

als je het werkelijk nodig had, gaven ze je een andere of ze gaven je sowieso een

825

01:04:35,108 --> 01:04:39,950

schone. Maar, en, er was een dame natuurlijk die dan even met d'r vingers

826

01:04:39,950 --> 01:04:39,950

Voelde.

827

01:04:39,950 --> 01:04:47,755

in je lichaam rond voelde of er daar een pakje of iets zat. Naderhand heb ik bedacht,

828

01:04:47,755 --> 01:04:55,653

je had het moeten inslikken in je maag, maar ja, whatever. It is what it is of het was

829

01:04:55,653 --> 01:05:03,459

wat het was. Dus ik had, als ik me niet vergis, zoiets van honderd gulden bij me, het

830

01:05:03,459 --> 01:05:09,980

was min of meer niets. En ik had ook geen, hoe heet dat, rantsoenerings

831

01:05:10,070 --> 01:05:10,660

bonnen?

832

01:05:10,660 --> 01:05:12,830

voedsel, voedselbonnetjes?

833

01:05:12,830 --> 01:05:12,990

Ja.

834

01:05:15,720 --> 01:05:22,393

Voor België of voor Frankrijk of voor Spanje. Die hadden allemaal bonnetjes al. In Holland ook.

835

01:05:22,393 --> 01:05:28,510

En dat was een van de dingen wat ze direct deden, want heette geen leger, Duitse leger.

836

01:05:28,510 --> 01:05:28,510

Ja.

837

01:05:28,510 --> 01:05:34,974

En toen kwamen we aan het Centraal Station en die trein die stond daar en, heel gewoon, je weet wel,

838

01:05:34,974 --> 01:05:41,374

zo allemaal nummers op de perronnen, welk perron heeft, heeft de trein naar Parijs, o dat is nummer

839

01:05:41,374 --> 01:05:47,709

zoveel, en daar gingen we heen met de koffer. En natuurlijk niet m'n broer, want die was al weg.

840

01:05:47,709 --> 01:05:53,980

[schraapt keel] En toen stond die trein er met de deurtjes open en er stonden drie Gestapo-kerels

841

01:05:53,980 --> 01:06:00,186

en dan moest ik laten zien dat ik m'n Cubaanse visum had, dat klopte, die bekeken, ja, dat zat

842

01:06:00,186 --> 01:06:06,457

goed. En toen zei ik tegen m'n ouders, nou voordat ik, maakte ik de fout, maar dat wist ik niet

843

01:06:06,457 --> 01:06:12,727

dat dat een fout was, ik zei zal ik maar eventjes de koffer in de coupé zetten en dan kom ik wel

844

01:06:12,727 --> 01:06:18,933

goeiendag zeggen. Dus ik heb die koffer in de trein gezet en toen ik weer daar aan de deur kwam,

845

01:06:18,933 --> 01:06:25,139

zei de Gestapo waar ga je heen en ik zei, m'n ouders, afscheid nemen van m'n ouders. Nee, je

846

01:06:25,139 --> 01:06:31,410

bent op de trein en je blijft op de trein, nou, dan, een kleine geniepigheid. Ik zeg, maar ik wil

847

01:06:31,410 --> 01:06:37,681

ze, ik wil ze nog even omhelzen of een kus geven of, wat ik precies gezegd heb weet ik niet meer.

848

01:06:37,681 --> 01:06:43,887

Nee, dat mocht niet. En toen begon, m'n moeder stond toch al te huilen, toen begon ze nog veel

849

01:06:43,887 --> 01:06:50,545

harder te huilen. Ik mocht er niet meer uit. Dus ik ging terug naar de coupé en dan kon je dat raampje

850

01:06:50,545 --> 01:06:57,074

met zo'n leren, lis, een leren lus, lus, naar beneden doen en eruit buigen. Ten eerste ben ik klein

851

01:06:57,074 --> 01:07:03,345

en je weet wel die trein is hoog, dus ik er nauwelijks, nou, het enige wat we konden doen was, ik

852

01:07:03,345 --> 01:07:09,616

kon m'n armen uitstrekken en zij konden de armen uitstrekken en op die manier moest ik afscheid

853

01:07:09,616 --> 01:07:12,590

nemen. Ja, dat was natuurlijk verschrikkelijk.

854

01:07:12,590 --> 01:07:13,510

Vreselijk.

855

01:07:15,300 --> 01:07:18,110

Oké. Wat we niet wisten, we wisten niets van de kampen

856

01:07:18,110 --> 01:07:20,410

af en dus wisten we ook niet, o ik mag het er

857

01:07:20,410 --> 01:07:20,410

Prima, prima, maakt allemaal niet uit.

858

01:07:20,410 --> 01:07:26,721

wat we helemaal niet wisten dat er kampen waren, dus die trein had precies naar Auschwitz kunnen

859

01:07:26,721 --> 01:07:33,032

rijden of naar Theresienstadt of naar weet ik wat voor kamp. Tot ieders grote verbazing, net als

860

01:07:33,032 --> 01:07:39,212

verbazing na de oorlog, de trein ging fijn naar Parijs. Zoals gezegd, we hadden geen, geen, we

861

01:07:39,212 --> 01:07:45,655

mochten geen eten meenemen, geen fruit, niets en ik had drie kl, drie kindertjes bij, bij me. Eén

862

01:07:45,655 --> 01:07:51,966

was een broertje en een zusje, het zusje was drie en het jongetje was vijf en dan had ik nog een

863

01:07:51,966 --> 01:07:57,160

ander meisje van vier. En dat waren de drie kinderen waar ik voor moest zorgen.

864

01:07:57,160 --> 01:07:57,160

Hmhm.

865

01:07:57,160 --> 01:08:05,791

We hadden een totaal van ongeveer twintig kinderen. Sommige veel jonger, de jongere, de jongere

866

01:08:05,791 --> 01:08:14,786

mensen hadden er één of twee, kinderen te verzorgen. En tot ieders grote verbazing, toen de trein

867

01:08:14,786 --> 01:08:23,781

dus klaar was, toen iedereen aan boord was, stapten de Gestapo-kerels ook in. Wat ik pas veel later

868

01:08:23,781 --> 01:08:32,776

hoorde, want ik was heel vroom en, en beschermd opgevoed, is dat ze natuurlijk zich goed geamuseerd

869

01:08:32,776 --> 01:08:41,317

hebben met bepaalde meisjes gedurende de nacht. Ik, ik weet niet meer hoe lang de reis was van

870

01:08:41,317 --> 01:08:47,950

Amsterdam naar Parijs, het was natuurlijk een langzame trein in die dagen

871

01:08:47,950 --> 01:08:48,410

Tuurlijk.

872

01:08:48,410 --> 01:08:57,260

kolen, kolentrein. En toen gingen we met de hoe heette de Underground in het Frans?

873

01:08:57,260 --> 01:08:57,410

Metro.

874

01:08:57,410 --> 01:09:04,652

Met de metro naar een of andere fleemarket, flee, flee, bag hotel, een klein

875

01:09:04,652 --> 01:09:11,610

hotelletje en daar kreeg ik dus één kamer voor mij en de drie kinderen.

876

01:09:11,610 --> 01:09:18,004

En toen heb ik, heb ik die kinderen daar neergezet en heb gezegd ik zal proberen of ik iets voedsel

877

01:09:18,004 --> 01:09:24,463

te vinden kan. Toen ben ik naar beneden gegaan weer en ik heb gezegd ver, godsnaam, je blijft zitten

878

01:09:24,463 --> 01:09:30,858

en ik heb de sleutel omgedraaid van buiten af dat, ik dacht ze konden er niet in, natuurlijk konden

879

01:09:30,858 --> 01:09:36,995

ze erin, maar wat moest ik doen? Ik moest proberen iets ge, iets te vinden te eten. En toen heb

880

01:09:36,995 --> 01:09:43,260

ik zo'n beetje rondgelopen daar en ik sprak een mondje Frans dus ik had dus vanaf de derde klas

881

01:09:43,260 --> 01:09:49,332

Frans geleerd en nog weer op de HBS, dus ik kon me vrij goed uitdrukken in, in het Frans. Maar

882

01:09:49,332 --> 01:09:53,659

ik kon niet naar een winkel, want ik had geen, geen konnetjes [...]

883

01:09:53,660 --> 01:09:54,470

Hmhm.

884

01:09:54,470 --> 01:10:00,020

En toen stond er, op een gegeven ogenblik zag ik ergens een bakkerkar staan en die had

885

01:10:00,020 --> 01:10:05,506

de klep naar boven en ik zag geen man erbij, die was waarschijnlijk aan het br, brood

886

01:10:05,506 --> 01:10:10,540

naar binnen brengen en nou moet ik direct toegeven, ik heb een brood gestolen.

887

01:10:10,790 --> 01:10:12,450

Nou, er zijn grote misdaden. Ja.

888

01:10:12,940 --> 01:10:17,842

Dat weet ik, maar per slot van rekening ik was opgevoed van

889

01:10:17,842 --> 01:10:22,080

the, Thou shalt not steal, een van de Tien Geboden.

890

01:10:22,080 --> 01:10:22,080

Tuurlijk.

891

01:10:22,080 --> 01:10:29,275

Dus dat heb ik onder m'n jasje gestopt. En toen liep ik nog een eindje verder en toen zag ik een ander

892

01:10:29,275 --> 01:10:36,678

karretje en daar heb ik een paar sinaasappelen gestolen. Toen ben ik teruggegaan want ik dacht die kinderen

893

01:10:36,678 --> 01:10:43,804

hadden dorst. Well, we hadden water daar natuurlijk, een klein waskommetje. En toen heb ik die kinderen

894

01:10:43,804 --> 01:10:50,791

brood gegeven en, en verder niks op het brood, waar, waar moet ik iets van, op het brood weghalen. En

895

01:10:50,791 --> 01:10:57,848

een stukje sinaasappel en dan heb ik de twee kinderen aan de ene kant van het bed gelegd en het andere

896

01:10:57,848 --> 01:11:04,905

meisje aan die kant. Dat ging best, want het was een f, een groot bed en die kinderen waren klein, dus

897

01:11:04,905 --> 01:11:11,893

er was nog ruimte in het midden en ik heb op de grond gelegen. Want er was geen stoel. Maar dat deed,

898

01:11:11,893 --> 01:11:18,811

dat, dat deed er allemaal niets toe. Op dat ogenblik. Die kinderen waren heel lief, het meisje heeft

899

01:11:18,811 --> 01:11:25,868

een beetje gehuild en ik heb naderhand natuurlijk gezegd als ik alleen maar wist waar die bakkerij was

900

01:11:25,868 --> 01:11:30,020

of wie het was, dan zal ik hem tienvoudige geld sturen, maar

901

01:11:30,020 --> 01:11:30,020

Nee, natuurlijk.

902

01:11:30,020 --> 01:11:36,097

de volgende ochtend gingen we met een andere metro, ik weet wel dat is het Europese

903

01:11:36,097 --> 01:11:42,174

systeem, dat, waar de trein heengaat heeft z'n eigen station en dat was een trein

904

01:11:42,174 --> 01:11:46,860

die ging naar Hendaye. Hendaye is aan de voet van de Pyreneeën.

905

01:11:47,680 --> 01:11:48,510

Ja, weet ik.

906

01:11:48,510 --> 01:11:51,660

Bent u er geweest?

907

01:11:52,770 --> 01:11:53,180

Ja.

908

01:11:53,180 --> 01:11:58,547

En dat was dan op de grens en zoals gezegd, de Gestapo-heren hadden zich allemaal een

909

01:11:58,547 --> 01:12:03,915

meisje uitgezocht, maar godzijdank niet mij, ik, ik droeg een bril sinds ik tien jaar

910

01:12:03,915 --> 01:12:09,220

was, dus ik was een lelijk meisje. Wat, wat ik was weet ik niet, tot mijn geluk viel

911

01:12:09,220 --> 01:12:14,399

ik niet in de smaak. En als ik wel in de smaak gevallen was had ik geen flauw idee

912

01:12:14,399 --> 01:12:18,820

wat er ging gebeuren. Dat wist je toen toch allemaal niet, je had niet

913

01:12:18,820 --> 01:12:20,290

Weet je ook niet.

914

01:12:20,290 --> 01:12:28,341

je moeder, je moeder vertelde je dat soort niet. En toen stapten we uit op het stationnetje, klein stationnetje

915

01:12:28,341 --> 01:12:35,739

en die staat, dat was al, al 's avonds en de kinderen hadden natuurlijk geweldig honger, want ik gaf

916

01:12:35,739 --> 01:12:43,645

ze iedere keer een stukje brood maar dat, wat ze de hele reis gehad heb, gehad, gegeten hadden was natuurlijk

917

01:12:43,645 --> 01:12:48,650

een stukje brood en een beetje sinaasappel. Dat was alles wat ik had.

918

01:12:48,650 --> 01:12:48,970

Hmhm.

919

01:12:48,970 --> 01:12:55,363

Ik heb er zelf nauwelijks van gegeten. En toen stond daar een man heel een man en dat bleek de

920

01:12:55,363 --> 01:13:01,757

vader van de zussen en broertje te zijn. Ze waren gevluht tijdens de vier dagen vechten en ze

921

01:13:01,757 --> 01:13:08,150

waren op het ogenblik in Mexico. Hoe ze dat gehoord hebben dat ze daarheen moesten, of dat hij

922

01:13:08,150 --> 01:13:14,680

daarheen moest, heb ik geen flauw idee. Waarschijnlijk heeft-ie het me verteld, maar dat weet ik

923

01:13:14,680 --> 01:13:21,482

niet meer. Dus die ging weg met z'n twee kinderen nadat-ie me honderd keer bedankt had [grinnikt],

924

01:13:21,482 --> 01:13:27,875

gekust had en een, zegt dat, als, als-ie me helpen kon met iets of whatever, ik zeg nee, ik ga

925

01:13:27,875 --> 01:13:34,405

naar Cuba, ik heb de papieren en hij zegt oké, dus die waren goed. En eh, een tijdje later kwam

926

01:13:34,405 --> 01:13:40,935

er een neef het andere meisje ophalen en die ken, ik herinner me niet meer waar die heen gingen.

927

01:13:40,935 --> 01:13:47,464

Maar daar, daarmee was ik dus, toen was m'n baantje afgelopen. Ik had natuurlijk voor de trein

928

01:13:47,464 --> 01:13:51,750

moeten betalen by the way, ik had niet een gratis treinkaartje.

929

01:13:51,750 --> 01:13:51,750

Nee.

930

01:13:51,750 --> 01:13:51,750

Ik moet nog verder iets drinken. Ik zou u graag lunch aanbieden, maar

931

01:13:51,750 --> 01:13:52,000

Nee, dat hoeft helemaal niet, praat maar lekker door.

932

01:13:52,000 --> 01:13:59,090

ik ben, oh, ik wil zeker maken dat we, dat we klaar komen. Oké, daarmee stond ik dus in Handai. En

933

01:13:59,090 --> 01:14:06,538

daar die nacht heb ik geslapen op een bankje in, in dat stationnetje. Geen hotel. En de volgende ochtend

934

01:14:06,538 --> 01:14:13,556

kwamen de Gestapo-kerels, toen het dus daglicht was en die zei, zie je die bergen daar? Ja, ik zie

935

01:14:13,556 --> 01:14:20,503

die bergen. Je kon ze niet missen [? hoe goochem he?]. Hij zegt: zie je dat pij, paadje daar, dat

936

01:14:20,503 --> 01:14:27,593

was een soort zandpaadje, wat naar boven ging. En hij zei, je moet dat paadje op en als je een half

937

01:14:27,593 --> 01:14:34,826

uur gelopen hebt om een, niet, niet de rou, niet, je hoeft niet hard te lopen, gewoon maar behoorlijk

938

01:14:34,826 --> 01:14:41,988

doorstappen, na een half uur ben je in Spanje. En dan, dan ben je vrij. En als je het niet haalt dan

939

01:14:41,988 --> 01:14:49,364

komen we achter je aan, want w, we, we komen op dat paadje en we komen op dat paadje en wie er gevallen

940

01:14:49,364 --> 01:14:56,454

is of whatever, die, die gaat naar, mee terug naar Holland. Oké. Dus ik heb gelopen en toendertijd

941

01:14:56,454 --> 01:15:03,401

[grinnikt] kon ik beter lopen dan nu, nu zou ik nog geen vijf minuten kunnen lopen, zeker niet op

942

01:15:03,401 --> 01:15:10,634

een helling, en daar heb ik op gelopen en ik had natuurlijk een horloge aan, want ik heb heel precies

943

01:15:10,634 --> 01:15:17,581

gekeken wanneer het een half uur was en toen was ik vrij. En toen ben ik door blijven lopen, want

944

01:15:17,581 --> 01:15:24,814

ik had geen flauw idee waar ik was in Spanje en het was allemaal bergen om me heen, geen dorpje, niks

945

01:15:24,814 --> 01:15:32,048

en je denkt ja, waar moet ik nou heen? En toen kwam er plotseling een man achter een struikje vandaan

946

01:15:32,048 --> 01:15:39,066

en ik zei oh my God, daar ga ik aan. We wisten toen wel van hoe, wat, wat ze white slavery noemen,

947

01:15:39,066 --> 01:15:46,084

dat dat, dat was bekend en dat was een van de redenen dat m'n moeder zo bang was dat ik helemaal

948

01:15:46,084 --> 01:15:53,246

alleen zou reizen verder. Die andere meisjes waren er natuurlijk ook, maar op de een of andere reden

949

01:15:53,246 --> 01:16:00,265

gingen we allemaal, ik weet het niet meer precies, ik was alleen. Dat is het enige wat ik weet. En

950

01:16:00,265 --> 01:16:07,784

die man gaf me een papiertje, die had m'n naam erop, hij sprak alleen maar Frans, dat hielp natuurlijk,

951

01:16:07,784 --> 01:16:15,017

hij eh, Spaans en toendertijd sprak ik geen Spaans en oké, ik was het en toen heeft-ie me uitgelegd

952

01:16:15,017 --> 01:16:22,036

op een an, met een ander papiertje dat-ie paard en wagen had een klein endje verder en daar gingen

953

01:16:22,036 --> 01:16:29,198

we dan naartoe en toen heeft-ie me met de paard en wagen naar het station in San Sebastian gebracht.

954

01:16:29,198 --> 01:16:36,359

En bleek dat ik in San Sebastien was. En dat wist ik natuurlijk niet. En San Sebastian is op de, net

955

01:16:36,359 --> 01:16:43,163

binnen Spanje, op de Frans-Spaanse grens in de, is dat niet de Golf van Biskaye, heet dat? Ja.-

956

01:16:43,020 --> 01:16:43,570

Mja.

957

01:16:43,570 --> 01:16:52,084

Ja, Golf van Biskaye. Vrij wild water. Dat vertel ik u en toen moest ik naar het kantoor van die,

958

01:16:52,084 --> 01:17:00,599

van die scheepvaartmaatschappij, dat was een kleine scheepvaartmaatschappij, die ging een keer per

959

01:17:00,599 --> 01:17:09,201

maand van Bilbao in Spanje, dus aan de, maar aan de kust, ik was dus hier en Bilbao is hier, dus ik

960

01:17:09,201 --> 01:17:17,803

moest van Sebastian naar Bilbao en daar had, dat was toen, die honderd gulden was net precies gelu,

961

01:17:17,803 --> 01:17:26,404

genoeg dat ik een kaartje kon kopen, want ik had geen kaartje. Toen had ik geen geld meer, dus toen

962

01:17:26,404 --> 01:17:34,919

kon ik ook geen eten kopen meer. En toen ging ik naar Bilbao en toen had ik, had-ie me ge, gegeven

963

01:17:34,919 --> 01:17:43,694

op een ander papiertje, werkelijk heel goed voorbereid, ik bedoel, het was gedaan via de Underground,

964

01:17:43,694 --> 01:17:52,557

de Dutch Underground. Een klein hotelletje, dus daar ben ik toen heen gelopen, klein akelig hotelletje

965

01:17:52,557 --> 01:17:58,899

en het enige wat niet wat vrij was van bonnetjes was een omelet met uien.

966

01:17:58,900 --> 01:17:58,900

Hmhm.

967

01:17:59,090 --> 01:18:05,513

En dat was 95 procent uien en heel weinig ei, niet omdat er, het, er was

968

01:18:05,513 --> 01:18:11,580

ook rantsoenering, er was, is dat een Hollands woord? Rantsoenering?

969

01:18:11,580 --> 01:18:11,770

Ja.

970

01:18:11,770 --> 01:18:20,183

Het was ook rantsoenering en eieren waren heel schaars. Anyway, dat moest ik eten en ik hield niet

971

01:18:20,183 --> 01:18:28,510

erg van uien en [grinnikt] daarna heb ik nooit in m'n leven, ik kan als ze beneden egg roll eh

972

01:18:28,510 --> 01:18:37,009

onion rolls hebben, dan moeten ze aan het andere eind van de tafel zetten, want ik, ik kan de lucht

973

01:18:37,009 --> 01:18:45,337

niet meer aan. Dan, never mind dat ik het niet eten kan. En toen heb ik gevraagd waar het kantoor

974

01:18:45,337 --> 01:18:53,578

was van die scheepvaartmaatschappij en daar ben ik naartoe gegaan. Ik geloof de volgende dag. En

975

01:18:53,578 --> 01:19:00,790

toen heb ik nog weer een beetje eten gestolen hier en daar. Ik moest toch iets eten?

976

01:19:00,790 --> 01:19:01,540

Tuurlijk!

977

01:19:01,540 --> 01:19:06,457

Maar ik heb een hoop van die omeletten met uien moeten eten. Oef, bleh. En Holland, Duitsland was een

978

01:19:06,457 --> 01:19:11,180

vreselijk uienland, maar Holland helemaal niet. Er werden wel gekookt met uien, maar niet dan als

979

01:19:11,180 --> 01:19:11,180

Ja, ik ben er dol op.

980

01:19:11,180 --> 01:19:11,180

u bent, neem me niet kwalijk!

981

01:19:11,180 --> 01:19:11,180

[lacht] Sorry!

982

01:19:11,180 --> 01:19:11,180

[lacht] Neem me niet kwalijk! [hoest]

983

01:19:11,180 --> 01:19:11,180

Ja, tuurlijk. Ik bedoel, smaken verschillen.

984

01:19:11,180 --> 01:19:11,990

Ja, ik hou van katten, u houdt niet van katten.

985

01:19:11,990 --> 01:19:12,650

Precies. Gelukkig maar

986

01:19:12,650 --> 01:19:13,450

Gelukkig maar.

987

01:19:13,450 --> 01:19:13,990

dat er verschillen zijn. Het zou saai worden.

988

01:19:13,990 --> 01:19:13,990

[drinkt, fluistert]. Ik moet even wachten.

989

01:19:13,990 --> 01:19:13,990

Tuurlijk.

990

01:19:13,990 --> 01:19:13,990

[fluistert] M'n stem gaat eraan.

991

01:19:13,990 --> 01:19:13,990

Even gewoon stoppen?

992

01:19:13,990 --> 01:19:14,280

Ik moet even stoppen.

993

01:19:14,280 --> 01:19:15,130

Hij loopt.

994

01:19:15,130 --> 01:19:15,370

We zijn er weer.

995

01:19:15,370 --> 01:19:16,330

U ging naar de scheepvaartmaatschappij.

996

01:19:16,330 --> 01:19:18,000

Ja. En dat was een klein kantoortje. Komt het niet te zien dat ik zit te zuigen [of zuipen?]?

997

01:19:18,000 --> 01:19:19,400

Nee hoor, nee.

998

01:19:19,400 --> 01:19:26,388

Ik ging naar de scheepvaartmaatschappij en daar kon je eenvoudig niet, niet lopen, zoveel

999

01:19:26,388 --> 01:19:33,691

mensen. Er was net een grote trein van Wenen aangekomen [hoest] en met met, met Joodse mensen

1000

01:19:33,691 --> 01:19:40,915

ook, en zoals gezegd, dat was in '41. Pas onlangs heb ik gelezen dat oorspronkelijk Hitler

1001

01:19:40,915 --> 01:19:47,039

helemaal niet van plan was om alle Joden dood te maken. Hij wou ze weg hebben.

1002

01:19:47,040 --> 01:19:47,410

Ja.

1003

01:19:47,410 --> 01:19:49,590

Maar niet no, not necessarily

1004

01:19:49,590 --> 01:19:51,270

Pas later dood, ja.

1005

01:19:51,270 --> 01:19:51,270

pas later.

1006

01:19:51,270 --> 01:19:51,830

Ja.

1007

01:19:51,830 --> 01:19:57,430

Dus op dat ogenblik kon er een grote trein met Joden uit Wenen aankomen naar Spanje.

1008

01:19:57,430 --> 01:19:58,460

Hmhm.

1009

01:19:58,460 --> 01:20:03,890

En te proberen weg te komen uit Spanje. Want je moest ook een Spaans visum hebben.

1010

01:20:03,890 --> 01:20:04,380

Ja.

1011

01:20:04,380 --> 01:20:07,290

Een doorgang, doorgangvisum? Bestaat dat?

1012

01:20:07,290 --> 01:20:07,620

Ja.

1013

01:20:07,620 --> 01:20:15,082

Hm. Oké. [zuigt op snoepje] Oké. Dus dat was me daar een gedrang en een gedoe van niets, van

1014

01:20:15,082 --> 01:20:22,544

nou, verschrikkelijk, er was, was eenvoudig geen doorkomen aan. En aangezien ik klein was, kan

1015

01:20:22,544 --> 01:20:29,927

ik altijd er onderdoor. Dus ik zag de kans om verder naar voren te komen en toen stond er een

1016

01:20:29,927 --> 01:20:37,469

meneer naast me en die keek me alsmaar aan. Hij zei niets, keek me aan, keek me aan. En ik keek

1017

01:20:37,469 --> 01:20:45,169

hem even aan en dacht mens wat moet je van me. Maar ik, ik zei niets. [zuigt op snoepje] Ik sprak

1018

01:20:45,169 --> 01:20:52,870

geen Spaans nog. [zuigt op snoepje] En [zuigt op snoepje] ik kon absoluut niet naar het kan, naar

1019

01:20:52,870 --> 01:21:00,332

het raampje komen, want ik bedoel, het was een gedrang en een gedoe en een gegil en mensen met

1020

01:21:00,332 --> 01:21:07,874

geld in hun hand aan het zwaaien en alles [zuigt op snoepje] en dat was, dat schip dat een keer

1021

01:21:07,874 --> 01:21:15,257

per maand naar Havana ging, was voor vierhonderd passengers. Nou, ik heb ze niet geteld, maar

1022

01:21:15,257 --> 01:21:20,100

dat, ik zou zeggen dat er minstens duizend mensen daar waren.

1023

01:21:20,100 --> 01:21:20,100

Hmhm.

1024

01:21:20,100 --> 01:21:26,817

Dus dat was onmogelijk om een ticket te krijgen. [zuigt op snoepje] Uiteindelijk

1025

01:21:26,817 --> 01:21:33,702

sprak ik met iemand, ik weet niet meer wie, iemand van de scheepvaartmaatschappij,

1026

01:21:33,702 --> 01:21:40,336

die liep daar rond, en die zei: to buy a ticket, om een ticket te kopen, kostte

1027

01:21:40,336 --> 01:21:46,129

je duizend dollar. Dat was natuurlijk een afzetterij links en rechts.

1028

01:21:46,130 --> 01:21:46,680

Tuurlijk.

1029

01:21:46,680 --> 01:21:53,751

Een klein pestreepje [...]. Ik geloof dat het twaalf dagen zou zijn van den, van Bilbao naar Havana.

1030

01:21:53,751 --> 01:22:00,397

[zuigt op snoepje] Uiteindelijk hebben wij er 22 dagen over gedaan, maar dat was twaalf was de

1031

01:22:00,397 --> 01:22:06,973

[grinnikt] officiële tijd. [schraapt keel] [zuigt op snoepje] En die vertelde me dan dat het

1032

01:22:06,973 --> 01:22:13,550

duizend dollar kostte. En hij zei: geen peseta's, we nemen alleen maar dollars. Als je geen

1033

01:22:13,550 --> 01:22:20,621

dollars hebt, kom je er helemaal niet op. [zuigt op snoepje] Dus ik ben weggegaan [zuigt op snoepje]

1034

01:22:20,621 --> 01:22:27,550

terug naar m'n hotelletje [zuigt op snoepje] en heb een telegrammetje gestuurd naar m'n [zuigt

1035

01:22:27,550 --> 01:22:34,339

op snoepje] oom, oom in New York dat ik dringend duizend dollar moest hebben, in dollars. [zuigt

1036

01:22:34,339 --> 01:22:41,197

op snoepje] En ik denk nou dat stuurt-ie nooit want hij is zo pestgierig. [zuigt op snoepje] Maar

1037

01:22:41,197 --> 01:22:48,056

dat heeft-ie gestuurd. [zuigt op snoepje] En toen kreeg ik een berichtje twee, twee of drie dagen

1038

01:22:48,056 --> 01:22:54,703

later, ik was nog steeds in dat hotelletje [zuigt op snoepje], dat het geld gearriveerd was in

1039

01:22:54,703 --> 01:23:01,279

de bank of whatever. [zuigt op snoepje] En toen ben ik naar die bank toegestapt en ik ga naar

1040

01:23:01,279 --> 01:23:08,138

het luikje en ik vertel die man in stotterend Frans, ik moest toch iets zeggen, Hollands sprak-ie

1041

01:23:08,138 --> 01:23:11,250

zeker niet, [zuigt op snoepje] en [telefoon]

1042

01:23:11,250 --> 01:23:11,250

Nee, nee, nee, dan moet ik u eerst losmaken en dan moet

1043

01:23:11,250 --> 01:23:11,250

ik alles afzetten. [telefoon] Wilt u aannemen?

1044

01:23:11,250 --> 01:23:12,045

Ja, dat is waarschijnlijk m'n dochter. Dochter in law, aangetrouwde dochter.

1045

01:23:12,045 --> 01:23:12,820

Gaat ze zo meteen op die, dat station bellen, andere lijn. Eh waar was ik? O

1046

01:23:12,820 --> 01:23:13,400

die bank.

1047

01:23:13,400 --> 01:23:19,050

O, de bank, daar zat de bank. Ja. En, nee, alleen maar peseta's, peseta's, peseta's.

1048

01:23:19,050 --> 01:23:24,450

Ik zeg nee, ik moet dollars hebben, want ik, anders kom er weer [telefoon] zie je wel?

1049

01:23:24,450 --> 01:23:24,450

Wilt u laten lopen of moet ik hem opnemen? Zeg maar.

1050

01:23:24,450 --> 01:23:24,450

Nee, laat maar lopen.

1051

01:23:24,450 --> 01:23:24,450

Oké. [telefoon] Ze weet toch dat ik hier ben?

1052

01:23:24,450 --> 01:23:24,450

Natuurlijk.

1053

01:23:24,450 --> 01:23:24,450

Nou.

1054

01:23:24,450 --> 01:23:25,620

Maar zij werkt, dus dit is haar lunch uur.

1055

01:23:25,620 --> 01:23:25,620

Lief.

1056

01:23:25,620 --> 01:23:25,620

Want ze belt me iedere dag op.

1057

01:23:25,620 --> 01:23:25,620

Lief.

1058

01:23:25,620 --> 01:23:31,335

O, een schat van een mens. [telefoon] Ze is zo goed voor me, daarom zeg ik altijd dat ze m'n

1059

01:23:31,335 --> 01:23:37,232

dochter is. Ik zeg nooit my daughter in law, always daughter. [telefoon] En toen kreeg ik, ja wat

1060

01:23:37,232 --> 01:23:42,948

moet ik nou doen. En toen keek ik zo rond en toen zag ik daar een deur waar het, dirección op

1061

01:23:42,948 --> 01:23:48,724

stond en dat, dicht genoeg bij het Hollands en het, en het Frans dat ik begreep dat dat de baas

1062

01:23:48,724 --> 01:23:54,682

was en toen ben ik er maar zonder meer naar binnen gestapt. Daar moet je negentien jaar voor zijn.

1063

01:23:54,682 --> 01:24:00,762

En you know, als een, als een kat in de hoek zitten. [zuiggeluiden aan snoepje] En er zat een meneer

1064

01:24:00,762 --> 01:24:06,599

aan een, aan een bureau, ik geloof was aan het telefoneren of iets en ik stapte naar hem toe, je

1065

01:24:06,599 --> 01:24:12,557

zou denken dat er minstens iemand buiten die deur staat om zeker te maken dat niemand binnen komt,

1066

01:24:12,557 --> 01:24:18,273

maar zover denk, dachten de Spaan, Spanjaarden zeker niet want, anyway [telefoon] daar gaat de

1067

01:24:18,273 --> 01:24:23,988

telefoon weer. Eh [zuiggeluid op snoepje] en toen in m'n stotterend Frans heb ik hem verteld

1068

01:24:23,988 --> 01:24:29,885

en hij zegt, no eh, de wet zegt we mogen niet, geen vreemde munten uitbetalen, alleen peseta's.

1069

01:24:29,885 --> 01:24:36,087

[zuiggeluiden aan snoepje] Toen heb ik met m'n vuist op z'n bureau geslagen en ben gaan schreeuwen

1070

01:24:36,087 --> 01:24:41,863

en als je schreeuwt schreeuw je veel beter in het Hollands dan in het strot, stotterende Frans,

1071

01:24:41,863 --> 01:24:47,700

dus heb ik het maar in het Hollands geschreeuwd. Hoe het me gelukt is weet ik niet, maar ik kwam

1072

01:24:47,700 --> 01:24:49,949

eruit met duizend dollar. In dollars.

1073

01:24:49,950 --> 01:24:50,790

Zo!

1074

01:24:51,490 --> 01:24:53,390

Dat heet gotspe.

1075

01:24:53,580 --> 01:24:53,850

Ja.

1076

01:24:53,850 --> 01:24:54,890

Als u dat woord kent.

1077

01:24:54,890 --> 01:24:56,660

Zeker.

1078

01:24:56,660 --> 01:25:02,835

[zuiggeluiden aan snoepje] Maar ik had de duizend dollar. Dus ik ben teruggegaan [zuiggeluiden

1079

01:25:02,835 --> 01:25:08,748

aan snoepje] en het was de derde keer al dat ik naar die sch, scheepvaartmaatschappij ging

1080

01:25:08,748 --> 01:25:14,857

en iedere keer [toeter], dat is dat trammetje, eh, iedere keer [zuiggeluiden aan snoepje] was

1081

01:25:14,857 --> 01:25:20,901

diezelfde man die dus naar toe kwam en probeerde naast me te staan en iets [zuiggeluiden aan

1082

01:25:20,901 --> 01:25:26,880

snoepje] en dit keer voelde ik dat-ie iets m'n zak stopte. Van m'n jasje. [zuiggeluiden

1083

01:25:26,880 --> 01:25:33,384

aan snoepje] En toen draaide die zich om en liep weg. Dus ik ging ook naar buiten toe [zuiggeluiden

1084

01:25:33,384 --> 01:25:39,428

aan snoepje] en ik zag een papiertje. [zuiggeluiden aan snoepje] In het Hollands: ik heb een

1085

01:25:39,428 --> 01:25:45,406

ticket voor u voor de boot. Het bleek dat-ie ook van de Hollandse Underground was, want hij

1086

01:25:45,406 --> 01:25:49,019

was een Spanjaard natuurlijk [zuiggeluiden aan snoepje]

1087

01:25:49,020 --> 01:25:49,020

Hmhm.

1088

01:25:49,020 --> 01:25:55,308

maar hij was verbonden met de, de, eh, ik kan de Hollanders niet genoeg loven, dat is werkelijk,

1089

01:25:55,308 --> 01:26:01,532

what ze gedaan hebben was ongelooflijk, absoluut ongelooflijk. Dat ze me niet alleen uit Holland

1090

01:26:01,532 --> 01:26:07,561

gekregen hebben maar helemaal gevolgd hebben totdat ik buiten was. [zuiggeluiden aan snoepje]

1091

01:26:07,561 --> 01:26:13,655

En hij zegt: kom morgenmiddag om twee uur naar zo en zo een adres. En dan zal ik met u spreken

1092

01:26:13,655 --> 01:26:19,685

en het, dat aan u geven. [zuiggeluiden aan snoepje] Ik denk ja, nou weet ik het helemaal niet

1093

01:26:19,685 --> 01:26:25,973

meer. [zuiggeluiden aan snoepje] En twee uur is de siësta natuurlijk. [zuiggeluiden aan snoepje]

1094

01:26:25,973 --> 01:26:32,586

Dus het is heel stil dan op straat. [zuiggeluiden aan snoepje] En ja, als ik daarheen ga [zuiggeluiden

1095

01:26:32,586 --> 01:26:38,810

aan snoepje] best mogelijk dat ik zonder meer de white slavery in ga [zuiggeluiden aan snoepje]

1096

01:26:38,810 --> 01:26:40,819

u weet wat de white slavery is?

1097

01:26:40,820 --> 01:26:40,820

Ja.

1098

01:26:40,820 --> 01:26:51,100

ja en eh of het is koosjer en ik krijg een ticket. Dus ik moe, ik moet maar de kans nemen.

1099

01:26:51,100 --> 01:26:52,040

Hmhm.

1100

01:26:52,040 --> 01:26:58,771

Dus ik ging daarheen [zuiggeluiden aan snoepje] met een taxi, ik had nog een klein beetje geld

1101

01:26:58,771 --> 01:27:05,360

[zuiggeluiden aan snoepje] en de taxi was [zuiggeluiden aan snoepje] een Amerikaans kwartje,

1102

01:27:05,360 --> 01:27:11,876

vijf peseta's, ja dat had ik nog net. En in de straat helemaal doodstil, de luiken dicht,

1103

01:27:11,876 --> 01:27:18,608

ik denk Jezus, daar ga ik. [zuiggeluiden aan snoepje] Ik belde aan, de deur wordt geopend door

1104

01:27:18,608 --> 01:27:25,483

die man, die, die me steeds in, hij zegt: mens, wat heb ik een moeite met je gehad, ik probeerde

1105

01:27:25,483 --> 01:27:32,071

maar steeds je aandacht te trekken en, en je iets te zeggen, maar ik kon niks zeggen want er

1106

01:27:32,071 --> 01:27:36,870

stonden zoveel mensen vlak om ons heen dat ik dorst niks te zeggen.

1107

01:27:39,430 --> 01:27:45,418

[zuiggeluiden aan snoepje] Dus uiteindelijk heb ik je dan maar een papiertje in je zak gestopt. Ik zeg

1108

01:27:45,418 --> 01:27:51,583

ja, dat heb, ik heb u gezien en ik wist dat er, dat u op de een of andere manier probeerde m'n aandacht

1109

01:27:51,583 --> 01:27:57,513

te trekken, maar eh, ik wist niet wat er aan de hand was, ik wist, ik, ik kende u niet, hij had geen,

1110

01:27:57,513 --> 01:28:03,913

ik zal maar zeggen een, een, een, een paardebloem in z'n hand of iets, ik weet niet, een of ander kenteken.

1111

01:28:03,913 --> 01:28:09,960

[zuiggeluiden aan snoepje] maar dat kon allemaal niet met al die mensen, iedereen wou ook die boot op.

1112

01:28:09,960 --> 01:28:15,890

[zuiggeluiden aan snoepje] Oké, ik kwam dus op de boot. [zuiggeluiden aan snoepje] Heel klein hokje,

1113

01:28:15,890 --> 01:28:21,997

samen met de dochter van de Roemeense consul [zuiggeluiden aan snoepje] uit Boekarest, die had besloten,

1114

01:28:21,997 --> 01:28:27,927

dat was een twaalfjarig meisje, die had besloten dat het was té onrustig in Europa [zuiggeluiden aan

1115

01:28:27,927 --> 01:28:34,209

snoepje] dat hij stuurde z'n dochter terug naar zijn ouders in Amerika. Heel aardig meisje. [zuiggeluiden

1116

01:28:34,209 --> 01:28:40,609

aan snoepje] Dus lagen we samen in een heel kleine cabine, helemaal onderin het schip, naast de machinekamer.

1117

01:28:40,609 --> 01:28:43,310

En u weet die oude s, eh, eh stoomvaartschepen

1118

01:28:43,310 --> 01:28:44,890

Ja, dat is warm en niet prettig.

1119

01:28:44,890 --> 01:28:48,167

niet warm, het lawaai! Dat die grote dingen die op en

1120

01:28:48,167 --> 01:28:51,260

neer gaan, die grote, ik weet niet hoe dat heet in

1121

01:28:51,260 --> 01:28:51,260

Turbines.

1122

01:28:51,260 --> 01:28:51,260

hoe?

1123

01:28:51,260 --> 01:28:51,260

Turbines.

1124

01:28:51,260 --> 01:28:56,702

Turbines. O, dat is ook een mooi Hollands woord, net als Engels turbines. Anyway

1125

01:28:56,702 --> 01:29:02,145

[zuiggeluiden aan snoepje] die gaan op en neer en dat is een lawaai van hier tot

1126

01:29:02,145 --> 01:29:07,180

en met. Maar ja, als je negentien jaar bent kan je overal doorheen slapen.

1127

01:29:07,180 --> 01:29:07,730

Tuurlijk.

1128

01:29:07,730 --> 01:29:15,369

Godzijdank. Nu kan ik het helemaal niet. Anyway. [zuiggeluiden aan snoepje] Dus, oké, het

1129

01:29:15,369 --> 01:29:23,773

was heel goed en eh toen maakte ik nog kennis met een ander meisje, ook uit Amsterdam [zuiggeluiden

1130

01:29:23,773 --> 01:29:31,413

aan snoepje] die ook in dat zelfde eh groepje had gezeten, maar die ik niet kende. En toen

1131

01:29:31,413 --> 01:29:39,392

zaten we [grinnikt] aan dezelfde tafel, 's avonds, en toen was er een of andere man met kale

1132

01:29:39,392 --> 01:29:47,541

kop en iets, dus, en toen maakten we grapjes over die man, in het Hollands natuurlijk, denkende,

1133

01:29:47,541 --> 01:29:55,351

ja, niemand verstaat je. Op een gegeven ogenblik zegt die man, kijkt naar mij en zegt, geeft

1134

01:29:55,351 --> 01:30:00,190

u me alstublieft het zout aan. Well one of those moments.

1135

01:30:00,190 --> 01:30:00,880

Yes!

1136

01:30:00,880 --> 01:30:02,080

Ja, ach.

1137

01:30:02,080 --> 01:30:02,990

Yes! [lacht]

1138

01:30:02,990 --> 01:30:09,851

Dat je maar hoopt dat de grond opengaat en je verdwijnen kan, maar de grond gaat nooit open.

1139

01:30:09,851 --> 01:30:16,787

Behalve in Japan. Anyway [grinnikt]. Even een kleine terzijde. Anyway, we zijn heel bevriend

1140

01:30:16,787 --> 01:30:22,530

met de man geworden, hij heeft erom gelachen. Eh ik heb hem nooit meer gekend

1141

01:30:22,530 --> 01:30:23,590

Jullie waren gewoon grieten.

1142

01:30:23,590 --> 01:30:24,910

Wat zegt u?

1143

01:30:24,910 --> 01:30:27,440

Jullie gewoon, grieten, gewoon vervelende meisjes.

1144

01:30:27,440 --> 01:30:28,850

Ik versta u niet.

1145

01:30:28,850 --> 01:30:29,400

Giechelende meisjes.

1146

01:30:29,400 --> 01:30:36,275

Giechelende meisjes, ja, natuurlijk. [schraapt keel] En halverwe, o, eh, we waren één,

1147

01:30:36,275 --> 01:30:43,073

anderhalve dag uit Bilbao weg en toen plotseling ging het schip stil liggen. En wat is

1148

01:30:43,073 --> 01:30:49,949

er nu weer aan de hand? Eh, dus, eh de bomba, bomba, bomba, er was een mijn, je kon zien

1149

01:30:49,949 --> 01:30:56,747

aan het einde van de gang hier, vrij dichtbij en die, die lag stil maar door het water

1150

01:30:56,747 --> 01:31:03,544

natuurlijk ging-ie op en neer. En dat was voordat ze magnetic mines hadden. Godzijdank.

1151

01:31:03,544 --> 01:31:08,780

Want als het een magnetic mine was geweest dan waren we er geweest!

1152

01:31:08,780 --> 01:31:08,780

Tuurlijk.

1153

01:31:08,780 --> 01:31:16,288

Kaboem. Maar het was niet een magnetic wine, mine. En toen hebben we doodstil gelegen, de me, zij die

1154

01:31:16,288 --> 01:31:23,721

aan dek konden komen, en dat was ik natuurlijk, ik kwam overal bij, stonden we op het dek, de meeste

1155

01:31:23,721 --> 01:31:31,973

mensen waren beneden, en eh dat schip, nou er waren zeker duizend mensen aan boord, in de, in de reddingsboten,

1156

01:31:31,973 --> 01:31:39,481

onder de reddingsboten, in de badkamer, in de badkuip, onder de badkuip, waar u maar bedenken kan, en

1157

01:31:39,481 --> 01:31:46,840

natuurlijk in de salon en niet alleen op de stoelen en de, en de sofa's, maar ook op de grond, op

1158

01:31:46,840 --> 01:31:54,497

de tapijt. Ik bedoel, of kon je, als je, als je ergens maar liggen kon, kon je ergens liggen. Eh, maar

1159

01:31:54,497 --> 01:31:59,850

ik was dus ge eh, had geboft [grinnikt] dat ik een cabine had al was een

1160

01:31:59,850 --> 01:32:00,060

Ja.

1161

01:32:00,060 --> 01:32:08,143

een, een, niet bepaald koninklijke cabine. Maar dat doet er verder niet

1162

01:32:08,143 --> 01:32:15,430

toe. Eh En Godzijdank was het eb. Eb is als het water terugtrekt

1163

01:32:15,430 --> 01:32:15,730

Ja.

1164

01:32:15,730 --> 01:32:21,904

ja, ja. Wij waren dus hier en hier was de mijn. En heel langzaam ging-ie die kant uit. Nou,

1165

01:32:21,904 --> 01:32:28,011

dat was me toch wel even een paar bem, eh, erge benauwde ogenblikken. En er was een van de

1166

01:32:28,011 --> 01:32:33,440

diverse keren dat ik dood had moeten zijn, maar ik was niet dood. Ben niet dood.

1167

01:32:33,440 --> 01:32:36,140

Nog lang niet.

1168

01:32:36,140 --> 01:32:43,264

Nog lang niet, nou, dat kan ik niet zeggen, maar ik ben er eh het schip vaarde weer

1169

01:32:43,264 --> 01:32:50,560

verder en ongeveer halverwege de oceaan is de verkoelingsbeweging kapot gegaan en het

1170

01:32:50,560 --> 01:32:58,285

beetje eten wat ze aan boot, boord hadden voor vierhonderd mensen, en er waren er duizend,

1171

01:32:58,285 --> 01:33:03,950

is natuurlijk bedorven. eh vlees, vis, melk, al dat soort dingen.

1172

01:33:03,950 --> 01:33:04,270

Ja.

1173

01:33:04,270 --> 01:33:11,912

Er waren heel weinig kinderen aan boord. O, a, min of meer helemaal geen

1174

01:33:11,912 --> 01:33:19,343

kinderen. Wel teenagers, maar ik, ik heb het over kleine kinderen. Dus

1175

01:33:19,343 --> 01:33:25,500

van toen af aan kregen we Spaans brood en Spaans brood was

1176

01:33:25,500 --> 01:33:26,180

Anders, ja.

1177

01:33:26,180 --> 01:33:34,579

o, oneetbaar. Het was eh nattig, bruinig eh, verschrikkelijk. Maar ja, als je honger hebt heet, eet

1178

01:33:34,579 --> 01:33:43,064

je wat er voor je neus staat. En [snuift] ik probeerde zoveel mogelijk aan, eh, op, aan dek te zijn,

1179

01:33:43,064 --> 01:33:51,463

niet dat ik het zo leuk vond, maar ik was zo zeeziek als een hond en aan dek kon ik fijn een beetje

1180

01:33:51,463 --> 01:33:59,778

aan de v, aan de vissen geven. Ik deed niet anders dan overgeven. O, mens wat was ik ziek! En toen

1181

01:33:59,778 --> 01:34:08,093

hoorde ik over een Hollandse dame die nog veel zieker was en die heel, helemaal d'r bed niet uit

1182

01:34:08,093 --> 01:34:16,578

kwam en die ben ik af en toe gaan bezoeken en die bracht ik af en toe een kopje thee, geen eten want

1183

01:34:16,578 --> 01:34:24,977

als je het woord eten uitsprak begon ze alweer over te geven. Eh en daar kom ik later op terug, dat

1184

01:34:24,977 --> 01:34:33,292

is een hele, ze, het waren vrome Joodse mensen ook uit Amsterdam. Haar fiancé was al in New York,

1185

01:34:33,292 --> 01:34:41,777

had al, was al in New York gegaan en zij was dus, niet, niet bij die, dat transport van mij, bij een

1186

01:34:41,777 --> 01:34:50,431

of andere andere manier, ik weet niet meer hoe. En bij die mensen thuis heb ik m'n man leren kennen,

1187

01:34:50,431 --> 01:34:58,661

maar we gaan terug naar het ontvluchttingsverhaal. [snuift] Eh de reis heeft dus 22 dagen geduurd,

1188

01:34:58,661 --> 01:35:07,400

22 ellendige dagen met overgeven en oneetbaar eten en wat je maar wil. En toen kwamen we aan in Havana,

1189

01:35:07,400 --> 01:35:15,715

vóór Havana. Voor Havana is een eiland net zoals hier Ellis Island is, hebben ze een eiland daar

1190

01:35:15,715 --> 01:35:23,945

dat heet Tiscornia en dat was overgenomen door US Naval Intelligence. Dus dat was, die was in, in

1191

01:35:23,945 --> 01:35:32,259

Amerikaanse handen. En daar moest je heen. En daar werd je ondervraagd door de Amerikanen. Precies

1192

01:35:32,259 --> 01:35:40,574

wie je was en wat je was en how je weg was gekomen en het hele verhaal. Ze waren heel aardig. Maar

1193

01:35:40,574 --> 01:35:49,144

dat was een soort gevangenis, met zo drie metalen bedden boven mekaar met een heel, heel dunne matras

1194

01:35:49,144 --> 01:35:57,543

en Cubaans eten waar ik wel aan moest wennen, eh het was inktvis consap, consutitda[...], dan kreeg

1195

01:35:57,543 --> 01:35:59,579

je een inktvis met inkt.

1196

01:35:59,580 --> 01:35:59,580

Ja.

1197

01:35:59,580 --> 01:36:04,990

Dat is een hele populaire vis, bent u geweest in Cuba?

1198

01:36:04,990 --> 01:36:05,420

Nee.

1199

01:36:05,420 --> 01:36:05,420

Nee, oh, nou, anyway.

1200

01:36:05,420 --> 01:36:07,660

Maar ik weet wel dat dat bestaat.

1201

01:36:07,660 --> 01:36:14,731

Ja, natuurlijk. Maar de mensen waren heel vriendelijk. Maar je mocht er niet uit. En dus m'n

1202

01:36:14,731 --> 01:36:22,034

oom van New York is naar Havana gekomen en naar de Cubaanse consulaat gegaan, of het Amerikaan,

1203

01:36:22,034 --> 01:36:29,105

eh, wat, wat-ie gedaan heeft weet ik niet. Ik weet wel dat het hem tweehonderd dollar gekost

1204

01:36:29,105 --> 01:36:36,254

heeft om eh dat aan, aan, aan de guard, die dan per ongeluk het hek, hek heeft opgelaten toen

1205

01:36:36,254 --> 01:36:43,249

het dicht had moeten zijn en, enzovoorts enzovoorts. En dan met een klein bootje gingen van

1206

01:36:43,249 --> 01:36:50,321

Tiscornia naar Havana en toen was ik eerst echt vrij. En we mochten niet werken in Havana en

1207

01:36:50,321 --> 01:36:57,546

zoals gezegd, we hadden dus geld daar vanwege die tweeduizend dollar en hebben ze ons gestuurd

1208

01:36:57,546 --> 01:37:04,695

naar een klein hotelletje in Vedado[?] dat was een voorstadje van Havana, klein dorpje en van

1209

01:37:04,695 --> 01:37:11,767

wat ik gehoord heb is het tegenwoordig he, veel groter met wolkenkrabbers en Joost mag weten

1210

01:37:11,767 --> 01:37:16,610

what else. Eh en, en, een soort Scarsdale, als u dat iets zegt.

1211

01:37:16,610 --> 01:37:17,150

Ja.

1212

01:37:17,150 --> 01:37:28,080

Ja. En eh want dat is nu, en ik was er dus in '41 en gingen ik en nog een paar andere mensen, gingen

1213

01:37:28,080 --> 01:37:37,940

iedere keer met de bus naar Havana van Vedado om eh voor je Amerikaanse papieren te krijgen.

1214

01:37:37,940 --> 01:37:37,940

Hmhm.

1215

01:37:37,940 --> 01:37:45,690

En er, er z, o, er zijn duizenden mensen voor u, u moet geduld hebben en eh, oké, gingen we terug.

1216

01:37:45,690 --> 01:37:53,911

Af en toe gingen we naar het strand zwemmen, af en toe gingen we niet naar het strand zwemmen, ik bedoel,

1217

01:37:53,911 --> 01:38:01,818

wat we de hele dag gedaan hebben weet ik niet meer, een beetje door Havana rondgelopen en zo.
[slikt]

1218

01:38:01,818 --> 01:38:09,490

Eén keer hebben we geprobeerd naar de bioscoop te gaan, maar dat was een ramp want natuurlijk die

1219

01:38:09,490 --> 01:38:17,554

movie was in het Spaans en [lacht] dat verstonden we niet. Maar ik heb er toch langzamerhand een mondje

1220

01:38:17,554 --> 01:38:25,383

Spaans opge, opgedaan. En eh toen was het zeven december '41, en toen we die dag op het consulaat

1221

01:38:25,383 --> 01:38:33,134

aanbiedj, aankwamen was de deur dicht, er was een groot papier geplakt op de deur 'no immigration

1222

01:38:33,134 --> 01:38:40,806

for the duration'. En ik dacht bij mezelf o my God, hoe ik, moet ik nu doen, aan die tweeduizend

1223

01:38:40,806 --> 01:38:49,026

dollar komt een einde. En ik mocht niet werken en dan wat moet ik nu doen, hoe, hoe kom ik naar Amerika?

1224

01:38:49,026 --> 01:38:57,169

Naderhand heb ik uitgevonden dat mijn oom, die door z'n bankconnecties veel mensen kende en ook mensen

1225

01:38:57,169 --> 01:39:04,841

in Washington kende, had kans gezien, waarschijnlijk met ook een beetje groene papiertjes onder de

1226

01:39:04,841 --> 01:39:13,296

tafel door, eh kans gezien om een, een klein amendment vast te binden aan de een of andere hele onbelangrijk

1227

01:39:13,296 --> 01:39:21,047

wetje, klein wetje waar niemand naar over gesproken heeft ooit, zomaar op gestemd en dat amendment

1228

01:39:21,047 --> 01:39:29,111

zei dat eh de US Immigration eh geeft toestemming voor Geertruida Bevy om eh in Amerika binnen te komen

1229

01:39:29,111 --> 01:39:36,940

als immigrant. We mochten niet vliegen want het was dus, Amerika was in de oorlog en je mocht alleen

1230

01:39:36,940 --> 01:39:44,769

maar immigreren of aan de ene kant New York of aan de andere kant San Fransisco. Vroeger kon je door

1231

01:39:44,769 --> 01:39:46,099

alle havens heen.

1232

01:39:46,100 --> 01:39:46,410

Ja.

1233

01:39:46,410 --> 01:39:53,607

Maar dat kon niet meer. En toen heb ik een, met een paar anderen, kans gezien op een bananenboot

1234

01:39:53,607 --> 01:40:00,729

te komen en de eerste drie dagen over gevaren van Havana naar New York en toen we weggingen was

1235

01:40:00,729 --> 01:40:07,927

het 90 graden, heerlijk zonnetje en toen we in Brooklyn aankwamen was er een snow storm, het was

1236

01:40:07,927 --> 01:40:15,199

een grote over [grinnikt] grote schrik [lacht]. Maar ja, we hadden drie, drie maanden, bijna vier

1237

01:40:15,199 --> 01:40:22,247

maanden zonneshijn gehad. Dus dat vond ik, dat, dat sneeuw dat vond ik niet erg, maar het was

1238

01:40:22,247 --> 01:40:29,444

werkelijk een, een zware sneeuwstorm. En toen moesten we natuurlijk naar Ellis Island eh en toen

1239

01:40:29,444 --> 01:40:36,941

werden we nog weer helemaal ondervraagd door US Naval Intelligence en heel veel later heb ik gehoord

1240

01:40:36,941 --> 01:40:42,189

dat er inderdaad een spion was in onze groep. Maar ze wisten niet wie.

1241

01:40:42,190 --> 01:40:42,970

Dus ze hadden dat door.

1242

01:40:42,970 --> 01:40:44,110

Wat zegt u?

1243

01:40:44,110 --> 01:40:48,470

Dat hadden ze door? Dat wisten ze?

1244

01:40:48,470 --> 01:40:50,380

O dat w, ja, US Naval Intelligence wist dat, maar ze wisten

1245

01:40:50,380 --> 01:40:52,000

niet wie het was, een man of een vrouw of een kind

1246

01:40:52,000 --> 01:40:52,310

Ja. Ja, ja.

1247

01:40:52,310 --> 01:40:57,821

wisten ze niet. Dus daarom werd ik steeds zo voortdurend ondervraagd en de

1248

01:40:57,821 --> 01:41:02,960

eerste zes maanden dat ik hier woonde weet ik dat ik achtervolgd ben.

1249

01:41:02,960 --> 01:41:03,160

Uhuh.

1250

01:41:03,160 --> 01:41:06,890

En de zag altijd, ik zag altijd iemand juist de hoek om komen als jij de hoe, andere hoek om ging.

1251

01:41:06,890 --> 01:41:07,170

Uhuh.

1252

01:41:07,170 --> 01:41:08,850

En altijd achter me aan.

1253

01:41:08,850 --> 01:41:08,930

Hmhm.

1254

01:41:08,930 --> 01:41:18,061

Eh, om te kijken waar ik heenging en wat ik deed en of ik eh contact heb met, met Duitsers of

1255

01:41:18,061 --> 01:41:26,996

zoiets dergelijks onzinnigs. Nou. Na zes maanden stopten ze dat dus. Maar inmiddels, ik was

1256

01:41:26,996 --> 01:41:35,932

eh drie dagen, vier dagen in Ellis Island en toen hebben ze me gezegd oké, u kunt door. En

1257

01:41:35,932 --> 01:41:44,180

toen zijn we dus door immigratie gegaan en, heb ik gekregen m'n eh hoe noem je dat

1258

01:41:44,180 --> 01:41:44,590

Verblijfsvergunning.

1259

01:41:44,590 --> 01:41:51,571

m'n v, ja, verblijfsvergunning. En eh dat klopte. En toen was, eh is m'n,

1260

01:41:51,571 --> 01:41:58,553

m'n oom kwam aan de haven in, in, in Brooklyn en heeft me dus afgehaald met

1261

01:41:58,553 --> 01:42:04,900

z'n dochter, dat was de dochter wiens kleren ik altijd moest dragen.

1262

01:42:05,150 --> 01:42:05,260

Ja.

1263

01:42:05,260 --> 01:42:10,074

Met z'n dochter en eh haar, die hadden een auto met, een auto of hij, de oom had een, iemand had

1264

01:42:10,074 --> 01:42:15,675

een auto en toen reden we dus daar door en toen keek ik rond en toen zei ik 'maar ik zie geen wolkenkrabbers'.

1265

01:42:15,675 --> 01:42:19,410

Hebben ze vreselijk om gelachen wat er zijn geen wolkenkrabbers in Brooklyn.

1266

01:42:19,410 --> 01:42:19,410

Nee.

1267

01:42:19,410 --> 01:42:25,728

Maar wij, ik had nog nooit van Brooklyn gehoord, met, ik weet alleen maar New York

1268

01:42:25,728 --> 01:42:32,277

en wolkenkrabbers. En toen kwamen we dus in, in New York aan, zijn we op Central Park

1269

01:42:32,277 --> 01:42:38,981

South en daar staan een paar wolkenkrabbers, niet, niet die hele grote die er nu staat,

1270

01:42:38,981 --> 01:42:43,990

eh stond niet en dat, dat museum, ik weet niet meer hoe het heet

1271

01:42:46,010 --> 01:42:47,890

Modern art. Museum of modern art.

1272

01:42:47,890 --> 01:42:52,153

Mo, modern art, ja, dat, dat gaat nu, nee, de, ja, modern art, you're right

1273

01:42:52,153 --> 01:42:56,030

eh, en nog een paar gebouwen, die stonden er natuurlijk allemaal niet.

1274

01:42:56,030 --> 01:42:56,030

[00:20:26]

1275

01:42:56,030 --> 01:42:56,030

Ja.

1276

01:42:56,030 --> 01:43:01,128

Maar je kon in de verte een paar zien. Je kon de, de Chrystler Building zien en je kon de,

1277

01:43:01,128 --> 01:43:06,000

ik weet niet of ervoor, ja, de wolkenkrabbers waren er toen al, de World Trade Center.

1278

01:43:06,000 --> 01:43:06,150

Zeker.

1279

01:43:06,150 --> 01:43:13,958

Ja. Dus toen had ik wolkenkrabbers gezien en toen hebben ze me één maand in een hotelletje

1280

01:43:13,958 --> 01:43:22,021

gestopt op Broadway en 92th Street, eh en één maand huur betaald en gezegd oké, now you're

1281

01:43:22,021 --> 01:43:29,914

on your own, we hebben een fortuin aan je uitgegeven en je kunt verder niets verwachten. Dus

1282

01:43:29,914 --> 01:43:37,722

ik ben de volgende dag naar het Hollandse consulaat gegaan en omdat, excuse me, omdat ik dus

1283

01:43:37,722 --> 01:43:45,531

vier ta, v, excuse me, vier talen kon spreken en schrijven en in Scho, Schoevers ge, geleerd

1284

01:43:45,531 --> 01:43:53,339

had de s, steno, stenografie in vier talen en tijpen in vier talen en handelscorrespondentie

1285

01:43:53,339 --> 01:44:01,826

en boekhouding en alle mogelijke kantoordingen, dus daar moest ik m'n vader dan maar voor bedanken

1286

01:44:01,826 --> 01:44:09,804

dat-ie me daarheen gestuurd had, die wist dat natuurlijk niet en toen kon ik aan iedere vinger

1287

01:44:09,804 --> 01:44:17,952

tien baantjes krijgen en ze wouden dringen dat ik naar Washington ging want ze eh, niemand kende

1288

01:44:17,952 --> 01:44:23,130

eh talen in Amerika toen. Tegenwoordig is het half Spaans en

1289

01:44:23,130 --> 01:44:23,130

Ja.

1290

01:44:23,130 --> 01:44:29,621

er, er zijn als ze op school gaan leren ze geen Frans en Duits meer, ze leren Chinese en Russian

1291

01:44:29,621 --> 01:44:36,113

en Spanish, maar dat bestond toen allemaal niet. En ik heb gezegd nee ik ben uitgereisd, het was

1292

01:44:36,113 --> 01:44:42,672

22 december toen ik aankwam in Brooklyn, 22 december '41 en ik zeg nou ik heb het gehad, ik heb

1293

01:44:42,672 --> 01:44:49,299

wat je noemt een lange reis gemaakt, nooit van m'n leven zo'n lange reis gemaakt en ik zal het

1294

01:44:49,299 --> 01:44:55,993

waarschijnlijk ook nooit meer doen. Maar eh ik ben gekomen om naar New York te komen, ik ben in New

1295

01:44:55,993 --> 01:45:02,890

York en ik wil in New York blijven. Dus ik heb ik toen een baantje gekregen en de Nederlandse regering

1296

01:45:02,890 --> 01:45:09,720

was toen in Londen met uitzondering van de Nederlandse koopvaardij. Die was in New York. Dus ik kreeg

1297

01:45:09,720 --> 01:45:16,482

een baantje bij, dat heette hier the Netherlands Shipping Committee en dat waren natuurlijk allemaal

1298

01:45:16,482 --> 01:45:20,810

Hollands, er waren Amerikaanse eh stenografen, is dat een woord?

1299

01:45:20,810 --> 01:45:20,960

Ja.

1300

01:45:20,960 --> 01:45:24,575

Ja. Maar ze moesten ook Hollandse hebben, bijvoorbeeld

1301

01:45:24,575 --> 01:45:27,990

als de heren een vergadering hadden, dan moesten de

1302

01:45:27,990 --> 01:45:27,990

Ja.

1303

01:45:27,990 --> 01:45:34,731

de minutes, whatever they are, the minutes in het Hollands geschreven worden, opgenomen worden en

1304

01:45:34,731 --> 01:45:42,097

getijpt worden in het Hollands. En ze hadden vaak Hollandse com eh, correspondentie met eh, de Rotterdamse

1305

01:45:42,097 --> 01:45:49,047

Lloyd of wie, hoe, ik weet niet meer hoe ze allemaal heetten. Dus daar heb ik toen gewerkt gedurende

1306

01:45:49,047 --> 01:45:55,997

de oorlog. En ik had een buitengewoon aardige baas en ik toen een hoop Hollanders hier leren kennen.

1307

01:45:55,997 --> 01:46:03,224

En natuurlijk iedere keer ging er een schip naar beneden, werd er een schip gezonden en als de bemanning

1308

01:46:03,224 --> 01:46:09,966

gered was, de meeste, de meeste werden gered, dan kwamen ze natuurlijk naar het kantoor en ik was

1309

01:46:09,966 --> 01:46:16,846

in de bemanningsafdeling, ik was dus de secretaresse van die, van de baas van die afdeling. Dat was

1310

01:46:16,846 --> 01:46:23,726

een vrij grote afdeling. En daar zaten ook Amerikaanse meisjes. Ik was de enige Hollandse daar. Eh,

1311

01:46:23,726 --> 01:46:30,884

een, onder de meisjes, de mannen waren bijna allemaal Hollanders. De meeste waren
scheepvaartofficieren

1312

01:46:30,884 --> 01:46:37,904

die eh op kantoor zijn gebleven omdat ze daar, mensen daar nodig hadden. En dan kwamen ze er
allemaal

1313

01:46:37,904 --> 01:46:44,784

aan en dan kregen ze eh nieuwe uniformen en geld en werden in een hotelletje gestopt totdat er weer

1314

01:46:44,784 --> 01:46:51,872

een schip wegging uit hier enzovoorts, enzovoorts. En die leerde ik dan kennen en dan heel vaak zeiden

1315

01:46:51,872 --> 01:46:58,544

ze o, laten we gezellig uit eten gaan, zo leuk om met een Hollands meisje uit eten te gaan en ik

1316

01:46:58,544 --> 01:47:05,494

moet zeggen [grinnikt] aan deze tijd denkende, dat de heren zich allemaal als heren gedragen hadden.

1317

01:47:05,494 --> 01:47:12,235

Achter, als ze zeiden we gaan uit eten, dan gingen we uit eten. En dan werd ik teruggebracht naar

1318

01:47:12,235 --> 01:47:13,000

mijn kamer.

1319

01:47:13,000 --> 01:47:13,000

O heerlijk.

1320

01:47:13,000 --> 01:47:13,000

Ja, we

1321

01:47:13,000 --> 01:47:17,050

Waarschijnlijk st, straalde u dat ook uit, dat u dat wilde.

1322

01:47:17,050 --> 01:47:20,230

Het, het bestond niet anders mevrouw!

1323

01:47:20,230 --> 01:47:22,320

Nou, ik denk dat het wel ook anders bestond.

1324

01:47:22,320 --> 01:47:26,320

Er bestond wel wat anders, natuurlijk, dat heeft bestaan vanaf Adam and Eve, maar eh

1325

01:47:26,320 --> 01:47:29,690

Je hebt andere soorten vrouwengedrag.

1326

01:47:29,690 --> 01:47:30,350

Wat u

1327

01:47:30,350 --> 01:47:31,970

het was, u was gewoon een net meisje!

1328

01:47:31,970 --> 01:47:33,010

Ik was een net meisje, dat, dat

1329

01:47:33,010 --> 01:47:33,350

Ja, dan doe je dat niet.

1330

01:47:33,350 --> 01:47:39,015

en, God, ik mocht nooit uit met, in, in Amsterdam, mocht ik nooit uitgaan met een jongen. Tenzij

1331

01:47:39,015 --> 01:47:44,563

dat mijn broer mee, meeinging. Dan moest m'n moe, broer, mocht ook wel een meisje hebben, nou,

1332

01:47:44,563 --> 01:47:50,111

het is pas twee uur, tien over twee. Dan mocht m'n broer, moest m'n broer mee en die mocht

1333

01:47:50,111 --> 01:47:54,420

dan ook een vriendinnetje meebrengen, maar ik mocht niet zonder meer out.

1334

01:47:54,420 --> 01:47:54,570

Nee.

1335

01:47:54,570 --> 01:48:01,010

Ik herinner me één keer gingen we naar een café en daar werd gezongen door eh een of

1336

01:48:01,010 --> 01:48:07,598

andere zwarte Jazz singers group, ik kan me de naam niet, ik ben alle namen vergeten. Dat

1337

01:48:07,598 --> 01:48:13,520

is zoiets vreselijks. Ik eh, onder andere, ik ben uw achternaam alweer vergeten!

1338

01:48:13,520 --> 01:48:13,680

Leijdesdorff.

1339

01:48:13,680 --> 01:48:15,680

[lacht] Neem me niet kwalijk.

1340

01:48:15,680 --> 01:48:17,220

Zeg maar gewoon Selma!

1341

01:48:17,220 --> 01:48:22,770

Selma. Heel graag, ik ben Truus op z'n Hollands. Eh ik ben vergeten wat ik zei.

1342

01:48:22,770 --> 01:48:22,880

We hadden het over uitgaan.

1343

01:48:22,880 --> 01:48:28,752

O, dat ik een net meisje, ja en dan soms gingen we dansen op de, op het dak van de Esther[...]

1344

01:48:28,752 --> 01:48:34,874

hotel, dat is dan tegenwoordig Mariott Hotel. En het was natuurlijk precies wat ik mooi vond, want

1345

01:48:34,874 --> 01:48:40,871

alle grote Jazz bands st, eh speelden daar en als ze speelden dan danste je niet, je stond op de

1346

01:48:40,871 --> 01:48:46,993

dansvloer vlak voor de band en, en je klapte in je handen of whatever, of je zong mee. Well, Henry

1347

01:48:46,993 --> 01:48:53,178

James en Tommy Dorsey en Jimmy Dorsey en eh wie het allemaal waren ben ik ook alweer, wel vergeten.

1348

01:48:53,178 --> 01:48:59,612

En dat wa, zoals gezegd en dan brachten ze je, ik ging alleen uit met de officieren, niet de bemanning.

1349

01:48:59,612 --> 01:49:05,547

De bemanning neem ik aan zou een, niet, geen, niet heren geweest zijn maar dat doet er verder

1350

01:49:05,547 --> 01:49:11,607

niet toe, daar had ik niets mee te maken en ik had, ik was aan de officierenkant van het kantoor.

1351

01:49:11,607 --> 01:49:17,791

En zoals gezegd binnen vijf minuten als je aan het eten was dan kwamen de, de fotograaf, fotografie

1352

01:49:17,791 --> 01:49:23,851

al uit de zak van dit was het huis en dit was moeder de vrouw en dat waren de kinderen en dat was

1353

01:49:23,851 --> 01:49:29,973

de hond en, enzovoorts, enzovoorts, enzovoorts. Ze vonden het allemaal zo heerlijk om een Hollands

1354

01:49:29,973 --> 01:49:32,660

meisje, die ook, Hollands te kunnen praten.

1355

01:49:32,660 --> 01:49:32,660

Ja. En ik amuseerde me buitengewoon. [kat miauwt?] Dat is een eh klok.

1356

01:49:32,660 --> 01:49:32,660

Oké.

1357

01:49:32,660 --> 01:49:33,070

Een klok met poezen erop en nie, als er een full volledig uur is dan miauwt-ie of, of hij eh

1358

01:49:33,070 --> 01:49:33,070

Hij doet iets.

1359

01:49:33,070 --> 01:49:33,111

eh, alle mogelijke geluiden die een kat maakt. Zelfs het likken van, als ze drinken, als ze

1360

01:49:33,111 --> 01:49:33,152

dat, dat likken. Want dat heeft me een paar weken geduurd voordat ik dat kon bedenken wat

1361

01:49:33,152 --> 01:49:33,190

dat was [lacht]. Mevrouw, ik geloof dat het verhaal uit is. Of wilt u dat ik verder

1362

01:49:33,190 --> 01:49:35,600

Nee, het verhaal is helemaal niet uit!

1363

01:49:35,600 --> 01:49:35,600

oké, dan ver, het zal me

1364

01:49:35,600 --> 01:49:36,260

Ik ga een vraag stellen. Want op een

1365

01:49:36,260 --> 01:49:38,110

Dat geeft niet.

1366

01:49:38,110 --> 01:49:39,810

gegeven ogenblik gaat die oorlog over.

1367

01:49:39,810 --> 01:49:40,730

Wat zegt u?

1368

01:49:40,730 --> 01:49:43,400

Op een gegeven ogenblik is die oorlog voorbij. Uw familie.

1369

01:49:44,530 --> 01:49:53,150

O. Na de oorlog dus konden we weer opnieuw eh, een Red Cross, brieven sturen, dat waren 25 woorden

1370

01:49:53,150 --> 01:50:01,507

alleen maar en je kon er geen bepaalde informatie in geven, alleen persoonlijke informatie. Van

1371

01:50:01,507 --> 01:50:09,865

ik ben gezond en ik woon hier en daar en eh whatever. Eh en natuurlijk eh Nederlandse consulaat

1372

01:50:09,865 --> 01:50:18,310

hield ons allemaal op de hoogte en zoals gezegd, er was één dame die mijn vaders oudste zuster

1373

01:50:18,310 --> 01:50:27,458

had in New York gewoond gedurende World War I. En ze was, eh werkte ook in m'n grootvaders diamantzaak

1374

01:50:27,458 --> 01:50:35,815

en ze wilde een filiaal openen hier in New York. En dat deed hij dan. En zoals u waarschijnlijk

1375

01:50:35,815 --> 01:50:40,830

weet, in 1918 was hier een vreselijke influenza-epidemie.

1376

01:50:40,830 --> 01:50:41,010

Ja.

1377

01:50:41,010 --> 01:50:44,830

En toen is die man, is hier gestorven aan de influenza.

1378

01:50:44,830 --> 01:50:45,280

O.

1379

01:50:45,280 --> 01:50:50,801

En zijn vrouw, dus mijn vader z'n zuster, en z'n dochtertje gingen terug naar

1380

01:50:50,801 --> 01:50:56,526

Amsterdam. En toendertijd was het heel moeilijk voor een vrouw om geld te verdienen,

1381

01:50:56,526 --> 01:51:01,230

dat bestond eenvoudig niet. Ja, je kon dienstmeisje worden of zoiets.

1382

01:51:01,230 --> 01:51:02,600

Ja. Maar echt geld verdienen kon niet, nee.

1383

01:51:02,600 --> 01:51:09,299

Nee. En goed, dat, hoe het gebeurd is weet ik niet, maar ze is een bridgeclub begonnen.

1384

01:51:09,299 --> 01:51:15,768

En die bridgeclub die ging heel goed. En ze woonde in bij haar ouders, dus ook m'n

1385

01:51:15,768 --> 01:51:22,237

vader z'n ouders in, in de, in de Watergraafsmeer, Watergraafsmeerhuis, dat is een

1386

01:51:22,237 --> 01:51:28,090

groot huis en eh er was een dame die daar een soort assistente van haar was.

1387

01:51:28,090 --> 01:51:28,390

Hmhm.

1388

01:51:28,390 --> 01:51:32,740

En de tante is ondergedoken.

1389

01:51:32,740 --> 01:51:34,540

Hmhm.

1390

01:51:34,540 --> 01:51:41,634

En is Godzijdank, heeft het overleefd, het was vreselijk, je moest in de midden van de kamer blijven,

1391

01:51:41,634 --> 01:51:48,237

je mocht niet eens naar het raam en zoals u weet zovelen à la Ann Frank zijn verraden. U weet

1392

01:51:48,237 --> 01:51:55,120

het verhaal van Ann Frank die verraden is door de werkster, ja, verschrikkelijkers. Dat mens moest

1393

01:51:55,120 --> 01:52:00,740

aan stukjes gehakt worden. Nou, anyway, want daar kreeg ze natuurlijk geld voor.

1394

01:52:02,580 --> 01:52:02,720

Tuurlijk.

1395

01:52:02,720 --> 01:52:09,647

Oké. En zij en haar dochtertje woonden dus bij haar, bij mijn, bij mijn grootouders. En die

1396

01:52:09,647 --> 01:52:16,650

tante had dus de bridgeclub met die dame. De assistente en die assistente was weggevoerd naar

1397

01:52:16,650 --> 01:52:23,578

Bergen Belsen en heeft dus mijn moeder gekend. En zo heb ik precies gehoord, ten eerste waar

1398

01:52:23,578 --> 01:52:30,581

ze waren, waar ze waren geweest, m'n vader, die dus een, helemaal geen sportman was behalve

1399

01:52:30,581 --> 01:52:37,584

dat-ie roeide, dat hebben we geloof ik verteld, die moest buiten in z'n gevangenispakkie of

1400

01:52:37,584 --> 01:52:44,587

wat-ie dan maar aan had, maar geen jas en geen hoed, bomen omhakken. Nou, dit was een man die

1401

01:52:44,587 --> 01:52:51,514

niet precies wist welk einde van de hamer-ie gebruiken moest om een spijker in te slaan. Die

1402

01:52:51,514 --> 01:52:58,593

wist net zo min van bomen hakken als you en ik. Maar dat moest-ie doen en dat eh hebben ze hem

1403

01:52:58,593 --> 01:53:04,089

denk ik neem aan geleerd en, dus was eh Bergen Belsen is buiten Hannover.

1404

01:53:04,320 --> 01:53:07,510

Ik weet waar het is.

1405

01:53:09,450 --> 01:53:13,160

En [snuift] daar heeft-ie dus opnieuw kou gevat and remember, ik had u verteld dat hij

1406

01:53:13,160 --> 01:53:13,520

Ook bronchitis, ja.

1407

01:53:13,520 --> 01:53:20,554

had een bronchitis, een, een eindeloze bronchitis, en hier is natuurlijk weer bronchitis gekomen en

1408

01:53:20,554 --> 01:53:27,730

dat is longontsteking geworden en daar is-ie aan gestorven. Eh, ik moet u ook vertellen dat het einde

1409

01:53:27,730 --> 01:53:34,836

'42 en begin '43, hebben ze alle diamantjoden weggevoerd. Toen drong het tot ze door dat er geen

1410

01:53:34,836 --> 01:53:42,083

diamant be eh handel zou staan na de oorlog want eh doordat of totdat [...] ze alle Joden doodmaakten.

1411

01:53:42,083 --> 01:53:49,473

En, en zij de oorlog zouden gingen verliezen, want ze het was dus Amerika in de oorlog erbij, weliswaar

1412

01:53:49,473 --> 01:53:55,300

meest, merendeels in de Pacific, maar desondanks ook in Europa, er waren, waren eh

1413

01:53:55,300 --> 01:53:55,660

Ja, tuurlijk.

1414

01:53:55,660 --> 01:54:10,160

een hoop Amerikaanse eh troepen bijvoorbeeld in Italië. En eh dus in eh '43, eh begin '43

1415

01:54:10,160 --> 01:54:11,070

zijn weggevoerd, ja.

1416

01:54:11,070 --> 01:54:13,440

zijn ze, zijn de eerste, naar eh

1417

01:54:13,440 --> 01:54:14,370

Westerbork.

1418

01:54:14,370 --> 01:54:21,246

Drente, in Westerbork geweest en toen naar Bergen Belsen. En zoals gezegd, daar heeft m'n vader dus

1419

01:54:21,246 --> 01:54:27,918

opnieuw kou gevat en is in december '43 overleden. En de mannen en vrouwen waren daar gescheiden

1420

01:54:27,918 --> 01:54:34,590

in verschillende gebouwen. Want die waren niet in één gebouw. En toen is natuurlijk iemand komen

1421

01:54:34,590 --> 01:54:41,330

vertellen, want de Duitsers met hun Duitse alles is zo precies mogelijk, schreven precies op wie er

1422

01:54:41,330 --> 01:54:48,206

was en hoe die heette en waar die woonde, wanneer die gestorven was of waaraan-ie gestorven is en dan

1423

01:54:48,206 --> 01:54:55,286

kwamen ze af en toe, een keer per week, van het mannenhuis naar het vrouwenhuis, meeste, waren de meeste

1424

01:54:55,286 --> 01:55:02,367

mannen in het begin die stierven en toen heeft dus m'n moeder gehoord dat de va, m'n vader overleden

1425

01:55:02,367 --> 01:55:09,379

was en die dame heeft toen verteld dat ze vreselijk gehuild heeft en, nou, enzovoorts. En zoals gezegd,

1426

01:55:09,379 --> 01:55:16,187

zij, zij heeft het overleefd en is teruggekomen en heeft m'n tante gesproken. Dus daar weet ik dat

1427

01:55:16,187 --> 01:55:23,063

van. En mijn mother, mijn moeder had tyfus. En dat komt van vervuiling. Ik bedoel, als je nagaat, eh,

1428

01:55:23,063 --> 01:55:26,740

ze sliepen op een plank, geen, geen matras, geen deken

1429

01:55:26,740 --> 01:55:27,430

Er was daar gewoon tyfus, ja.

1430

01:55:28,430 --> 01:55:31,330

ja. En het eten was natuurlijk

1431

01:55:31,380 --> 01:55:32,210

Besmet.

1432

01:55:32,210 --> 01:55:38,984

besmet, ui, vergeet niet eh we zijn nu aan het einde van m'n moeder

1433

01:55:38,984 --> 01:55:45,170

is gestorven in april '44. En de oorlog was voorbij in '45.

1434

01:55:45,170 --> 01:55:46,030

Maar u

1435

01:55:46,030 --> 01:55:46,280

Maar Dui

1436

01:55:46,280 --> 01:55:47,680

ze heeft het overleefd.

1437

01:55:48,050 --> 01:55:51,810

nee, de assistent van m'n tante heeft het overleefd.

1438

01:55:51,810 --> 01:55:51,950

Oké. O ja. Uw moeder niet dus.

1439

01:55:51,950 --> 01:55:58,879

Mijn moeder is gestorven aan tyfus. En ik moet u eerlijk zeggen, af en toe loopt er iemand hier te

1440

01:55:58,879 --> 01:56:06,868

huilen, ja, haar moeder is overleden en dan denk ik bij mezelf, je moeder is overleden en dat is verschrikkelijk.

1441

01:56:06,868 --> 01:56:13,797

Maar ze lag in haar bed op een matras met een dokter, met d'r familie om d'r heen met eten wat

1442

01:56:13,797 --> 01:56:20,656

ze, wat ze, als ze nog maar kon eten kon ze eten. En dan denk ik hoe m'n moeder gestorven is en

1443

01:56:20,656 --> 01:56:27,726

dat is een, een, een nachtmerrie. En dan soms zeggen mensen tegen je, tegen mij, maar het is zo lang

1444

01:56:27,726 --> 01:56:34,797

geleden, je moet je eroverheen zetten. Hoe kan ik me in Godsnaam eroverheen zetten. Ik kan het niet.

1445

01:56:34,797 --> 01:56:39,110

Misschien zijn er mensen die het wel kunnen. Ik kan het niet.

1446

01:56:39,110 --> 01:56:39,110

Dat hoeft toch ook niet.

1447

01:56:39,200 --> 01:56:44,040

Het is het is een steen die je met je meedraagt.

1448

01:56:44,040 --> 01:56:48,540

Tuurlijk! Het is toch, begrijpelijk?

1449

01:56:48,540 --> 01:56:55,173

Ja. En dit is niet alleen omdat m'n ouders overleden zijn, m'n hele familie. De enige die

1450

01:56:55,173 --> 01:57:02,093

het overleefd heeft, maar niet lang, was dus die oudste doch, eh die oudste zuster van mijn vader

1451

01:57:02,093 --> 01:57:09,083

en die is eh ik geloof eind '44 gestorven ik geloof aan kanker, maar dat weet ik niet, ik, bijna

1452

01:57:09,083 --> 01:57:15,860

zeker aan kanker, maar dat u thuis eh, ze was, ze was toen eh, eh in haar moeders huis. Maar zo

1453

01:57:15,860 --> 01:57:21,210

heb ik dus het nieuws gehoord over m'n, over m'n vader en m'n moeder.

1454

01:57:21,210 --> 01:57:26,166

Mijn vraag was een ander. Dit hoor, dit wilde ik ook heel graag

1455

01:57:26,166 --> 01:57:30,650

horen, natuurlijk. Maar mijn vraag was: u zat in Amerika.

1456

01:57:30,660 --> 01:57:31,400

Ja.

1457

01:57:31,410 --> 01:57:31,750

U wist niks.

1458

01:57:31,750 --> 01:57:35,440

Dat ze in een kamp zaten? Nee, natuurlijk niet.

1459

01:57:35,440 --> 01:57:36,340

Wist u dat ze weggevoerd waren?

1460

01:57:36,340 --> 01:57:39,350

Nee. Ik wist

1461

01:57:39,350 --> 01:57:41,850

Vertel daar eens over. Want dat moet toch vreselijk zijn geweest?

1462

01:57:41,850 --> 01:57:49,250

Natuurlijk is dat vreselijk. Maar eh na Pearl Harbor was er geen verbinding meer, zelfs niet via de

1463

01:57:49,250 --> 01:57:56,799

Red Cross. Was niet meer, je, da, dat correspondentie van, van de Allies tegen de, tegen de vijanden

1464

01:57:56,799 --> 01:58:04,648

en dat mocht niet meer, dat was voor, voordat Amerika in de oorlog kwam, konden we die Red Cross briefjes

1465

01:58:04,648 --> 01:58:12,347

sturen. En daar kon je dan in schrijven, ik heb geschreven dat eh, ik ben veilig aangekomen en iedereen

1466

01:58:12,347 --> 01:58:20,047

is even lief voor me, ze waren niet zo lief maar dat doet er verder niet toe, en, ik heb een hele goede

1467

01:58:20,047 --> 01:58:27,447

baan, ik heb helemaal geen geld nodig, ik heb genoeg geld om van te leven, eenvoudig te leven, maar

1468

01:58:27,447 --> 01:58:34,847

te leven en eh, ik was dus niet getrouwd of niets en dat meisje wat ik aan de, op het schip ge, heb

1469

01:58:34,847 --> 01:58:42,247

leren kennen, we hadden een kamer samen, on the Riverside Drive, eh en dat was tien dollar per week

1470

01:58:42,247 --> 01:58:49,722

enough, dus m'n huur, m'n wekelijkse huur was vijf dollar. En omdat ik dus talen kende verdiende

1471

01:58:49,722 --> 01:58:57,272

ik het hele hoge bedrag van 25 dollar per week en daar waren de Amerikaanse meisjes vreselijk jaloers

1472

01:58:57,272 --> 01:59:05,046

op eh, she's just got off the boat and look how much money she's getting! En omdat ik een Nederlands

1473

01:59:05,046 --> 01:59:08,410

eh, eh, eh, Nederlands ik was een Nederlandse

1474

01:59:08,410 --> 01:59:10,880

Ja, tuurlijk. Omdat u Nederlands kende.

1475

01:59:10,880 --> 01:59:17,384

ja, nee, maar omdat ik Nederlandse nog steeds was en there were om een, een Nederlands regeringsge,

1476

01:59:17,384 --> 01:59:23,954

eh, kantoor werkte, had ik niet, geen, geen deductions, geen aftrekkingen, zij moesten eh income tax

1477

01:59:23,954 --> 01:59:30,589

and social security betalen. Dus van de achttien of twintig dollar die zij verdienden kregen ze maar,

1478

01:59:30,589 --> 01:59:37,225

laat ik zeggen, zestien of vijftien. En ik maakte 25 en had geen deductions, want in theorie betaalde

1479

01:59:37,225 --> 01:59:42,810

ik Hollandse belasting, maar er was geen Hollandse belasting, want Holland was bezet.

1480

01:59:42,810 --> 01:59:45,140

En toch ga ik die vraag opnieuw herhalen.

1481

01:59:45,140 --> 01:59:50,670

Oké, herhaal het maar. Wat hebben we niet verteld?

1482

01:59:51,510 --> 01:59:52,060

Op een gegeven ogenblik wordt het wel duidelijk.

1483

01:59:52,060 --> 01:59:53,620

Wat zegt u?

1484

01:59:53,620 --> 01:59:58,840

Op een gegeven ogenblik wordt het wel duidelijk wat er aan de hand is.

1485

01:59:58,840 --> 02:00:00,010

Na de oorlog.

1486

02:00:00,090 --> 02:00:00,490

Nou, vertel.

1487

02:00:00,490 --> 02:00:04,170

Ja, na de oorlog. En

1488

02:00:04,170 --> 02:00:05,690

De oorlog hield op. En toen?

1489

02:00:05,690 --> 02:00:09,520

De oorlog hield op en

1490

02:00:09,640 --> 02:00:10,650

En u wilde weten wat er

1491

02:00:10,650 --> 02:00:18,060

Natuurlijk! Inmiddels was ik dus getrouwd, op tien augustus 1947.

1492

02:00:18,060 --> 02:00:21,540

Met de broer van dat meisje.

1493

02:00:21,540 --> 02:00:29,338

Nee, nee, nee. Geen broer. Nee, nee, nee. Met een jongeman die gewerkt had in het kantoor van

1494

02:00:29,338 --> 02:00:37,220

haar verloofde. Die hadden een hele grote medicijnenfabriek. En die had een of andere aspirine

1495

02:00:37,220 --> 02:00:44,179

uitgevonden die, die niet bestond, zo'n an, ander soort, weliswaar aspirine, maar

1496

02:00:44,680 --> 02:00:45,180

Anders.

1497

02:00:45,180 --> 02:00:48,160

een, een of andere andere. En daar had-ie een, een, een

1498

02:00:48,160 --> 02:00:48,160

Patent op.

1499

02:00:48,160 --> 02:00:49,810

een what?

1500

02:00:51,110 --> 02:00:51,540

Een patent.

1501

02:00:51,540 --> 02:01:00,742

Een patent op genomen. En hij was dus naar Amerika gegaan, voor de oorlog, om dat kantoor op te richten

1502

02:01:00,742 --> 02:01:09,766

en alles en toen de, de mevrouw die ik thee bracht, Eva Leeuwenstein, eh toen was ze nog Eva Roos, eh

1503

02:01:09,766 --> 02:01:18,700

aankwam op Tiscornia, toen, toen is hij ook naar Tiscornia gekomen en toen zijn, zijn ze daar direct

1504

02:01:18,700 --> 02:01:27,010

getrouwd in een hele kleine oude vieze donkere synagoge. En lach niet, ik was de bunte [?] eh

1505

02:01:27,010 --> 02:01:29,980

Bruidsmeisje.

1506

02:01:32,040 --> 02:01:38,703

bruidsmeisje [grinnikt] en you, zoals u weet is dat natuurlijk orthodox, dat was, bestond niets

1507

02:01:38,703 --> 02:01:45,297

anders toen. En had ze een hoedje op met een voile, maar die was doorzichtig en toen had ik om

1508

02:01:45,297 --> 02:01:52,312

m'n nek een goedkoop, helgekleurd doekje van, van Havana, van Cuba met gezicht en de, dit gezicht

1509

02:01:52,312 --> 02:01:58,905

en dat strand en en die rabbijn die praktisch niet kon spreken, alleen maar Hebrew, die heeft

1510

02:01:58,905 --> 02:02:05,499

dat van m'n nek afgehaald en over haar voile heen gehangen zodat het niet doorzichtbaar was.

1511

02:02:05,499 --> 02:02:12,373

En [schraapt keel] die Bima [...] was heel klein, een soort, misschien iets groter dan deze tafel,

1512

02:02:12,373 --> 02:02:19,037

misschien niet meer dan zo en zij stonden dus onder de Groppe [?] en ik stond achter haar en ik

1513

02:02:19,037 --> 02:02:25,701

had een brandende kaars. En ik moest daar dus zeven kee, zeven keer mee rondlopen, net als zij,

1514

02:02:25,701 --> 02:02:32,365

zij liepen ook zeven keer rond. Ik liep vlak achter d'r want er was geen ruimte om niet acht,

1515

02:02:32,365 --> 02:02:38,888

vlak achter d'r te lopen. En ik was doodsbang dat ik dat voiletje in brand zou steken of de

1516

02:02:38,888 --> 02:02:45,412

baard van de rabbijn. Die had een hele lange baard. O mens, dat is de enige le, keer in m'n

1517

02:02:45,412 --> 02:02:49,200

leven dat ik een bruidsmisje ben geweest, het, pfoeh.

1518

02:02:49,200 --> 02:02:51,400

Maar ik kom terug op m'n vraag.

1519

02:02:51,400 --> 02:02:54,970

Ja, wacht nou eventjes.

1520

02:02:54,970 --> 02:02:55,560

Ja.

1521

02:02:55,870 --> 02:03:02,817

En nadat ze getrouwd waren, zijn ze dus teruggegaan v, eh, naar New York en toen ik aankwam, toen

1522

02:03:02,817 --> 02:03:10,050

bleek dat ze iedere vrijdagavond alle loslopende Joodse da, eh, mensen, m, eh, dames en heren, werden

1523

02:03:10,050 --> 02:03:16,926

geïnviteerd voor een Sjabbes diner. Iedere vrijdagavond. Daar ging ik dus vrijdagavond heen. En

1524

02:03:16,926 --> 02:03:23,944

op een gegeven ogenblik zeiden ze tegen me: er is een hele aardige Hollandse jongeman, die ik goed

1525

02:03:23,944 --> 02:03:30,891

ken, die werkt op ons kantoor en die zou graag een beetje briefjes willen hebben of misschien kan

1526

02:03:30,891 --> 02:03:37,838

je hem een klein pakje sturen en ik zeg nee, ik doe het beslist niet. O, zegt ze, waarom niet? Ik

1527

02:03:37,838 --> 02:03:44,857

zeg, toen ik pas hier was heb ik van m'n zuurverdiende geld, en ja, 25 dollar was heel mooi maar

1528

02:03:44,857 --> 02:03:52,162

ik had nou niet bepaald geld teveel, en heb ik briefjes geschreven naar Amerikaanse soldaten en pakjes

1529

02:03:52,162 --> 02:03:59,324

gestuurd en ik heb zelfs nog nooit een briefje teruggehad met een dank u. Dus als ze briefjes willen

1530

02:03:59,324 --> 02:04:06,701

hebben en pakjes, moeten ze maar zelf voor zorgen. En een paar jaar later kom ik binnen op vrijdagavond

1531

02:04:06,701 --> 02:04:13,576

op het diner en ze gaan zitten en Eva, Eva Leeuwenstein, dus de, de theedame, zegt tegen me, dit

1532

02:04:13,576 --> 02:04:21,168

is Frits Theehandelaar, dat is de man die u niet hebt willen schrijven. Nou, dat is een mooie introductie!

1533

02:04:21,168 --> 02:04:23,889

Dat is ook zo eentje van, is the only

1534

02:04:23,890 --> 02:04:25,980

ik wou net zeggen.

1535

02:04:25,980 --> 02:04:32,948

maar, maar hij heeft erom gelachen. En we mochten dus na two wee, ik rookte nog, hij rookte nog, en

1536

02:04:32,948 --> 02:04:39,775

we konden natuurlijk op vrijdagavond niet roken en toen ik wegging zag-ie kans om ook weg te gaan

1537

02:04:39,775 --> 02:04:46,673

en toen we drie stappen van de huis waren, staken we alledrie een siga, allebei een sigaret op. En

1538

02:04:46,673 --> 02:04:53,571

we wandelden en toen zei-ie: zou u misschien ergens een kopje koffie willen gaan drinken? En zoals

1539

02:04:53,571 --> 02:05:00,609

gezegd, ik hou niet van koffie, en hij keek me zo aan en ik dacht, eh, ziet er niet interessant uit.

1540

02:05:00,609 --> 02:05:07,789

En toen zei ik heel brutaal, want ik was nog steeds brutaal, eh, nee, ik, ik heb liever een borreltje.

1541

02:05:07,789 --> 02:05:14,687

Waarop hij me aankijkt en zegt: o, wat leuk, ik heb ook liever een borreltje, maar ik wou dat niet

1542

02:05:14,687 --> 02:05:21,585

zo direct voorstellen, dat klonk misschien niet helemaal goed. En toen aan het einde van de straat

1543

02:05:21,585 --> 02:05:29,257

was een klein restaurantje met een kleine bar en daar was een klein orkestje met drie mensen, op vrijdagavond

1544

02:05:29,257 --> 02:05:36,225

hadden ze dansen, en daar zijn we dus gebleven. En hebben een paar borreltjes gedronken en toen, we

1545

02:05:36,225 --> 02:05:43,193

hebben gedanst en hebben, toen heeft-ie me netjes met de bus naar huis gebracht. Hij woonde toen in

1546

02:05:43,193 --> 02:05:50,513

New York, ik woonde Richmond Hill, wat ligt vlak achter eh, Eva woonde in Guerns, eh, een, een zijstraat

1547

02:05:50,513 --> 02:05:53,470

van Leverts [?] Boulevard, als u die kent.

1548

02:05:53,470 --> 02:05:53,470

Hmhm, ja.

1549

02:05:53,470 --> 02:05:57,749

En als je dus de Leverts[?] Boulevard helemaal over ging, over

1550

02:05:57,749 --> 02:06:01,960

een Jamaica Avenue erachter, dan kwam je op een andere straat

1551

02:06:01,960 --> 02:06:06,360

Maar, u komt maar niet aan mijn vraag toe!

1552

02:06:06,360 --> 02:06:07,620

nu ben ik uw vraag vergeten.

1553

02:06:09,040 --> 02:06:12,540

Ik wil zo graag weten hoe u te weten kwam wat er met uw moeder, vader en

1554

02:06:12,540 --> 02:06:17,378

O, nou, dat, dat, dat, dat, dat krijgt, dat, dat komt nu. Ik ben even afgedwaald,

1555

02:06:17,378 --> 02:06:21,680

ik dacht u zorg, u was geïnteresseerd hoe ik mijn man heb leren kennen.

1556

02:06:21,680 --> 02:06:24,790

Ja, zeker, maar, maar u ontwijkt die vraag.

1557

02:06:24,970 --> 02:06:26,490

Eh, nou, he, helemaal niet.

1558

02:06:27,820 --> 02:06:28,250

Oké.

1559

02:06:28,250 --> 02:06:30,990

Eh, ik, ik denk een beetje verward, dat, er valt me iets anders

1560

02:06:30,990 --> 02:06:33,600

in en als ik het niet direct vertel dan ben ik het vergeten.

1561

02:06:33,600 --> 02:06:35,220

Prima, prima, prima.

1562

02:06:35,220 --> 02:06:42,634

Dus. De tante, die dus overleden is, vlak nadat ze vrij, een paar maanden nadat ze vrijgelaten is,

1563

02:06:42,634 --> 02:06:50,123

had dus een dochter en die dochter was getrouwd en die had kans gezien gedurende de vier dagen naar

1564

02:06:50,123 --> 02:06:57,764

Engeland te komen op een vissersbootje. Er zijn een hoop mensen ontsnapt met vissersbootjes en jammer

1565

02:06:57,764 --> 02:07:05,329

genoeg zijn er een hoop van gezonken en hebben het nooit gehaald. Maar zij hebben het wel gehaald en

1566

02:07:05,329 --> 02:07:12,819

ze woonden in Londen en van Londen zijn ze naar New York gekomen ook. En hij was een advocaat, maar

1567

02:07:12,819 --> 02:07:20,763

natuurlijk een Hollandse advocaat, niet een Amerikaanse advocaat. En hij werkte dus ook op de Netherlands

1568

02:07:20,763 --> 02:07:28,252

Shipping Committee, want die mannen, mensen hadden alle mogelijke vragen van, van, over hun familie

1569

02:07:28,252 --> 02:07:35,666

en hoe konden ze dit doen en hoe konden ze dat doen. Dus als Hollandse advocaat waren ze heel blij

1570

02:07:35,666 --> 02:07:43,837

dat ze hem gevonden hadden. En die man kende dus die assistent van m'n, van m'n tante van de bridgeclub.

1571

02:07:43,837 --> 02:07:51,402

En ik ben, ik ben d'r naam vergeten, vergeef me maar, ik weet niet meer hoe ze heette. En toen die

1572

02:07:51,402 --> 02:07:58,892

dus terugkwam heeft die v, Ernst gevonden, heeft gevraagd, want zijn, Ernst z'n broer, dat is de,

1573

02:07:58,892 --> 02:08:06,306

de echtgenoot van de dochter, eh, z'n broer was in Amsterdam, was ook een advocaat en natuurlijk

1574

02:08:06,306 --> 02:08:13,795

de broer wist precies waar ze woonde. Dus die assistente heeft zich in verbinding gesteld met Ernst

1575

02:08:13,795 --> 02:08:21,436

en die heeft hem toen verteld datzelfde verhaal over Bergen Belsen, wat ik u verteld heb. Hoe ze daar

1576

02:08:21,436 --> 02:08:24,690

geleefd hebben, hoe ze daar gestorven zijn.

1577

02:08:24,690 --> 02:08:25,190

Maar dat is niet mijn vraag!

1578

02:08:25,190 --> 02:08:30,010

Ik heb het dus gehoord van Ernst Goudsmit.

1579

02:08:30,010 --> 02:08:31,470

Nee, maar ú zat in New York.

1580

02:08:31,470 --> 02:08:34,680

En ik werkte op de Netherlands Shipping Committee.

1581

02:08:34,680 --> 02:08:36,980

Maar u kunt toch vertellen, u wilde het weten, ging u op zoek

1582

02:08:36,980 --> 02:08:39,170

Ik, ik, ik

1583

02:08:39,170 --> 02:08:39,950

maakte u zich zorgen?

1584

02:08:39,950 --> 02:08:45,707

ik maakte me ziek zorgen, maar ik had geen flauw idee en op het consulaat zeiden ze, mevrouw

1585

02:08:45,707 --> 02:08:51,778

als we iets, als we iets weten laten we het u weten. Maar ik heb natuurlijk nooit van ze gehoord,

1586

02:08:51,778 --> 02:08:57,473

want er waren er zoveel. Ze konden het werk niet af. Maar die mevrouw, die assistent van de

1587

02:08:57,473 --> 02:09:03,293

bridgeclub heeft het dus verteld aan Frits Goudsmit en die heeft het verder verteld aan Ernst

1588

02:09:03,293 --> 02:09:08,050

Goudsmit, die dus in New York zat, en die op hetzelfde kantoor woonde als ik

1589

02:09:08,050 --> 02:09:08,050

Hmhm.

1590

02:09:08,050 --> 02:09:15,412

en af en toe nam hij me mee uit lunch, want dat wist-ie wel, daar had ik geen geld meer om te eten

1591

02:09:15,412 --> 02:09:22,925

of zoiets en dan, dan gaf, ga, niet dat hij zoveel verdiende, maar hij verdiende meer en z'n, zijn

1592

02:09:22,925 --> 02:09:30,963

vrouw werkte op eh, in Mid, [spSL niest] gezondheid, proost, zijn vrouw werkte Midtown op die eh
Netherland

1593

02:09:30,963 --> 02:09:38,401

Merchants Committee. [schraapt keel] Maar hij werkte Downtown op de Shipping Committee waar ik
was.

1594

02:09:38,401 --> 02:09:45,763

En toen hij het wist, is hij op me afgekomen op een dag en hij liep mank, hij had polio gehad, and

1595

02:09:45,763 --> 02:09:53,276

he were mank, en toen liep-ie alsmaar om me heen te draaien, ging zo'n vijf keer hij zat met zijn

1596

02:09:53,276 --> 02:10:00,638

kantoor, als het ware mijn kantoor is hier, weet je wel zo'n groot kantoor daar en toen kwam-ie,

1597

02:10:00,638 --> 02:10:08,075

en dat, eh, wil je gaan lunchen, wil je dit, wil je dat, wil je een sigaretje, hij had hele lekkere

1598

02:10:08,075 --> 02:10:15,813

Egyptische sigaretten waar ik heel dol op was, maar die waren veel te duur voor mij en dan, dan bood-ie

1599

02:10:15,813 --> 02:10:23,176

me er af en toe, gaf-ie me zo'n sigaretje. En eindelijk zei-ie tegen Ernst, je loopt om me heen

1600

02:10:23,176 --> 02:10:30,764

te draaien als een kip die z'n ei niet kwijt kan. Is er iets? Er is iets in je gezicht, er is iets.

1601

02:10:30,764 --> 02:10:38,351

Ja, ja, moeder, dat was dus tante Hendrika, die dus toen leefde, eh heeft gesproken met juffrouw weet

1602

02:10:38,351 --> 02:10:45,714

ik veel, en heeft dus alles verteld en dat heb ik nu ik heb met d'r gesproken over de telefoon,

1603

02:10:45,714 --> 02:10:49,170

die heeft het ook aan Frits verteld. Frits was

1604

02:10:49,170 --> 02:10:49,960

Ja, z'n broer.

1605

02:10:49,960 --> 02:10:57,479

z'n broer en hij heeft mij opgebeld vanuit Amsterdam, is nooit naar Amerika gekomen, is, dat was net

1606

02:10:57,479 --> 02:11:05,220

na de oorlog en, ik weet niet, ik neem aan dat ze niet meer leefden, ik ben 89 en ze was Joost mag weten,

1607

02:11:05,220 --> 02:11:12,592

twintig, dertig jaar ouder dan ik, dus ik neem aan dat ze er ook niet meer is. Maar dat doet er niet

1608

02:11:12,592 --> 02:11:20,038

toe. Eh heeft toen gesproken met die dame en heeft het mij toen verteld. Op dat ogenblik leefde m'n

1609

02:11:20,038 --> 02:11:27,411

moeder nog. M'n vader was al overleden in december, m'n moeder leefde nog. Maar ze was erg ziek.

1610

02:11:27,411 --> 02:11:34,783

Maar ze wisten al dat ze zeer, heel binnenkort bevrijd zouden worden, want de, de guards van, van de

1611

02:11:34,783 --> 02:11:42,155

Duitsers die daar de bewakers, of hoe dat heet, waren al weg en de deuren stonden open. Maar ja, als

1612

02:11:42,155 --> 02:11:47,389

je doodziek bent dan, dat was, ze kon helemaal niet van d'r plank af.

1613

02:11:47,390 --> 02:11:51,091

Grote sterftegevallen zijn een paar dagen rond de Bevrijding

1614

02:11:51,091 --> 02:11:53,930

in Bergen Belsen. Dat is de grote sterftegolf.

1615

02:11:53,970 --> 02:11:56,710

Er was echt door enorm sterfte.

1616

02:11:56,710 --> 02:11:56,960

Ja.

1617

02:11:56,960 --> 02:11:58,170

Omdat het, vanwege de tyfus.

1618

02:11:58,170 --> 02:11:58,170

Ja.

1619

02:11:58,170 --> 02:12:04,795

En de tyfus is vreselijk besmettelijk zoals u waarschijnlijk weet. En toen, en, hadden Ernst en ik

1620

02:12:04,795 --> 02:12:11,893

besloten dat we zodra we wisten waar m'n moeder was, zou hij, zou hij me het geld geven om naar Holland

1621

02:12:11,893 --> 02:12:18,518

te gaan, met een boot natuurlijk, en o je kan niet op een boot kopen, ik zat bij de koopvaardij en

1622

02:12:18,518 --> 02:12:25,278

ik kende een hoop mensen van de koopvaardij, eh, ik zeg als ik op een boot wil dan ga ik en slaap ik

1623

02:12:25,278 --> 02:12:32,106

wel in een reddingsboot, dat doet me niet, eh, ik moet naar Holland als m'n moeder daar is. En daar

1624

02:12:32,106 --> 02:12:38,799

waren we dus mee bezig, met de Holland-Amerikalijn, die zat in het kantoor drie huizen ver van ons.

1625

02:12:38,799 --> 02:12:45,829

Dat was een van de redenen dat wij Downtown waren en de rest Hollands, Hollandse kantoren waren allemaal

1626

02:12:45,829 --> 02:12:52,860

Mid, Midtown. Eh [schraapt keel] en de meeste kantoren waren in Engeland. Het merendeel van de Hollandse

1627

02:12:52,860 --> 02:12:59,552

regering was in Londen. Alleen de hele koopvaardijbeweging was hier en de scheepvaartmaatschappijen

1628

02:12:59,552 --> 02:13:06,245

waren natuurlijk hier. Die waren altijd hier. En toen kreeg Ernst een telefoontje van die dame, van

1629

02:13:06,245 --> 02:13:13,005

die mevrouw, die assistente, dat m'n moeder had geweten dat, dat kamp is bevrijd door de Engelsen,

1630

02:13:13,005 --> 02:13:19,766

dat weet u. Niet door de Amerikanen of de Russen. De Russen hebben Auschwitz eh bevrijd. De Engelsen

1631

02:13:19,766 --> 02:13:26,593

hebben Bergen Belsen bevrijd. Maar er was niet veel te bevrijden, er was zo enorm sterfte vanwege die

1632

02:13:26,593 --> 02:13:33,286

tyfusbeweging en ik neem aan dat er ook nog andere vreselijke ziektes waren, dat weet ik niet. Maar

1633

02:13:33,286 --> 02:13:40,181

ik heb gehoord dan dat mijn moeder gestorven is. [Emotioneel] En toen ben ik in elkaar gezakt. [huilt]

1634

02:13:40,181 --> 02:13:42,209

Daar kan ik niet over spreken.

1635

02:13:44,410 --> 02:13:48,800

Sorry. Sorry. Sorry. Nee, nu begrijp ik dat het zo moeilijk was om te vertellen.

1636

02:13:48,800 --> 02:13:54,989

[huilt] het, het, natuurlijk is het vreselijk. Dat ze gestorven is op een plank, aan

1637

02:13:54,989 --> 02:14:00,810

een vreselijke ziekte, die eenvoudig niet meer bestond in de beschaafde wereld.

1638

02:14:00,810 --> 02:14:04,350

Sorry dat ik ernaar gevraagd heb. Sorry. Sorry. Wil ik het even uitzetten?

1639

02:14:06,050 --> 02:14:06,250

Ja.

1640

02:14:06,250 --> 02:14:13,560

Ik zei net, ik wil nog met u eh praten over hoe u te weten kwam waar uw broer was gebleven.

1641

02:14:14,550 --> 02:14:19,005

Er is een organisatie en Leida weet daar veel meer van dan ik, dus die kan

1642

02:14:19,005 --> 02:14:23,280

u dat beter vertellen en die heeft het u waarschijnlijk ook al verteld.

1643

02:14:23,280 --> 02:14:24,110

Maar ik vraag naar u.

1644

02:14:24,110 --> 02:14:27,380

Dat weet ik! Maar het komt door Leida.

1645

02:14:27,380 --> 02:14:27,810

Ja.

1646

02:14:27,810 --> 02:14:31,817

Leida he, weet dus van een organisatie [zuigt op snoepje]

1647

02:14:31,817 --> 02:14:34,840

want haar ouders zijn gestorven in Sobibor.

1648

02:14:34,840 --> 02:14:34,840

Ja.

1649

02:14:34,840 --> 02:14:41,503

[zuigt op snoepje] en, maar dat is een dame in Californië ergens die eh, de Amerikaanse afdeling

1650

02:14:41,503 --> 02:14:47,891

van is enzovoorts, enzovoorts, enzovoorts [zuigt op snoepje] en [zuigt op snoepje] toen heeft

1651

02:14:47,891 --> 02:14:54,348

ze Leida gevraagd eh ken jij andere mensen die, van Sobibor en ze zegt, maar ik weet het niet,

1652

02:14:54,348 --> 02:15:00,805

maar ik weet iemand waarvan we niet precies weten waar die gestorven is. We wisten dat-ie naar

1653

02:15:00,805 --> 02:15:07,124

Auschwitz was gestuurd [zuigt op snoepje] maar we weten niet wat er verder is gebeurd. Of-ie

1654

02:15:07,124 --> 02:15:13,925

daar gestorven is of niet gestorven is, we hebben aangenomen [zuigt op snoepje] dat-ie in Auschwitz

1655

02:15:13,925 --> 02:15:20,382

gestorven is. [zuigt op snoepje] Maar we weten het niet. O, zegt die dame, dat zal ik eens wel

1656

02:15:20,382 --> 02:15:26,839

even opzoeken in mijn eh boeken. En precies zeiden wij hij heet Eduard, Eduard Bevy en hij was

1657

02:15:26,839 --> 02:15:30,480

dus eh 21 toen-ie weggehaald was, voor de tweede keer

1658

02:15:30,960 --> 02:15:32,730

Hmhm.

1659

02:15:32,730 --> 02:15:39,286

en toen heeft ze dat opgezocht en zegt ze o ja, ik heb hem hier en hij is gestorven in Sobibor

1660

02:15:39,286 --> 02:15:45,842

[zuigt op snoepje]. Hij was in Auschwitz, waarom-ie weer doorgestuurd is weet ik niet, had ze,

1661

02:15:45,842 --> 02:15:52,537

weet ik geen gegevens van, dat staat er niet [zuigt op snoepje] er staat alleen dat-ie gestorven

1662

02:15:52,537 --> 02:15:59,233

is [zuigt op snoepje] in Sobibor, dat eh, zegt ze, was er een datum, nee, we hebben geen datum.

1663

02:15:59,233 --> 02:16:06,068

Geen datum ingevuld. Alleen het jaar. En het jaar was '42. [zuigt op snoepje] Nee, dat kan niet.

1664

02:16:06,068 --> 02:16:11,089

'42 was-ie in Auschwitz, dus moet-ie, '43 in Sobibor gestorven zijn.

1665

02:16:11,090 --> 02:16:17,820

En in welk jaar ging u, gebeurde dat? Is dat lang na de oorlog geweest of?

1666

02:16:17,820 --> 02:16:20,160

Wat, dat-ie gestorven is?

1667

02:16:20,160 --> 02:16:20,850

Nee, dat, dat u

1668

02:16:20,850 --> 02:16:22,480

O, dat ik dat gehoord heb?

1669

02:16:22,480 --> 02:16:22,740

Ja.

1670

02:16:22,740 --> 02:16:29,060

O, dat is vrij recent, dat is misschien vier, vijf jaar geleden.

1671

02:16:29,060 --> 02:16:30,830

En tot die tijd heeft u gewoon niet geweten

1672

02:16:30,830 --> 02:16:34,400

Tot die tijd heb ik aangenomen dat-ie vergast was in, in, in Auschwitz.

1673

02:16:34,400 --> 02:16:34,400

Oké.

1674

02:16:34,400 --> 02:16:41,060

Want daarom heb ik een, omdat-ie dus obviously niet getrouwd was en, en niet, en, en,

1675

02:16:41,060 --> 02:16:47,564

niets afwist van m'n ouders natuurlijk, [zuigt op snoepje] en eh dacht dat er nou

1676

02:16:47,564 --> 02:16:54,616

iemand moet iets doen, en toen heb ik dus een uitgekocht in Jeruzalem in Hadassa Hospital

1677

02:16:54,616 --> 02:17:01,120

[zuigt op snoepje] eh opdat z'n naam ergens zou staan en opdat ergens ter wereld,

1678

02:17:01,120 --> 02:17:06,370

behalve van mij, Kaddiesj gezegd wordt voor hem. [zuigt op snoepje]

1679

02:17:08,820 --> 02:17:13,233

En tot dan had u aangenomen, wanneer werd het u duidelijk dat, dat er iets

1680

02:17:13,233 --> 02:17:17,050

als Auschwitz had bestaan, is dat al kort na de oorlog of is dat

1681

02:17:17,050 --> 02:17:20,250

O, nou, dat was, dat werd vrij vlug bekend.

1682

02:17:20,250 --> 02:17:20,690

Ja?

1683

02:17:20,690 --> 02:17:27,208

Want de, de meeste mensen die vergast zijn of doodgemaakt zijn waren

1684

02:17:27,208 --> 02:17:33,440

of Auschwitz of So, Sobibor, eh Theresienstadt had geen gaskamers

1685

02:17:33,440 --> 02:17:34,260

Nee.

1686

02:17:34,260 --> 02:17:38,580

maar dan zijn er nog een paar in Polen, in Oswitzem [?] en

1687

02:17:41,660 --> 02:17:42,920

Dat is ook Auschwitz.

1688

02:17:42,920 --> 02:17:45,710

Da's Auschwitz? O, nou, nou, m'n Pools is niet zo buitengewoon eh

1689

02:17:45,710 --> 02:17:50,140

Maar werd dat bekend in die, in de gemeensch, Joodse gemeenschap?

1690

02:17:50,140 --> 02:17:50,550

Ja, ja.

1691

02:17:50,550 --> 02:17:50,820

In Amerika?

1692

02:17:50,820 --> 02:17:52,730

Dat werd over, o ja! [zuigt op snoepje] O ja!

1693

02:17:53,640 --> 02:17:57,390

Hebt u die films toen gezien en zo die daar gemaakt zijn?

1694

02:17:58,050 --> 02:18:04,084

Toendertijd in, na de oorlog. Toen de kampen dus bevrijd werden. En het was in die tijd als je

1695

02:18:04,084 --> 02:18:10,311

naar de movie ging dan was er een journaal, een, een nieuwsjournaal. Er waren zelfs bioscopen die

1696

02:18:10,311 --> 02:18:16,345

alleen maar nieuws gaven. En zodra er iets was van een kamp, dook in onder de, onder de stoel.

1697

02:18:16,345 --> 02:18:22,379

Ik kon het niet aanzien, ik was zó bang dat ik een gezicht zou zien van, niet alleen van mijn

1698

02:18:22,379 --> 02:18:28,478

familie, van iemand die ik kende. [zuigt op snoepje] Dat, dat kon ik eenvoudig niet aan. Dus ik

1699

02:18:28,478 --> 02:18:34,512

heb nooit, ik heb natuurlijk de foto's in de kranten gezien, dat eh, dat kan je niet missen,

1700

02:18:34,512 --> 02:18:39,520

maar hoe of, of in eh, in live magazine of wat er voor andere magazines waren.

1701

02:18:39,520 --> 02:18:46,150

Dat is wonderlijk he, dat u dan al die jaren denkt dat uw broer omgekomen is in Auschwitz en dat het

1702

02:18:46,150 --> 02:18:52,594

Nee. [zuigt op snoepje] Ik heb het nooit geweten. Wat ik wel geweten heb

1703

02:18:52,594 --> 02:18:59,039

is dat er een groep jonge mensen ontsnapt zijn uit Auschwitz. En gelopen

1704

02:18:59,039 --> 02:19:04,500

hebben, gelopen, naar China. En daar is een eh Joodse kolonie

1705

02:19:04,500 --> 02:19:05,040

Ja.

1706

02:19:05,040 --> 02:19:10,427

en daar zijn vrij veel mensen, mensen die ontsnapt zijn om de een of andere

1707

02:19:10,427 --> 02:19:15,742

reden, kwamen in China, in, in Shanghai terecht. En omdat-ie dus een jonge

1708

02:19:15,742 --> 02:19:19,979

man was heb ik gehoopt en gebeden dat hij daarbij zou zijn.

1709

02:19:19,980 --> 02:19:20,720

Ach, werkelijk!

1710

02:19:20,720 --> 02:19:25,401

Jarenlang heb ik gedacht, op een goeie dag staat-ie voor m'n neus of op een goeie dag

1711

02:19:25,401 --> 02:19:30,030

krijg ik een telefoontje of een e-mail of wat er ook, dat is natuurlijk nooit gebeurd.

1712

02:19:30,170 --> 02:19:33,890

Maar het is wel een lief verhaal.

1713

02:19:33,890 --> 02:19:34,750

Ja.

1714

02:19:34,750 --> 02:19:35,930

Ja toch?

1715

02:19:35,930 --> 02:19:40,740

Ja, ja ook omdat je eenvoudig de hoop vind ik niet kan opgeven!

1716

02:19:40,740 --> 02:19:41,110

Nee.

1717

02:19:41,110 --> 02:19:47,237

Maar ik had geen flauw idee, ik weet van een paar mensen die iemand gekend hebben die naar

1718

02:19:47,237 --> 02:19:53,229

Shanghai gekomen is. [zuigt op snoepje] Eh, maar ik heb nooit, nooit verder iets gehoord

1719

02:19:53,229 --> 02:19:59,357

van dat hij ontsnapt zou zijn geweest of iets. Nou is het best mogelijk voor, bijvoorbeeld

1720

02:19:59,357 --> 02:20:05,281

in mijn fantasie, dat-ie bij die groep was en dat ze hem gepakt hebben en dat-ie daarom

1721

02:20:05,281 --> 02:20:10,320

naar Sobibor gestuurd is. Ik weet niet waarom-ie naar Sobibor gestuurd is.

1722

02:20:10,320 --> 02:20:17,140

Ja. Uw man, die u vond, van die sigaretjes roken en de

1723

02:20:17,140 --> 02:20:17,760

Ja, ja.

1724

02:20:17,760 --> 02:20:20,960

dat avondje dansen, kan, had-ie z'n familie ook verloren?

1725

02:20:20,960 --> 02:20:27,817

Jaha. Z'n vader was dokter en die was dus direct in het leger gedurende de vier dagen, vier

1726

02:20:27,817 --> 02:20:34,895

dagen eh dat er oorlog was tussen Holland en Duitsland en eh ze hebben, het eerste wat ze gedaan

1727

02:20:34,895 --> 02:20:41,752

hebben, direct, is alle, al de doktoren gearresteerd en weggestuurd, want ze moesten doktoren

1728

02:20:41,752 --> 02:20:48,535

hebben voor hún leger. En dat, dat blijkt, natuurlijk Westerbork eerst en na Westerbork ik

1729

02:20:48,535 --> 02:20:55,318

meen dat ze ook naar Bergen, dat, dat hij ook naar Bergen Belsen is gestuurd toen. [schraapt

1730

02:20:55,318 --> 02:21:02,028

keel] Want hij heeft ze gezegd dan eh, hij weet van het, hij, hij spreekt geen Duits en hij

1731

02:21:02,028 --> 02:21:08,959

kan niet dit en kan niet dat, dat is natuurlijk allemaal gelogen, maar dus hebben ze hem niet

1732

02:21:08,959 --> 02:21:15,889

in het Duitse leger gestopt en hebben hem eh [schraapt keel] hoe en waar die precies gestorven

1733

02:21:15,889 --> 02:21:20,240

is, mijn man heeft het geweten, maar ik weet het niet meer.

1734

02:21:20,240 --> 02:21:27,170

En hoe was uw man beland in eh Ne, in Amerika? Ook, ook gevlucht op tijd?

1735

02:21:27,170 --> 02:21:29,880

Nee! O, dat is ook een heel verhaal.

1736

02:21:29,880 --> 02:21:31,810

Ja, kan best nog.

1737

02:21:31,810 --> 02:21:38,936

Na de vier, na de vier dagen vechten, hij was in offici, officiersschool

1738

02:21:38,936 --> 02:21:43,390

in Breda. De eh, officiersopleiding in Breda.

1739

02:21:43,840 --> 02:21:45,240

Ja.

1740

02:21:45,240 --> 02:21:54,106

Eh, omdat-ie niet in het leger wou als een soldaat, hij wou in het leger als eh officier. En toen dus

1741

02:21:54,106 --> 02:22:03,412

de, de oorlog verkeerd liep, de vier dagen, is-ie ontsnapt. En is eerst naar z'n huis gegaan, hij woonde

1742

02:22:03,412 --> 02:22:12,454

toen natuurlijk bij z'n moeder, op de Koninginneweg, en eh, eh is toen ontsnapt en is, heeft gelopen,

1743

02:22:12,454 --> 02:22:21,233

gelopen! naar Zwitserland. Is een paar keer gearresteerd en vaak in een Franse gevangenis gegooid en

1744

02:22:21,233 --> 02:22:28,520

een paar keer in een Zwitserse gevangenis gestroomd, hij had geen papieren, hij was

1745

02:22:28,520 --> 02:22:29,160

Ja, natuurlijk.

1746

02:22:29,160 --> 02:22:36,962

zomaar weggelopen in z'n hemd om zo te spreken. En hij was toen verloofd met een meisje

1747

02:22:36,962 --> 02:22:44,765

waarvan ik de naam vergeten ben. En toen is-ie teruggelopen, teruggelopen! om zowel z'n

1748

02:22:44,765 --> 02:22:52,656

meisje als z'n moeder te zeggen dat het was werkelijk niet zo moeilijk en hij zou met ze

1749

02:22:52,656 --> 02:22:59,670

meegaan natuurlijk, ze zouden met z'n drieën weer teruggaan naar Zwitserland.

1750

02:22:59,670 --> 02:22:59,670

Hmhm.

1751

02:22:59,670 --> 02:23:03,755

En het was allemaal vrij in het begin van de oorlog, toen

1752

02:23:03,755 --> 02:23:07,410

de Duitser dus nog niet zo vreselijk tekeer gingen.

1753

02:23:07,410 --> 02:23:07,410

Hmhm.

1754

02:23:09,410 --> 02:23:15,660

Dus hij is ontsnapt voordat ze die jonge mensen, jonge mannen eh weggestu, weggevoerd hebben.

1755

02:23:15,660 --> 02:23:16,380

Ja.

1756

02:23:17,560 --> 02:23:23,380

Met z'n broer, z'n jongere broer, Max. En die, by the way, in Australië terecht gekomen is.

1757

02:23:25,250 --> 02:23:25,500

Hmhm.

1758

02:23:25,500 --> 02:23:30,330

Eh en toen-ie dus weer terugkwam wou z'n moeder absoluut niet weg,

1759

02:23:30,330 --> 02:23:34,450

want ze zegt 'ik moet thuis zijn als vader terugkomt'.

1760

02:23:35,910 --> 02:23:36,140

Uhuh.

1761

02:23:36,140 --> 02:23:40,833

Maar vader is of, natuurlijk nooit teruggekomen, dat weet ik, dat, dat, maar toen had-ie

1762

02:23:40,833 --> 02:23:45,580

hoop dat-ie, was een veel oudere man, hij was misschien zestig of zoiets, dus eh, zou je

1763

02:23:45,580 --> 02:23:50,326

denken nou iemand die zo oud is die willen ze niet hebben, die kan niet meelopen, die kan

1764

02:23:50,326 --> 02:23:55,020

niet dit of die kan niet dat, maar eh, als ze, als ze je niet, als bleek dat als ze niet

1765

02:23:55,020 --> 02:23:59,340

konden gebruiken, nou dan werd je maar even afgemaakt op de een of andere manier.

1766

02:23:59,340 --> 02:24:00,280

Ja.

1767

02:24:02,220 --> 02:24:06,150

Ik geloof dat-ie gestorven is, nee, ik wil het niet zeggen want ik weet het niet, ik weet het niet.

1768

02:24:06,150 --> 02:24:07,900

Maakt ook niet uit.

1769

02:24:08,550 --> 02:24:15,515

Eh, is gestorven en natuurlijk toen, toen de grote wegvoering kwam, toen is z'n moeder ook weggehaald

1770

02:24:15,515 --> 02:24:21,670

en is ook gestorven en ze heeft nooit haar vader, ze heeft nooit haar man ooit weer gezien.

1771

02:24:21,670 --> 02:24:24,140

En uw man is weer teruggelopen naar Zwitserland?

1772

02:24:24,140 --> 02:24:29,444

In, de man met de verloofde is teruggelopen naar Zwitserland. En in Zwitserland,

1773

02:24:29,444 --> 02:24:33,820

er zijn een hoop T, TB mensen, eh hoe noem je dat in het Hollands?

1774

02:24:35,940 --> 02:24:36,690

TBC. TBC.

1775

02:24:36,690 --> 02:24:44,124

TBC. Eh [zucht] en daar heeft ze kennis gemaakt met, of gewerkt met een of andere

1776

02:24:44,124 --> 02:24:51,468

man in, in een van die gestichten, ziekenhuizen, ik weet niet wat je, hoe je het

1777

02:24:51,468 --> 02:24:58,902

noemt en die man is vreselijk verliefd op d'r geworden. En omdat-ie zo verliefd

1778

02:24:58,902 --> 02:25:05,420

op haar geworden is eh is-ie schijnbaar plotseling veel beter geworden.

1779

02:25:05,420 --> 02:25:05,420

Hmhm.

1780

02:25:05,420 --> 02:25:10,820

En toen wou Frits met een, Frits Zeehandelaar

1781

02:25:10,820 --> 02:25:11,200

Ja.

1782

02:25:11,200 --> 02:25:18,878

dus met, met d'r trouwen en dat, dat wilde ze niet, ze wilde trouwen als d'r ouders erbij zouden

1783

02:25:18,878 --> 02:25:26,250

zijn, ouders erbij zouden zijn, zijn natuurlijk ook weggeraakt maar dat wisten we, dat wisten ze

1784

02:25:26,250 --> 02:25:33,698

dus toen niet en toen hebben ze heeft ze gezegd, ze kan die man niet alleen laten want als ik hem

1785

02:25:33,698 --> 02:25:41,146

alleen laat dan wordt-ie weer net zo ziek als-ie weer, en dan gaat-ie dood. En als ik hier blijf,

1786

02:25:41,146 --> 02:25:48,672

dat was zo een, een, een eh, iets onge, onge, onge, ongelooflijks dat die man er plotseling zoveel

1787

02:25:48,672 --> 02:25:56,120

beter was, dus is m'n man eh heeft de verloving afgebroken en eh zij is gebleven in Zwitserland

1788

02:25:56,120 --> 02:26:03,645

en vanzelfsprekend is de TB man, is natuurlijk gestorven, misschien een jaar of zo later, dat weet

1789

02:26:03,645 --> 02:26:08,560

ik niet precies en zij is na de oorlog teruggegaan naar Holland.

1790

02:26:08,560 --> 02:26:10,460

En uw man is

1791

02:26:10,460 --> 02:26:10,780

En

1792

02:26:11,120 --> 02:26:12,130

gevlogen naar Amerika?

1793

02:26:12,130 --> 02:26:18,161

nee, nee, nee. Mijn man is naar het Nederlandse consulaat gegaan, want hij was, remember

1794

02:26:18,161 --> 02:26:23,918

hij was in de officiersopleiding, en die hebben toen gezegd, oké, we sturen je naar

1795

02:26:23,918 --> 02:26:28,510

lo, naar Londen en daar ga je in de Prinses Brigede, brega, Prinses

1796

02:26:28,510 --> 02:26:28,510

Irene Brigade.

1797

02:26:28,510 --> 02:26:36,275

Brigene, brigade en dat is dus gebeurd. Hij is erin gegaan als second lieutenant, alhoewel-ie

1798

02:26:36,275 --> 02:26:43,707

niet helemaal klaar was in Breda, maar hij was ver genoeg en heeft daar verder gestudeerd

1799

02:26:43,707 --> 02:26:50,971

in Londen en is toen, hij is eruit gekomen als kapitein, dus kapitein van een transport

1800

02:26:50,971 --> 02:26:58,319

eh afdeling. Met andere woorden, hij was de man die in de jeep voorop reed en dan had-ie

1801

02:26:58,319 --> 02:27:05,667

zo vijftig grote vrachtwagens achter zich, in het pikkedonker natuurlijk. En hij is door

1802

02:27:05,667 --> 02:27:12,932

de invasie gegaan, niet de eerste dag, de tweede dag. En is eh omgeslagen in z'n jeep

1803

02:27:12,932 --> 02:27:18,610

en in een, in een, hoe noem je dat, kuil, in een graafloop of zoiets

1804

02:27:18,610 --> 02:27:18,930

Ja, een ravijn loopgraaf?

1805

02:27:18,930 --> 02:27:20,250

eh, ik weet niet wat het was, hij is in

1806

02:27:20,250 --> 02:27:20,920

Hij is ergens in gevallen.

1807

02:27:20,920 --> 02:27:26,354

hij was ergens in gevallen en heeft maanden in het ziekenhuis gelegen want er

1808

02:27:26,354 --> 02:27:31,789

was een, een stuk van zijn gezicht afgerukt door een of ander prikkeldraad of

1809

02:27:31,789 --> 02:27:36,730

iets. En heeft de rest van z'n leven een groot litteken gehad, hier.

1810

02:27:36,730 --> 02:27:38,860

Maar hoe belandde hij nou in New York?

1811

02:27:38,860 --> 02:27:38,860

Wat zegt u?

1812

02:27:39,950 --> 02:27:41,480

Hoe kwam-ie nou in New York terecht?

1813

02:27:41,480 --> 02:27:47,668

Dat zal ik u vertellen! Na de oorlog is-ie dus eh, hoe

1814

02:27:47,668 --> 02:27:52,940

noem je dat, uit, eh, uit het leger gegaan en

1815

02:27:52,940 --> 02:27:53,880

Demobiliseren.

1816

02:27:53,880 --> 02:27:55,280

de, gedemobiliseerd, ja.

1817

02:27:55,280 --> 02:27:55,280

Ja.

1818

02:27:55,280 --> 02:27:57,550

Dat is ook Engels, demobilised.

1819

02:27:57,550 --> 02:27:58,720

Ja, weet ik.

1820

02:27:59,360 --> 02:28:05,297

En eh, dan hadden ze de keuze, misschien omdat-ie een officier was, dat weet ik niet, maar als

1821

02:28:05,297 --> 02:28:11,676

ze ergens anders wilden heengaan, niet naar Holland [schraapt keel], want hij was in Holland geweest,

1822

02:28:11,676 --> 02:28:17,803

hij was in de, in geweest en is toen noord gegaan door België en Holland en heeft er vreselijke

1823

02:28:17,803 --> 02:28:23,992

toestand daar gezien, dat was dus in, helemaal het einde van de oorlog, na de verschrikingswinter

1824

02:28:23,992 --> 02:28:30,182

en al dat, en gehoord en ge, gehoord en gezien dat z'n moeder er niet meer was. Nou, z'n broer

1825

02:28:30,182 --> 02:28:36,119

wist-ie dat die er niet was, want die was ook ontsnapt, maar die is doorgegaan van Zwitserland

1826

02:28:36,119 --> 02:28:39,720

en terechtgekomen in het Nederlandse leger in Australië.

1827

02:28:39,720 --> 02:28:40,200

Ja.

1828

02:28:40,200 --> 02:28:46,978

De eh, de Brigade, ik, ik, hoe die maar die heeft ook een naam gehad, maar die weet ik niet

1829

02:28:46,978 --> 02:28:53,830

meer. En die is getrouwd met een Australisch meisje. Maar die is inmiddels, onlangs overleden

1830

02:28:53,830 --> 02:29:00,020

aan keelkanker. Die was jonger dan mijn man, drie jaar. En de R, RAF, dus de Engelse

1831

02:29:00,020 --> 02:29:00,180

Hmhm.

1832

02:29:00,180 --> 02:29:08,263

eh vliegtuigmaatschappij eh zei dat als ze ergens heen wouden vliegen, dan zouden

1833

02:29:08,263 --> 02:29:15,150

ze dat doen, gr, van gratis, maar hij moest in z'n uniform vliegen.

1834

02:29:15,550 --> 02:29:21,584

Dus hij kon geen, geen civilian clothes meebrengen. Dus toen heeft-ie gezegd hij wil naar New

1835

02:29:21,584 --> 02:29:27,489

York, want oorspronkelijk wilde die dus naar de verloofde van de theedame, want daar had-ie

1836

02:29:27,489 --> 02:29:33,523

dus jarenlang voor gewerkt, want zijn, zijn onderwerp van studie was scheikunde. Hij was voor

1837

02:29:33,523 --> 02:29:39,363

scheikunde aan eh, aan de Amsterdamse universiteit geweest, voor de oorlog, dus z'n idee

1838

02:29:39,363 --> 02:29:45,722

was om naar de Leeuwenstein te gaan en dat heeft-ie dus gedaan en daar op de vrijdagavond heeft-ie

1839

02:29:45,722 --> 02:29:49,940

die dame ontmoet die niet aan hem wou schrijven of pakjes sturen.

1840

02:29:49,940 --> 02:29:51,710

En dat bent u.

1841

02:29:51,710 --> 02:29:55,010

En dat ben ik. En daarom heet ik Zeehandelaar.

1842

02:29:55,170 --> 02:29:57,890

Goed. En toen bent u heel lang getrouwd geweest.

1843

02:29:57,890 --> 02:29:59,860

Wat zegt u?

1844

02:29:59,860 --> 02:30:01,460

Toen bent u heel lang getrouwd geweest.

1845

02:30:01,460 --> 02:30:02,600

51 jaar.

1846

02:30:02,600 --> 02:30:03,860

Allemachtig.

1847

02:30:04,070 --> 02:30:10,422

En als meneer opgehouden had met roken dan had-ie er nog, nog geleefd. Het was een grote

1848

02:30:10,422 --> 02:30:16,846

sterke man, maar eh drie dagen voordat-ie, voordat-ie stierf heeft-ie nog een keer gezegd

1849

02:30:16,846 --> 02:30:21,900

'smoking had nothing to do with it'. Inmiddels ligt-ie op sterven.

1850

02:30:21,900 --> 02:30:22,410

Soms geloven mensen het niet.

1851

02:30:26,160 --> 02:30:34,006

Nee, het is, het, men noemt dat denial, een grote ontkenning. Maar we hopen dat-ie in de hemel

1852

02:30:34,006 --> 02:30:41,520

is en grote sigaren rookt en veel Martini's drinkt. Ik hoop dat ze een goede gin hebben.

1853

02:30:41,520 --> 02:30:45,290

Ja. Ik wil je heel erg bedanken voor dit prachtige interview.

1854

02:30:45,290 --> 02:30:45,290

Ik wil u dat, nog een paar foto's laten zien

1855

02:30:45,290 --> 02:30:45,290

Ja.

1856

02:30:45,290 --> 02:30:46,680

dat u er foto's van kan